

Ա. Կիրակի, -ԽԱՉՎԵՐԱԾ-

Նիւթ՝ Քրիստոսի Ս. Խաչը

Աւետարանի Հատուած (Թովհ.Յ.13-21):

• Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ «Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ Տէր եւ ըզգործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ Տէր. ամէն»:

• Մաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ
ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
(Ա. Տարբերակ)

- Նեղութեանս պահերուն Տիրոջ դիմեցի, ու Ան պատասխանս տուաւ ինձի (120:1):

= Ով Տէր, փրկէ գիս ստախօսներէ, ու չարախօս լեզուներէ (120:2):

- Անոնք որոնք Աստուծոյ վրայ կը դնեն իրենց յոյսը՝ լեռի նման հաստատուն կը մնան (125:1):

= Ով Տէր, բարիք ըրէ ուղղամիտ եւ սրտով բարի մարդոց (125:4):

- Որքա՛ն լաւ պիտի ըլլար, որ մարդիկ իրարու հետ սիրով ապրէին (133:1):

= Ով Տէր, պիս չար մարդէն փրկէ, ու բռնաւոր մարդէն գիս պահէ (140:1):

- Անոնք սրտերնուն մէջ չարիք կը ծնին, ու ամէն օր կռիւ ընելու համար կը հաւաքուին (140:2):

= Ով Տէր, չարերուն սրտին փափաքը մի՛ կատարեր, անոնց չար ծրագիրները մի՛ յաջողցընէր (140:8):

- Մարդկային ոյժերու վրայ յոյս մի՛ դնէք: Մարդուն հոգին դուրս կու գայ, ու մարմինը հողին կը դառնայ (146:3-4):

= Երանի այն մարդուն, որ չարերուն ունեցած մտածումներուն հետ չի համաձայնիր, ու մեղաւորներուն կեանքին չի համակերպիր եւ ծաղրողներուն աթոռին վրայ չի նստիր (1:1):

- Ով Տէր, քեզի կը յուսամ, փրկէ գիս բոլոր իմ հարածիչներէս (7:1):

= Փոհուլիսն պիտի մատուցանեմ Աստուծոյ իմ բոլոր սրտովս եւ Անոր կատարած սքանչելիքները պիտի պատմեմ (9:1):

• Մաղթանք/աղօթքի ուսուցում
[10 վայրկեան]

1. Sunday,

-Exaltation of the Holy Cross

Theme: The Holy Cross of Christ

Gospel Reading (John 3:13-21).

• Lord’s Prayer and Prayer on beginning work;
“Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Ghost, now and forever. Amen.

• Reading/teaching of Psalms [10 minutes]

Psalm 1

- Blessed is the man who walks not in the counsel of the ungodly, nor stands in the path of sinners, nor sits in the seat of the scornful;

= But his delight is in the law of the Lord, and on His law he meditates day and night.

- He shall be like a tree planted by the rivers of water, that brings forth its fruit in its season, whose leaf also shall not wither; and whatever he does shall prosper.

= The wicked are not so, but are like the chaff which the wind drives away.

- Therefore the wicked will not stand in the judgment, nor sinners in the congregation of the righteous.

= For the Lord knows the way of the righteous, but the way of the wicked will perish.

• Teaching of Prayer/ biblical verses
[10 minutes]

- Before your precious and all-conquering Cross we fall down and worship and ask forgiveness of our transgressions for through this you did lift the condemnation of mankind. And now by your holy and divine sign grant your heavenly peace to all the world.

- Oh Christ, our God, guardian and hope of the faithful, protect and keep in peace Your faithful people under the protection of Your holy and venerable Cross.

- Deliver and save Your people from visible and invisible enemies. Make them worthy to thankfully glorify You with the Father and the Holy Spirit, now and always, and forever and ever, amen.

«Խաչ քո եղիցի մեզ ապաւէն»

Մաղթանք/Աղօթք
ԽԱԶ ՔՈ ԵՂԻՑԻ

Քու խաչդ մեզի ապաւէն ըլլայ, Տէ՛ր Յիսուս, երբ երեւիս հօրը փառքով՝ լուսաւոր ամպերու մէջ. այն ատեն չամչնանք մենք՝ Քեզի յուսա-ցողներս, այլ քու մեծ գօրութեամբդ բերկրինք քու աջ կողմդ, իբրեւ լոյսի որդիներ եւ փրկուածներ:

Մաղթանք/Աղօթք
ՊԱՀՊԱՆԵԱ՝ ԶՄԵԶ

Պահպանէ՛ մեզ, Քրիստոս Աստուած մեր, սուրբ եւ պատուական խաչիդ հովանիին տակ, խաղաղութեան մէջ. փրկէ՛ տեսանելի եւ անտեսանելի թշնամիէն. արժանի՛ ըրէ գոհութեամբ փառաւորելու Քեզ, Հօրը եւ Սուրբ Հոգիին հետ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

- Եարականի ուսուցում [10 վայրկեան]
«Զօրութիւն Ս. Խաչի քո Քրիստոս»

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Խաչվերացի Բ. Օրուան

Զօրութիւն սուրբ խաչի քո, Քրիստոս, որ կանգնեցիր ի փրկութիւն աշխարհի. սա պահեսցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ:

Քանզի ի սմա բարձրացար, Աստուած, եւ ի սմա հեղեր ըզպատուական սուրբ զարիւնդ. սա պահեսցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ:

Եւ ըզքո միւսանգամ ըզգալուտորդ նշանաւ խաչի քո ցուցեր աշխարհի. սա պահեսցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ:

ԱՂՕԹ

Թապաւոր կրկնաւոր, զԾկեղեցի քո անչա՛րժ պահեաւ. եւ զհրկրապալուս անուանդ քում պահեա՛, ի խաղաղութեան:

- By the Holy Cross let us beseech the Lord, that He may deliver us from sins and may save us by the grace of His mercy. Amen.

PRAYER

Heavenly King preserve your Church unshaken and those who worship in Your name, keep them in peace.

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Խաչվերացը Խաչի տօներէն ամենէն հինն է, որուն պատմական սկզբնաւորութիւնը Երուսաղէմի քրիստոնեայ առաջին համայնքին հետ կը կապուի Որովհետեւ քրիստոնեաներու համար Խաչը մահուան եւ պատիժի անարգ գործիք մը ըլլալէ այլեւս դադրած՝ դարձած էր փրկագործութեան խորհրդանիշ:

Հայ եկեղեցին խաչին նուիրուած չորս տօներ ունի.

ա.- Խաչվերաց կամ Վերացման Ս. Խաչի

բ.- Գիւա Ս. Խաչի

գ.- Երեւման Ս. Խաչի

դ.- Վարդգայ Ս. Խաչի:

Խաչվերացի տօնը խաչի տօներէն ամենէն ճոխն է, եւ վերջինը Հայ Եկեղեցւոյ հինգ Տողաւարներէն: Տօնը կը յատկանշուի մեծահանդէս թափօրով, խաչին վերացմամբ եւ Անդաստանի օրհնութեամբ:

Խաչվերացի տօնին կապուած են պատմական քանի մը յիշատակութիւններ:

1.— Խաչվերաց կը նշանակէ խաչին վեր բարձրացումը, պանծացումը եւ փառաւորելու արարքը, որ ըստ աւանդութեան Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոս, եւ Յովհաննէս առաքելի եղբայրը՝ Յակոբոս Չերեթեան, հաւատացեալ բազմութեան ներկայութեան Խաչը առաջին անգամ ըլլալով հանդիսաւորապէս բարձրացուցած է եւ անով օրնած է ժողովուրդը: Այդ առթիւ Յակոբոս «Խաչի քո, Քրիստոս, երկիր պապանեմք» օրհնութիւնն ու փառարանանքի սղօթքը արտասանած է:

2.— Խաչվերացի տօնին նաեւ կցուած կը գտնենք Պարսկաստանէն Խաչին գերեզարծի պատմական պարագաները:

601 թուին, Երուսաղէմը Պարսից կողմէ կը գրաւուի Նուիրական ալլ առարկաներու հետ, Քրիստոսի խաչափայտն ալ որպէս աւար՝ Պարսկաստան կը գերուի:

THE HOLY CROSS OF JESUS CHRIST

Feast of Exaltation of the H. Cross

Whenever you see a cross, the first thing which comes to mind is our Lord Jesus Christ and Christianity. It is the only truly universal symbol of Christianity.

Our Lord says: "He who does not take his cross and follow me is not worthy of me" (Matt.10:38). The cross is central to Christianity, it identifies us as Christians. The cross is the means of our salvation and the glory of Christians.

Our Armenian Church has four feasts days in honor of the Holy Cross.

- 1) The Appearance of the Holy Cross,
- 2) the Elevation of the Holy Cross,
- 3) the Holy Cross of Varak, and
- 4) the Discovery of the Holy Cross.

Today, as we celebrate and commemorate the Elevation or Exaltation of the Holy Cross, which is at the same time one of the five major feasts (Daghavar), of the Armenian Church, has special meaning and a close relationship to the life and the saving work of our Lord, Jesus Christ. For the Cross which we venerate as Christians, is an instrument of salvation, sign of victory, hope and life eternal.

The historical background of this feast is as follows: In 610 A. D. the Persian king Khosrov occupied Jerusalem. He captured and took with him the Cross as well as other relics and religious ornaments to Persia. After almost two decades of captivity of the Holy Cross, the Byzantine Emperor Heraclitus called the help of the entire Christians in his empire to recapture the Holy Cross from the Persians. The Byzantine Emperor in 628 A. D. conquered Persia and returned the Cross to Jerusalem. On the journey from Persia to Jerusalem, the cross was brought to the city of Garin in Armenia. The joy of the entire Christendom was overwhelming. The Holy Cross was brought back upon the shoulders

Այս գէպքէն գրեթէ 18 տարիներ ետք, Յունաց Հերակլ կայսրը 628/9-ին Պարսից յաղթելով Քրիստոսի խաչափայտը կ'ազատագրէ եւ զայն փառաշուք եւ մեծահանդէս տօնախմբութեամբ Երուսաղէմ կը վերադարձնէ եւ ինչը կը գետեղէ Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ:

Խաչվերացի տօնը մեր եկեղեցւոյ կողմէ ծաղիկներով եւ ռէհանով, թափօր-անդաստանով եւ մեծ հանդիսութեամբ կը տօնախմբուի:

3.— Քրիստոսի խաչափայտը փրկագործութեան խորհրդանիշ է: Քրիստոնէութենէ շատ առաջ կար խաչը եւ յոյներ յատկապէս, զայն կը գործածէին որպէս մահուան գործիք ոճրագործներն ու մահապարտները պատժելու: Քրիստոսով ան դարձաւ յաղթութեան, կեանքի եւ փրկագործութեան նշան: Խաչը, կը յիշեցնէ Գողգոթան՝ ուր Քրիստոսի թափած աստուածային արիւնը որպէս փրկագին՝ կ'երաշխաւորէ մեղապարտներու փրկութիւնը:

Միւռոն Մ. Վրգ. Ազնիվեան

upon the shoulders of the Christian officers passing through Armenia. Throughout the entire journey the Holy Cross was greeted and venerated everywhere by pious Christian population of Armenia and Asia Minor. Then the Cross was taken to Jerusalem to be instituted in the Cathedral of the Holy Sepulcher.

This event is celebrated by our church with a special service. A veiled cross, ornamented by flowers and basil, is circulated in the church by priests, deacons, acolytes along with the choir forming a procession. Then stopping at the middle of the church the priest (s) will bless the four corners of the world asking God's blessings and bounties for the prosperity of the Armenian Church and country, to the Christian nations, fruitfulness of the land and all the holy places with their inhabitants.

By its elevation and veneration, the Christians witness the saving and healing power of the Cross. "And as Moses lifted up the serpent in the wilderness, even so must the Son of Man (Jesus) be lifted up. And whosoever believes in him should not perish, but have eternal life" (John 3:14 -15).

One of the beautiful melodies for the feast of the Elevation of the Holy Cross proclaims:

*The sign of the Lord our God
Shown forth at the great day
Which was in Jerusalem.*

Still another processional hymn announces:

*You who spread Your pure arms upon
The cross, Christ our God,
And gave us a sign of victory,
Through it keep our lives.*

Բ. Կիրակի

Նիւթ՝ Յիսուս Մանուկներու Բարեկամ Աւետարանի Հատուած (Մտտթ.19:14):

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ «Զգործս ձեռաց մերոց ուղի՛ղ արա ի մեզ Տէր եւ ըզգործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ Տէր. ամէն»:**
կամ՝

«Տէ՛ր, եթէ իմ շրթունքներս բանաս՝ իմ բերանս քու օրհնութիւնդ պիտի երգէ:

Օրհնեա՛լ ըլլայ համազոյ եւ միասնական, անբաժանելի Ս. Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն»:

• **Մաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**
ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՄՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
Մաղմոս 18:8-11

- Տիրոջ Օրհնքը կատարեալ է, մարդս կը վերանորոգէ. Տիրոջ պատուէրը վստահելի է, իմաստուն կը դարձնէ մանուկները:
- = Տիրոջ կանոնները ուղիղ են, սիրար կ'ուրախացնեն. Տիրոջ պատուիրանները լոյս են, աչքերը կը լուսաւորեն:
- Տիրոջ վախը սուրբ է, եւ յաւէտ անջնջելի. Տիրոջ վճիռները ճշմարիտ են եւ միշտ արդար են:
- = Աւելի ցանկայի՛ քան ոսկին կամ թանկագին քարերը, աւելի քաղցր՝ քան մեղրը եւ կամ մեղրախորիսխը:
- Ես, քու ծառայ, կը պահեմ կանոններդ, որովհետեւ անոնք լիովին կը վարձատրեն պահողը:

• **Մաղթանք/աղօթք/ ոսկեղէն համարի ուսուցում [10 վայրկեան]**

Ո՛վ Մեծ Աստուած

*Ո՛վ մեծ Աստուած,
Մեզ տուած ես բարի հայր,
եւ գուրգուրացող մայր:
Տո՛ւր մեզ շնորհք բնենք աղօթք,
Զըլլանք անհոգ, ապրինք խելօք,
Պարկեչա ու հեղ ու սիրենք քեզ:*

2.- Sunday

Theme: Jesus Loves Children (Matt. 19:14).

• **Lord’s Prayer and Prayer on beginning work;** “Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Ghost, now and forever. Amen.”

Or
“Let the words of my mouth and the meditation of my heart be always acceptable in Your sight, O Lord, my strength and my redeemer. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always, world without end. Amen.”

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 18:8-11

- The law of the Lord is perfect, converting the soul; The testimony of the Lord is is sure, making wise the simple;
- = The statutes of the Lord is pure, enlightening the eyes;
- The fear of the Lord is clean, enduring forever; The judgments of the Lord are true and righteous altogether.
- = More to be desired are they than gold, sweeter than honey and the honeycomb.
- Moreover by them Your servant is warned, and in keeping them there is great reward.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]**

O՛h God Almighty

*Oh! God Almighty,
Just as You have given
Us a good father
And a loving mother,
Give us Your grace, so we may pray.
Not to be indifferent, but to live intelligently,
Honorably and mildly, and love You.*

- «Պատուէ՛ հայրդ ու մայրդ, որպէսզի երկար օրեր ունենաս» (Եւք 20:12):
- «Տիրոջ համար՝ հնազանդութիւնը գոհէն եւ խօսք մտիկ ընելը խոյերու ճարպէն շատ աւելի լաւ է» (Ա. Թագ.16:22):
- «Իմաստուն տղան իր հայրը կ'ուրախացնէ» (Առակաց 10:1):
- «Որդիներուն պարծանքը իրենց հայրերն են» (Առակաց 17:6):
- «Ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ընեն ձեզի՛ նո՛յնը ըրէք դուք անոնց» (Մատթ. 7:12):
- «Ով որ Աստուծոյ արքայութիւնը չ'ընդունիր փոքրիկի մը պէս, հոն պիտի չ'մտնէ» (Մարկ. 10:15):
- «Ինչո՞ւ եղբօրդ աչքին մէջ գտնուող շիւղր կը տեսնես, բայց քու աչքիդ գերանը չես նշմարեր» (Ղուկ. 6:41):
- «Երանի՛ անոնց, որոնք Աստուծոյ Աստուծոյ խօսքը կը լսեն եւ կը գործադրեն զայն» (Ղուկ.11:28):
- «Ով որ կը սիրէ զիս՝ խօսքերս կը գործադրէ» (Թովհաննէս 14:23):
- «Աստուծոյ նմանեցէք, որպէս իր սիրելի որդիները (Եփեսացիս 5:1):
- «Լոյսի որդիներուն վայել ձեռով ապրեցէք» (Եփեսացիս 5:8):
- «Չաւակներ, իբրեւ Տիրոջ հետեւորդներ՝ ձեր պարտականութիւնն է հնազանդիլ ձեր ծնողներուն, որովհետեւ ո՛յր է շիտակը. Հայրեր, մի՛ զայրացնէք ձեր զաւակները, այլ զանոնք մեծցուցէք քրիստոնէական դաստիարակութեամբ եւ կրթութեամբ» (Եփեսացիս 6:1,4):

• Ծարականի ուսուցում [10 վայրկեան]

Աչտի՛րաք Քրիստոսի, եւ առ ո՛մեռա՛յն տիեզե՛րս առաքեա՛լք. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մե՛ր:

Որք աւ՛ի՛ք լղպատուէ՛ր քարոյել աներկիւղ լղլիանն կենա՛ց աշխարհի՛. լարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մե՛ր:

Որք արժանի՛ եղէ՛ք տեսանելի մարմնով զՈրդին Աստուծո՛յ յայտնապէ՛ս. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէր վասն մե՛ր:

- “Honor your father and your mother, so that your days may be long” (Ex. 20:12).
- “To obey is better than sacrifice, and to heed than the fat of rams” (I Kings 15:22).
- “A wise child makes a glad father, but a foolish child is a mother’s grief” (Prov.10:1).
- “The glory of children is their parents” (Prov.17:6).
- “Whatever you want men to do you, do also to them” (Matt. 7:12).
- “Let the little children come to Me, and do not forbid them, for of such is the kingdom of God. Whoever does not receive the kingdom of God as a little child will by no means enter it” (Mark 10:15).
- “Why do you look at the speck in your brother’s eye, but do not perceive the plank in your own eye?” (Luke 6:41).
- “Blessed are those who hear the word of God and keep it” (Luke 11:28).
- “If anyone loves Me, he will keep My word” (John 14:23).
- “Be imitators of God as dear children” (Eph.5:1).
- “Walk as children of light” (Eph. 5:8).
- “Children, obey your parents in the Lord, for this is right. Fathers, do not provoke your children to wrath, but bring them up in the training and admonition of the Lord” (Eph.6:1,4).

Ա. Կիրակի

• Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, առբ ինձ իմաստութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց վրկեա՛ զիս. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս »:

• Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՍԵՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
(Բ. ՏԱՐԲԵՐԱԿ)

- Քու բարիքներովդ ողողէ՛ իմ կեանքս, ո՛վ Աստուած, եւ քու խոստումիդ համաձայն փրկութիւն շնորհէ՛ ինձի (51:1),

= Պիտի խօսիմ բոլոր անոնց, որոնք խօսքով կը նախատեն զիս, որովհետեւ ես Քու խօսքիդ միայն կը վստահիմ (119:42):

- Իմ բերանէս ճշմարտութիւնը թող չբացակայի բնուս, որովհետեւ ես Քեզի միայն կը վստահիմ (119:42):

= Խաղաղ կեանք մը ունիմ, որովհետեւ Քու պատուիրաններդ կը գործադրեմ (119:44):

- Վաս մարդիկ անիրաւութիւն գործեցին ինձի դէմ, սակայն ես երբեք Քու պատուէրներդ չանտեսեցի (119:51):

= Աստուծոյ յուսացի ես եւ իմ Փրկիչովս միշտ ուրախ եղայ (119:52):

• Մաղթանք / աղօթք / ասկեղէն համարի ուսուցում [10 վայրկեան]

-վերաքաղ «Խաչ քո եղիցի մեզ ապաւէն»:
Ոսկեղէն համար

«Նոր պատուիրան մը կու տամ ձեզի. 'Միտեցէ՛ք զիրար: Ինչպէս ես ձեզ սիրեցի՛՝ դուք ալ զիրար սիրեցէ՛ք: Զեք իրար սիրելովն է որ մարդիկ պիտի գիտնան թէ՛ դուք իմ աշակերտներս էք՝» (Յովհ.13:34-35):

• Շարականի ուսուցում [10 վայրկեան]
«Զօրութիւն Ս. Խաչի քո Քրիստոս»

Զօրութիւն սուրբ խաչի քո, Քրիստոս, որ կանգնեցեր ի փրկութիւն աշխարհի. սա պահեցէ՛ ըզմեզ յամենայն փորձութիւնէ՛:

1.- Sunday

• Lord’s Prayer and Prayer on beginning work; “Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom, that I may at all times think, speak and do before You that which is good in Your sight. And save me from evil thoughts, words and deeds. Have mercy upon Your creatures, and upon me great sinner that I am”.

• Reading/teaching of Psalms [10 minutes] Psalm 15

- Lord, who may abide in Your tabernacle? Who may dwell in Your holy hill?

= He who walks uprightly, and works righteousness, and speaks the truth in his heart.

- He who does not backbite with his tongue, nor does evil to his neighbor, nor does he take up a reproach against his friend.

= In whose eyes a vile person is despised, but he honors those who fear the Lord;

- He who swears to his own hurt and does not change;

- He who does not put out his money at usury, nor does he take a bribe against the innocent.

- He who does these things shall never be moved.

• Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]

- Before your precious and all-conquering Cross we fall down and worship and ask forgiveness of our transgressions for through this you did lift the condemnation of mankind. And now by your holy and divine sign grant your heavenly peace to all the world.

- Oh Christ, our God, guardian and hope of the faithful, protect and keep in peace Your faithful people under the protection of Your holy and venerable Cross.

- Deliver and save Your people from visible and invisible enemies. Make them worthy to thankfully glorify You with the Father and the Holy Spirit, now and always, and forever and ever, amen.

Քանզի ի սմա բարձրացար, Աստուած, եւ ի սմա հեղեր թգպատուական սուրբ դարիւնդ. սա պահեսցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ:

Եւ ըզքո միւսանդամ ըզդալուստրդ նշանաւ խաչի քո ցուցեր աշխարհի. սա պահեսցէ ըզմեզ յամենայն փորձութենէ:

- By the Holy Cross let us beseech the Lord, that He may deliver us from sins and may save us by the grace of His mercy. Amen.

Biblical Verse

"A new commandment I give to you, that you love one another; as I have loved you, that you love one another. By this all will know that you are My disciples, if you have love one another" (John 13:34-35).

Բ. Կիրակի

**Տօն Ս. Թարգմանչաց Վարդապետաց
Նիւթ Հայ Գիրերու Գիւարը**

**Աւետարանի Ընթերցում (Մատթ. 7:6-12,
Ղուկ. 12:32-34):**

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր»**
եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, առևր ինձ
իմաստութիւն դբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել
առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի
բանից եւ ի գործոց փրկես՝ զիս. եւ ողորմես քո
արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս »:

• **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՍԵՆԵՐՈՒ ԳԻՐԲԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
(Բ. ՏԱՐԲԵՐԱԿ)

- Քու բարիքներովդ ողորդէ՛ իմ կեանքս, ո՛վ
Աստուած, եւ քու խոստումիդ համաձայն վրկու-
թիւն շնորհէ՛ ինձի (51:1):

= Պիտի խօսիմ բոլոր անոնց, որոնք խօսքով կը
նախատեն զիս, որովհետեւ ես Քու խօսքիդ միայն
կը վստահիմ (119:42):

- Իմ բերանէս ճշմարտութիւնը թող չբացակայի
բնաւ, որովհետեւ ես Քեզի միայն կը վստահիմ
(119:42):

= Խաղաղ կեանք մը ունիմ, որովհետեւ Քու
պատուիրաններդ կը գործադրեմ (119:44):

- Վատ մարդիկ անիրաւութիւն գործեցին ինձի
դէմ, սակայն ես երբեք Քու պատուէրներդ չանտե-
սեցի (119:51):

= Աստուծոյ յուսացի ես եւ իմ Փրկիչոյս միշտ
ուրախ եղայ (119:52):

• **Մաղթանք / աղօթք / ոսկեղէն համարի ուսու-
ցում [10 վայրկեան]**

-*վերաքաղ «Խաչ քո եղիցի մեզ ապաւէն»:*
Ոսկեղէն համար

- «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ
գրանս հանճարոյ» (Առակաց 3):

- «Նոր պատուիրան մը կու տամ ձեզի. 'Միրեցէ՛ք
գիրար: Ինչպէ՛ս ես ձեզ սիրեցի՝ դուք այ գիրար
սիրեցէ՛ք: Զեր իրար սիրելովն է որ մարդիկ պիտի
գիտնան թէ՛ դուք իմ աշակերտներս էք՝
(Թովհ.13:34-35):

2. Sunday

Feast of Holy Translators

**Theme: The Invention of The Armenian Alpha-
bet**

Gospel Readings: (Matt. 7:6-12, Luke 12:32-34):

• **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;**
*“Jesus, Wisdom of the Father, grant me wis-
dom, that I may at all times think, speak and do
before You that which is good in Your sight. And
save me from evil thoughts, words and deeds.
Have mercy upon Your creatures, and upon me
great sinner that I am”.*

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 15

- Lord, who may abide in Your tabernacle? Who
may dwell in Your holy hill?

= He who walks uprightly, and works righteousness,
and speaks the truth in his heart.

- He who does not backbite with his tongue, nor
does evil to his neighbor, nor does he take up a re-
proach against his friend.

= In whose eyes a vile person is despised, but he
honors those who fear the Lord;

- He who swears to his own hurt and does not
change;

= He who does not put out his money at usury, nor
does he take a bribe against the innocent.

- He who does these things shall never be moved.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 min-
utes]**

Biblical Verse

- *“Men may know wisdom and instruction, under-
stand words of insight” (Proverb 3).*

- *“A new commandment I give to you, that you love
one another; as I have loved you, that you love one
another. By this all will know that you are My disci-
ples, if you have love one another” (John 13:34-35).*

- Շարականի ուսուցում [10 վայրկեան]
«Որք զարդարեցին»

*Որք զարդարեցին տնօրինաբար՝ զիմաստս
անեղին, հաստատելով յերկրի՝ ըզգիր կե՛նդանի
հովուել ըզհօ՛ւտ նոր իսրայէ՛լի. (Քրիստոնեայ
Հայաստան), երգով քաղցրութեան հնչմամբ
զԱստուած օրհն՛եսցու՛ք:*

*Որք զերկրաւոր մեծութիւն փառաց
խաւար կո՛չե՛սցին, ապաւինելով ի յո՛յս անմահ
փե՛սային՝ անճառ ըանի՛ն արժանի՛ եղեն. երգով
քաղցրութեան հնչմամբ զԱստուած օրհն՛եսցու՛ք:*

*Որք զօրութեամբ Հօր իմաստութեան էին
անեղի, հաստատեցին գաթո՛ւս սրբոյն Գրի՛գորի՛
թարգմանութեամբ նշանագրութեամբ. երգով
քաղցրութեան հնչմամբ զԱստուած օրհն՛եսցու՛ք:*

- Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns. [10 minutes]

Vork Zartaretzen

(Hymn of the Holy Translators)

They explained the wisdom of God, by establishing on earth the living letter. To preach to the New Israel (Christian Armenia) with sweet songs; let us bless God with these same letters.

THE ARMENIAN CHURCH CENTER OF ARMENIAN CULTURE

It is a historic fact that Armenia was the first country in which Christianity was free and it was made the official Religion of the State in 301 A.D.

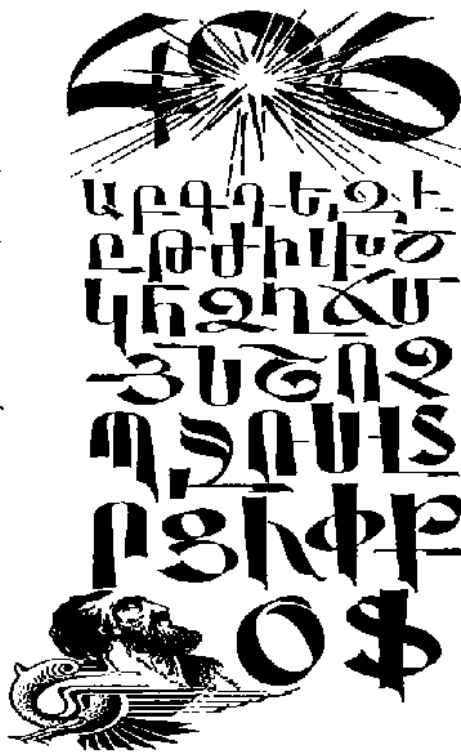
Christianity became free in the Roman Empire after the Edict of Milan by Constantine the Great, who conquered Rome and proclaimed Christianity free in the year 313 A.D.

The Armenian Church is one of the three oldest Christian Churches. The other two are the Greek Orthodox and the Roman Catholic, which have the same seven sacraments and Hierarchy. These three are the oldest branches of the One, Holy, Apostolic and Universal Christian Church.

After Armenia had become a Christian state, it was still difficult for the priests and bishops to talk to the people about the teachings of Christ. Although the Armenian nobles often spoke Greek or Persian, the villagers and ordinary city dwellers spoke only Armenian. There was no Armenian alphabet, so anyone who wanted to write even a letter had to do so in Greek or Persian.

When the priests and monks tried to discuss Christianity with the people, they had to read the Bible in either Greek or Syriac, and then retell the story of Christ in their own words in Armenian. During church services, one priest would read the Bible in Greek or Syriac, and another would translate it at the same time into Armenian so the people could understand.

In the late fourth century (387), Armenia was divided between two powerful empires; Roman and Persian. Their policy was to assimilate the Armenian people.

The conversion of the Armenians to Christianity was a grave concern to the Persian rulers, for they could not fail to see that a Christian Armenia politically would be inclined towards Christian Byzantium, to the disadvantage of Persia. It was imperative, therefore to uproot Christianity in Armenia. As a consequence of this policy, King Dertad was murdered by poisoning.

Aristakes, the son and successor of St. Gregory, was assassinated by an Armenian prince, and Vertanes, Gregory's eldest son, almost met a similar fate. The fifth successor of St. Gregory, Nerses the Great, gave much attention to charitable institutions. He established orphanages, homes for old people, and for lepers. He built monasteries and shelters for travelers.

St. Nerses' successor St. Sahag was very interested in culture, but at the same time he was troubled by the knowledge that the people in Armenia could not read and write their own language because there was no Armenian alphabet.

With this very difficult political and religious situations, both the temporal and religious leaders of Armenia, King Vramshabouh and Catholicos Sahag had the farsightedness and the vision to see the necessity of the Armenian language as a unifying and liberating factor of the partitioned land, as well as an effective tool of communication for the propagation of the Gospel.

It was clear that militarily weak Armenia was in a difficult position. It was unthinkable to wage war against two powerful neighbors. Meantime, it was necessary to keep the people alert and well aware of the danger of the threat to their cultural integrity, and especially the younger generation.

To that end, the leaders of the Armenian nation agreed to the following concept:

- a) Invent an Armenian alphabet
- b) Open Armenian schools
- c) Put emphasis on the development of a distinctive national culture.

The task of inventing an Armenian alphabet was entrusted to Mesrob Mashdotz, who was well known scholar. He had served as the king's secretary until 394 A.D., when he decided to become a monk. St. Mesrob and some of his students traveled extensively, examined different alphabets and reviewed the work of a monk known as Daniel the Syrian. St. Mesrob worked for many months on the task from dawn until he would fall asleep over his work and his lamp would burn itself out at night. He used his

*Image courtesy of
St. John Armenian Church
Southfield, MI*

knowledge of other languages well, and slowly the new alphabet took shape. He created a phonetic alphabet -one in which each symbol represents one sound, and each sound was represented by one letter, but there were still a few sounds he found difficult to represent. He labored for weeks and weeks over these difficult letters, studying, designing, redesigning and praying.

Armenian tradition claims that it was during a time of prayer and meditation that the long-sought missing characters of the Armenian alphabet were given to him in a heavenly vision. This explains the centuries-old myth of the Armenian people that their alphabet was of divine origin.

Whether the alphabet was of divine or human origin one thing is sure, those 36 characters (two letters were added in the Middle Ages), became St. Mesrob's greatest gift to the Armenian nation.

Referring to this invention of the Armenian alphabet, in his book, "Life of Mashdotz" Goryoun wrote, "A legacy from God to the Armenian people".

The many hundreds of schools that were immediately opened created an environment with a strong national spirit, and the people were filled with hope regarding their future.

The introduction of the alphabet in 406 and the newly formed Armenian schools awakened an extraordinary widespread enthusiasm. The translation of the Holy Bible and the writings of religious works were immediately undertaken along with efforts in opening schools and encouraging scholarship. This led the way to an unprecedented spiritual awakening for the Armenian people, as well as educational and literary movement. As a result of this talented religious figures and luminous Holy Translators: Eghishe, Movses Khorenatzi, Goryoun, Eznik Koghbatzi, Ghazar Pharbetzi, David Anhagt, Mampre Verdzanough, Kyout Othmesctzi, Hovhan Mantagouni etc., the fifth century became known as "The Golden Century of the Armenian people".

St. Mesrob died in 438/40 and was buried in the village of Oshagan. Later a cathedral was erected at the site of his tomb, which can still be visited today.

St Sahag died in 437/9 and was buried in the region of Ashdishad.

The Armenian alphabet with its 38 characters provided an undefeatable armor for the Armenian nation which proved most effective in the troubled times which followed.

The development of written or literary Armenian made people less dependent on their powerful neighbors, east and west, and placed greater stress on national identity.

Armenians owe an eternal debt to Sts. Sahag, Mesrob and to the Holy Translators, for their precious legacy. They have become a source of inspiration to numerous Armenian intellectuals, from the fifth century on to our days.

As many Armenians say today, the 38 letters of the Armenian alphabet formed the most powerful stronghold of Armenian identity. They have been compared to an army that has defended the Armenian national identity for 1,600 years. While other nations with greater military might have long since disappeared and been buried in the cemetery of history.

ՀԱՅ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐԸ ՀԱՅՈՒՆ ՑԱՒԵՐԺԻ ԶՐԱՀԸ

Մինչև 5-րդ դարու սկիզբը հակառակ սեփական գիրերու չգոյութեան, մեր նախնիք հաւանաբար ունեցած են *մեհենական* գրականութիւն, եւ սեպագիր նշանագրերով յունարէնը օգտագործած: Իսկ պետական յարաբերութիւնը դրացի պարսիկներու հետ պարսկերէն է եղած ինչպէս յոյներուն հետ յունարէն:

Միս կողմ մեր նախնիք հակառակ անոր որ սեփական նշանագրեր չեն ունեցած, սակայն մշակած են անգիր բանահիւսութիւն, որուն պատահիկները մեզի հասած են *Գողթան Երգեր* անունով: Ինչպիսիւն են «*Վահագնի Ծնունդը*», «*Արտաշէսի եւ Սաքենիկի վիպերգութիւնը*», «*Հայկի առասպելը*»: Ժողովրդային ինքնեկ երգեր, նուիրուած՝ աշխատանքի, հարսանիքի, քաղման քէ այլ առիթներու:

Մակեդոնական փրապետութեան շրջանին թէեւ Նելլենական մշակոյթը, սրուեստները եւ արեւմտեան մտայնութիւնը տարածուած, որդեգրուած եւ փրապետող հոսանք էին Հայաստանի մէջ, սակայն եւ այնպէս, հայեր ունեցած են հարուստ եւ զարգացած լեզու մը՝ *Հայերէն* կամ *Հայրէնը* եւ այդ խօսակցական լեզուով խօսած ու երգած բազմաթիւ երգեր, ինչպէս վերեւ յիշեցինք: Որովհետեւ, եթէ *հայերէնը* զարգացման մասնաւոր ասփիճանի մը հասած չըլլար, *Գիրերու Գիւրէն* անմիջապէս վերջ, կարելի պիտի չըլլար սրեղծել մեր գրականութեան *Ոսկեդարը*:

Հայ կեանքէն ներս նախքան *հայ գիրերու գիւրը*, առաջին հանրային դպրոցները յուսարէն եւ ասորկրէն լեզուներով, հիմնուեցան Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչի նախաձեռնութեամբ: Ասոնց մէջ հռչակ ունեցաւ «Թագաւորական Դպրոցը» ուր կ'ուսանէին հայ իշխաններն ու թագաւորականները: Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Տրդատ թագաւոր, իրենց կրթական աշխարանքներու ընթացքին սերտօրէն գործակցած են ասորի մտաւորականներու հետ, հակառակ անոր որ Լուսաւորիչ ունեցած է յունական

դաստիարակութիւն: Հոս, յիշելու արժանի է այն պարագան, որ հայ գիրերու գիւրէն առաջ, հայերէն լեզուն կամ *հայրէնը* մշակուած լեզու մըն էր, ի վիճակի արքայաւորելու հոգեկան ապրումներ, վերացական գաղափարներ, նուրբ զգացումներ, մէկ խօսքով՝ մարդկային կեանքի ամենէն բարձր եւ այլազան վիճակները: Ու անկասկած, որ այդ բանաւոր, թէեւ մշակուած հայերէնով, հայ եկեղեցոյ վարդապետներ, նախքան նշանագրերու գիւրը քրիստոնէական իրենց ուսուցումներն ու աւերարանական թարգմանութիւնները եւ բացարդութիւնները զորս եկեղեցիէ-եկեղեցի կը կարարէին կը հանդիպէին ծանր դժուարութիւններու:

Եւ ճիշդ այդ դժուարութիւններն ալ խթան եղան, որ հայ հոգեւորականութիւնը խոկայ եւ ստեղծէ հայ ազգային տառերը:

Սեփական Գիրեր Ունենալու Հրամայականը

Ա.— Կրօնական Դրդապարճաւ:

Հայեր պաշտօնապէս քրիստոնէայ էին, բայց հոգիներու մէջ տակաւին հեթանոսութիւնը կը տիրէր: Քրիստոնէական կրօնին եւ հայ ժողովուրդի միջեւ պարուար մը կար, որովհետեւ քրիստոնէութիւնը չէր խօսուեր եւ չէր հասկցուեր ժողովուրդին կողմէ: Փաստոս Բիզանդացի այս մասին խօսելով կ'ըսէ թէ, քրիստոնէական հաւարքի ուսուցումը եւ Աւերարանի պարգամները որոնք տեղաւարարաւի անձրեի նման կը թափուէին՝ ոչինչո՛վ կ'ազդէին եւ ոչինչո՛վ կը նպաստէին ժողովուրդին մէջ քրիստոնէութիւնը տարածելու կամ ամրապնդելու:

Հակառակ Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչի եւ իր բարոզիչ աշակերտներու տենդագին ճիգերուն ու աշխարանքներուն, քրիստոնէական կրօնը բացարկելու, սուրվեցնելու՝ տակաւին քրիստոնէութիւնը օրայի եւ Աւերարանի անհասկնալի ու աններթափանց կը մնար, իսկ քրիստոնէական հաւարքը չէր ընդելուզուած հայու հոգիին: Ներա-

նուս իշխաններ, նախարարներ, քրմական դասի ներկայացուցիչներ կը պայքարէին նորահասարակելոցեցոյ դէմ:

Սահակ Կաթողիկոս վաթսուներորդին թարգմանիչ Վարդապետ քարոզիչներով դժուարութիւններու կը հանդիպէր, երբ գանազան գաւառներ եւ շրջաններ կը արտեր *նոր կիօնը* փարածելու եւ սորվեցնելու իր աշխատանքին մէջ, կ'ըսէ Մովսէս Խորենացի: Իսկ Փարպեցի կը րեւերդեկացնէ թէ, եկեղեցոյ մէջ Ա. Գրային եւ Աւերարանի ընթերցումները յունարէն եւ ասորերէն կը կարարուէին, թարգմանութիւնն ու բացարձութիւնները հայերէն լեզունկով, զոր *թարգմանիչ* վարդապետներ կ'ընէին:

Մերոպ, որ նախապէս զինուորական եւ արքունի պաշտօնայ կը ու յերագային կրօնաւոր՝ մաս կը կազմէր Սահակ Կաթողիկոսի թարգմանիչ վարդապետներու խումբին, ականաբես կ'ըլլայ րիտուր այս վիճակին, եւ երբ որպէս բարոզիչ գաւառէ-գաւառ կը շրջագայէր քրիստոնէական կրօնը եւ հաւաքը ռսուցանելու՝ կ'որոշէ հայոց լեզուին համար նշանագրեր հնարել եւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներու կը ձեռնարկէ, սրանալով անշուշտ Սահակ Կաթողիկոսի օրհնութիւնն ու աջակցութիւնը եւ Վռամշապուռի արքայի հաւանութիւնն ու պետական գանձի օժանդակութիւնը:

Բ.— Բաղաքական Դրդապարճաւ:

Դ. դարու երկրորդ կէտէն սկսեալ Արշակունեաց հարստութիւնը րագնապալի հանգրուաններէ կ'անցնէր: Մտայլ էր հայ քաղաքական հորիզոնը: Հայաստան (387) բաժնուած էր երկու մրցակից պետութեանց միջեւ: Արեւմտեան Հայաստանը հռովմէացիներու գերիշխանութեան ներքեւ էր, ուր անուանապէս Արշակ Գ. կը կառավարէր, իսկ Արեւելեան Հայաստանը Սասանեան սարսից ենթակայ Խոսրով Գ. անուանական թագաւոր էր:

Ռազմականօրէն րկարացած Հայաստանը չէր կրնար երկու զօրաւոր պետութեանց դէմ պարերագմիլ: Բիւզանդական րիտապետութեան րակ արեւմտեան Հայաստանը վերածուած էր բիւզանդական նահանգի, ուր յոյներ կը ջանային քաղաքական, կրօնական եւ մշակութային մարգերու մէջ հայերը առնել իրենց ամբողջական րիտապետութեան րակ: Արեւելեան կամ պարսկական րիտապետութեան ենթակայ Հայաստանը նախապէս հեթանոս, այժմ Բրիտանեաց եւ կրօնակից յոյներու, պարսից համար հաճելի չէր իրենց թշնամի՝ յոյներու հայոց կրօնակից ըլլալը:

Բրիտանեութիւնը ընդունելէ ետք (301) հայեր, մշակութապէս եւ բաղաքականապէս աւելի հակած էին դէպի Հօռովմը: Ազնուականնկու գաւառները եւ մասնաւորապէս եկեղեցականները իրենց կրթութիւնը կը սրանային յոյնկու մօլ: Նոյնպէս մեծ թիւով յոյն եկեղեցականներ արեւելեան թէ արեւմտեան Հայաստաններու մէջ կը գործէին: Յունական այս ազդեցութիւնը չեզոքացնելու համար Պարսկաստան կը բաշտկերէր ասորի եկեղեցականները եւ կը հովանաւորէր անոնց գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ:

Կրօնական եւ բաղաքական գոյգ գերիններու վրայ հայոց համար կայցութիւնը խիստ վրանգաւոր էր, եւ դէպի ձուլում կարող էր առաջ-

նորդել:

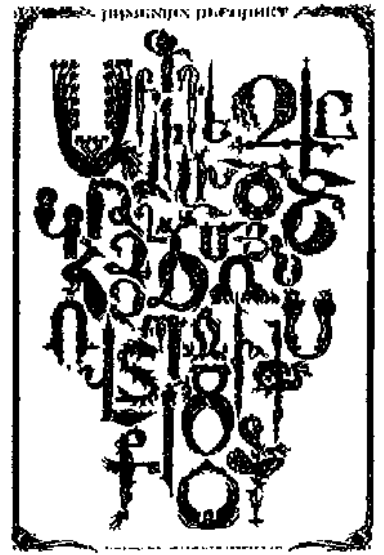
Ներեւարար, գոյարեւելու եւ մեր ազգային ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ՝ թագաւոր, կայսրոյիկոս եւ հանձարեղ Վարդապետը՝ Ա. Մեսրոպ, կը տազնապէին... գրնելու ինքնապաշտպանութեան յարմարագոյն միջոցներ... հայ ժողովուրդը եւ հայրենիքը ներքին եւ արտաքին վտանգներէ փրկելու:

Բարեբախտաբար հայոց աւագանին կրցան ըմբռնել պահուան օրհասական ծանրութիւնը, եւ ռստի այնմ կողմնորոշուիլ: Ինչ որ հագուագիւրդ կէպքերէն մին է ընդհանուր հայոց պատմագրութեան մէջ, որով հայու գոյարեւելու կամքը շրջանցեց ամէն արգելք եւ յաջողեցան ղիմագրաւել վերահաս վտանգը:

Կրօնական եւ քաղաքական դէմքերը կրցան կացութիւնը փրկել: Կորսնցուցած իր անկախութիւնը, Տայաստան՝ բնական էր որ չէր կրնար պատերազմ մղել դրացի հզօր պետութիւններու դէմ: Տայաստան կռուախնձոր դարձած՝ կը տարուբերէր երկու հզօր տերութեանց միջեւ, որոնց միակ նպատակն էր ձուլել Տայաստանը իրենց մէջ: Ներեւարար, կրօնական եւ քաղաքական գոյգեւորիններու հայոց անգօրութեան գիւրակից հայ աւագանիին համար, հայոց դէմ ցցուող ահաւոր սպառնալիքները շրջանցելու գերազանցապէս ընդունելի եւ միակ էլքը կ'ըլլայ Ա. Մեսրոպի առաջադրանք մտայղացումը՝ *սեփական գիրքը ունենալու անպերսձգելի հրամայականը*, ղիմակալելու ամէն տեսակի փորձութիւն որ կը վտանգէր հայոց ազգային ինքնուրոյնութիւնն ու անկախութիւնը:

Կրօնական եւ ազգային-քաղաքական տեսակէտով, սեփական տառերու սրեղծումը անհրաժեշտ հրամայական մը դարձած՝ ձեռնհասօրէն եւ մարգարէական տեսիլքով սքանչելի պարագաներու տակ Ա. Մեսրոպ կը հնարէ հայոց այբուբէնը: Տայոց անմահութեան գրահանդերձը,

որով, սկիզբ կը դրուի Տայ Մշակոյթին, եւ գրաւոր դպրութեան: Կրօնական եւ ազգային-քաղաքական տեսակէտով, սեփական տառերու սրեղծումը անհրաժեշտ հրամայական մը դարձած՝ ձեռնհասօրէն եւ մարգարէական տեսիլքով սքանչելի պարագաներու տակ Ա. Մեսրոպ կը հնարէ հայոց այբուբէնը: Տայոց անմահութեան գրահանդերձը, որով, սկիզբ կը դրուի Տայ Մշակոյթին, եւ գրաւոր դպրութեան:

Տայ Գիրքու Գիւրով, հայեր ազգային գրականութիւն եւ մշակոյթ պիտի սրեղծէին կարենալ պայքարելու համար օտար սեղեցութիւններու դէմ եւ ապահովելու հայ ժողովուրդի մըջակութային եւ քաղաքական անկախութիւնը: Ներկայ ու ապագայ սերունդներ միշտ երախտաւար պիտի մնային հրաշագործ Մեսրոպի ղիւցազնական գիւրին եւ հայ գրականութեան Ոսկեդարը կերտող Թարգմանիչ Վարդապետներու մեզի կրակած սքանչելի ժառանգութեան:

Արդարեւ, հայ Գիրքու Գիւրը, նոր էջ եւ ուղղութիւն տուաւ հայոց պատմութեան: Տայուն անխորրակելի 38 աղօմական եւ ջրածնային գրահները, մաքառումի անանց ու ժանգախոյս այնպիսի վաճառներ պիտի ուլային, գորս յաղթական ցցուէին եւ ծառանային բոլոր դարերու Փոթորիկներու եւ սպառնալիքներու դէմ:

Տայ Գիրքու Գիւրին մասին կը խօսին ու դէպքը կը նկարագրեն Խորենացի, Կորիւն եւ Ղազար Փարպեցի մատենագիրները:

Տայ մտքի ու մարեանի հրաշագործ եւ յաւերձ ժական առաքեալ՝ Ս. Մեսրոպ եւ հոյլը Ոսկեդարու կերպիչ Թարգմանիչ Վարդապետներ՝ արդարեւ եղան հայ մտքի չուսաւորիչներ Գիրերու Գիւրէն անմիջապէս ետք, Ս. Աստիկի գլխաւորութեամբ րեղի կ'ունենայ Ասորուածաշունչի թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց ժամանակի նշանաւոր հայրերու, աստուածաբան իմաստասէրներու յունական թէ ասորական գրականութեան ընտիր երկերու թարգմանչական աշխատանքը: Կը բացուին բազմախաբիւր դպրոցներ, կը ստեղծուի ազգայնաշունչ մթնոլորտ եւ ժողովորդը յոյսով կը լեցուի իր ապագային նկատմամբ: Այսպէս սկիզբը կը դրուէր հայոց ինքնուրոյն Մշակոյթ Գրականութեան: Ազգային մեր գոյատեւման պայքարը կը խարսխուէր ամենաապահով հիմքերու վրայ: Աստուած հայերէն կը խօսէր, կը գրէր, ու կը պայքարէր:

Ս. Մեսրոպ՝ առաջին մեծ ուսուցիչը հայ դպրութեան եւ կեդրոնական անձը հայ դպրոցի րարածման, գրեթէ բոլոր գաւառներու մէջ իր եւ թարգմանիչ վարդապետներու գլխաւորութեամբ՝ կը բացուին ուսումնարաններ, ուր կը սկսին յաճախել ոչ միայն իշխանագուններ, այլեւ պարզ գիւղացիներու գաւակներ: Ս. Մեսրոպ եւ հոյլը թարգմանիչ վարդապետներու, միեւնոյն աշխարանքները կը րանին նաեւ արեւմտեան Տայասրանի ամբողջ րարածքին: Միաժամանակ Ս. Մեսրոպ մեծ կարեւորութիւն կու րայ ուսուցիչներ պարրասրելու գործին: Խոսքումալից աշակերտներ ժամանակի բարձրագոյն ուսումնարանները կը մեկնին Ադեքսանդրիա, Եդեսիա, Անտիոք, Բիւզանդիոն, ուր՝ կը սրանան լեզուագիտական, իմաստասիրական եւ մասնագիտական պարրասրութիւն:

Այս բոլորին գուգահեռ, գարմանալի է որ Մեծ Ուսուցիչը ժամանակ կը գրնէ Վրաց եւ Ադուանից երկիրները այցելելու եւ անոնց ալ այբուբենի նշանագրեր սրեղծելու:

Ս. Աստիկի եւ Ս. Մեսրոպի աշակերտներէն նշանաւոր կ'ըլլան՝

Սքանչելի Կորիւնը,

Խորաթափանց վերձանող Եզնիկ Կողբացիւն,

Պարմագրութեան անմահանուն ռահվիրայ Ագայթանգեղոսը,

Տաղանդաշար երկրպագելի Փաւստոս Բիւզանդը,

Պարմահայր արժանահաւար Մովսէս Խորենացիւն,

Աւարայրի քաղցրադայլայլ Պլպուկ Եղիշէն,

Բազմահմուտ Բանիբուն Ղազար Փարպեցիւն,

Փիլիսոփայ Դաւիթ Անյաղթը:

Որոնք աննախընթաց եւ գարմանահրաշ պարագաներու րակ՝ Տայ Մշակոյթի Ոսկեդարը կերտեցին: Այդ իսկ պարձարաւ Տոկրեմբեր ամիսը նուիրուած է անոնց կարարած մշակութային գործունէութեան ներբողման, գոր ամէն րարի ոգնկոչումի եւ յիշարակի հանդէսներով մեսրոպարբար հայկազուններս կը պանծացնենք անոնց երախտաշար եւ երախտարժան աշխարանքը:

Եթէ Տայասրան ու Տայ եկեղեցիւն չունենային հայ գիր եւ գրականութիւն՝ հայը պիտի չկարողանար ազգային իր ինքնութիւնը պահել, ինչպէս չկարողացան պահել Մարասրան, Պարթեւասրան, Ասորեսրան, եւ այլ ազգեր: Գիրն ու գիրքը եկեղեցիով եւ եկեղեցիւն ալ ազգով, քաղաքականը կրօնականին հետ, թագը Խաչով, խայր Թագով գորացած, ազգը ու եկեղեցիւն դարբերու փորձանքներուն, հալածանքներուն դիմադրեցին եւ հրաշալիորէն դիմացան եւ յաղթական դուրս եկան: Դարերու ընթացքին օրար, թշնամի եւ բարբարոս ժողովուրդներու անընդհար ճնշումներուն, հայ եկեղեցիով իրագործուած *Մշակոյթն* էր որ պահայանեց հայութիւնը: Իր բազուկի, մտքի եւ հոգիի *դրական* նուաճումներով, հայր, վաղուան անորոջ հորիզոններուն կը նայի Ոսկեդար Վարդապետներու րեսիլքով:

Մեր սեպո՛ւնի պարտքն է մեր զաւակներուն եւ յաջորդ սերունդներուն փոխանցել մետրոպալիտանի, աստուածաբանի հայոց հիասքանչ շէգուն եւ հազարամեայ Մշակոյթը: Կենդանի, վառ, աշխոյժ, եռուն ու բոլոր պահել մետրոպոլիտն հայ մարթի օրրան դպրաբուններն ու վարժարանները եւ լոյսի կաճառները, որպէսզի՝ հայուն ինքնութիւնն ու անմահութիւնը երաշխաւորող Մշակոյթի գրասիւստայ ջահր անմար մնայ հայկազնեան անմահ ցեղի ժառանգորդներու, այն՝ որ դարերէն մեզի՝ է ժառանգուած եւ վաղուան դարերուն է բացուող, յամրընթաց բայց վճռակամ:

Միսան Ծ. Վ. Ազնիկեան

Գ.Կիրակի

**Վարագայ Ս. Խաչ/ Գիւտ Խաչի
Եիւթ՝ Ռ՛ւր գտնել Խաչը կամ Ս. Գիրքը
Աւետարանի Հատուած (Մատթ.24:30-36, 27-36)**

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
«Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, սուր ինձ
Իմաստութիւն գրարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել
աւաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի
բանից եւ ի գործոց միրկիս՝ պիտ. եւ սղարմեա քո
արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս »:

• **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]
ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐԳԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
(Բ. ՏԱՐԲԵՐԱԿ)**

- Քու բարիքներովդ ողողէ՛ իմ կեանքս, ո՛վ
Աստուած, եւ քու խոստումիդ համաձայն փրկու-
թիւն շնորհէ՛ ինձի (51:1):

= Պիտի խօսիմ բոլոր անոնց, որոնք խօսքով կը
նախատեն զիս, որովհետեւ ես Քու խօսքիդ միայն
կը վստահիմ (119:42):

- Իմ բերանէս ճշմարտութիւնը թող չբացակայի
բնաւ, որովհետեւ ես Քեզի միայն կը վստահիմ
(119:42):

= Խաղաղ կեանք մը ունիմ, որովհետեւ Քու
պատուիրաններդ կը գործադրեմ (119:44):

- Վաս մարդիկ անիրաւութիւն գործեցին ինձի
դէմ, սակայն ես երբեք Քու պատուէրներդ
չանտեսեցի (119:51):

= Աստուծոյ յուսացի ես եւ իմ Փրկիչովս միշտ
ուրախ եղայ (119:52):

• **Մաղթանք/աղօթք/ոսկեղէն համարի ուսու-
ցում [10 վայրկեան]**

-**մերաքաղ «Խաչ քո եղիցի մեզ ապաւէն»՝ Ոսկեղէն
համար**

«Նոր պատուիրան մը կու տամ ձեզի-
՝Միրեցէ՛ք զիրար: Ինչպէս ես ձեզ սիրեցի՝ դուք ալ
զիրար սիրեցէ՛ք: Զեք իրար սիրելովն է որ մարդիկ
պիտի գիտնան թէ դուք իմ աշակերտներս էք՝»
(Յովհ.13:34-35):

• **Շարականի ուսուցում [10 վայրկեան]
Վարագայ Խաչի Ողորմեա (Գ.Զ)**

3. Sunday

**The Holy Cross of Varak/ The Discovery of the
Holy Cross**

**Theme: Where to find the Cross; the Bible?
Gospel Readings: (Matt. 24:30-36, 27-36)**

• **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;**
“Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom,
that I may at all times think, speak and do before
You that which is good in Your sight. And save
me from evil thoughts, words and deeds. Have
mercy upon Your creatures, and upon me great
sinner that I am”.

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]
Psalm 15**

- Lord, who may abide in Your tabernacle? Who
may dwell in Your holy hill?

= He who walks uprightly, and works righteousness,
and speaks the truth in his heart.

- He who does not backbite with his tongue, nor
does evil to his neighbor, nor does he take up a re-
proach against his friend.

= In whose eyes a vile person is despised, but he
honors those who fear the Lord;

- He who swears to his own hurt and does not
change;

= He who does not put out his money at usury, nor
does he take a bribe against the innocent.

- He who does these things shall never be moved.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 min-
utes]**

- *Before your precious and all-conquering Cross we
fall down and worship and ask forgiveness of our
transgressions for through this you did lift the con-
demnation of mankind. And now by your holy and
divine sign grant your heavenly peace to all the
world.*

- *Oh Christ, our God, guardian and hope of the
faithful, protect and keep in peace Your faithful
people under the protection of Your holy and vener-
able Cross.*

Քեզ Քրիստոսի կաթուղիկէ եկեղեցւո՛յ շնորհողի. գլաղթական ըզպատուական զաստուածընկա՛լ սուրբ նըշանս, մա՛տուցանեճք զօրհնեղողութիւն մի՛շտ ի բարձունս:

Աս կամա՛ւ քո Քրիստոս եւ թեւօք ամենա-
զօ՛ր սուրբ Հոգւոյն, եւ դասու՛ք հրեշտակաց
թուուցեալ ե՛կաւորի ի լեաւըն Վարագա՛յ բընակիչ
ի նմա:

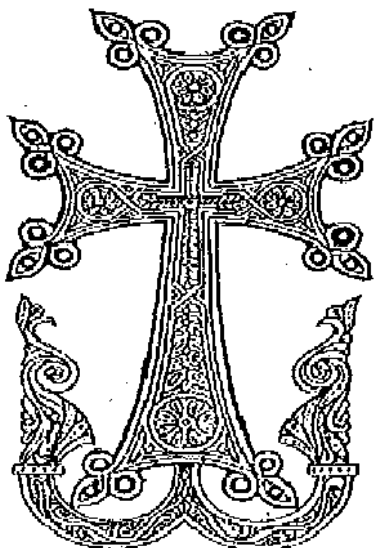
Եկա՛յք ժողովուրդք երկըրպագեսցուք
աստուածային սուրբ նըշանիս. համբարձէ՛ք միա-
բան ըզձեռլա ձեր ի՛ սրբութիւն, եւ ըզբնակեալն
ի սմա մի՛շտ փառաւորեսցու՛ք:

«Զօրութիւն Ս. Խաչի քո Քրիստոս» կամ
«Խաչի քո Քրիստոս երկրպագեն Արարածք ամե-
նայն»

Խաչի քո Քրիստոս երկրպագեն արարածք
ամենայն, որ ի փրկութիւն մեզ կանգնեցու. սո՛ւ
եղիցի մեզ պահապան յո՛ղթող, տպրեցուցանել
ըզմեզ ի պատրանա՛ց բանասրկութի՛ն:

Ի սմա բարձրացար, բարձո՛ղղ անիծից, որ
փառաւորեալդ ես ընդ Հօ՛ր, ժողովե՛լ ըզհե-
ռացեալսն կենսաբեր փա՛յտիւն. ապրեցուցանել
ըզմեզ ի պատրանա՛ց բանասրկութի՛ն:

Ասփաւ լուսաւորեցան արարածք ամենայն.
սմա՛ սպասէին արգ ելեալքն ի մեղսասէր բա՛նտին.
որ ազատեաց ըզմեզ ի պատրանա՛ց թը՛շնամու՛յն:

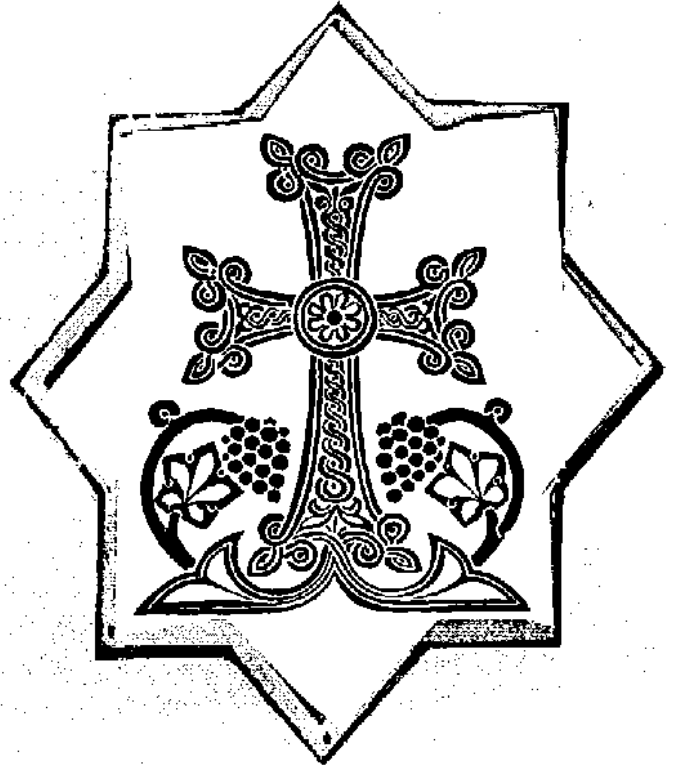

- Deliver and save Your people from visible and in-
visible enemies. Make them worthy to thankfully glo-
rify You with the Father and the Holy Spirit, now
and always, and forever and ever, Amen.

- By the Holy Cross let us beseech the Lord, that He
may deliver us from sins and may save us by the
grace of His mercy. Amen.

Biblical Verse

“A new commandment I give to you, that you love
one another; as I have loved you, that you love one
another. By this all will know that you are My disci-
ples, if you have love one another” (John 13:34-35).

Հռովմի Գիողեթախանոս կայսեր օրե-րուն, երբ խիստ հալածանք կար քրիստոնեայ հաւատացեալներու դէմ՝ իշխանուհի Հռիփսիմէ, խուսափելու համար կայսեր հետապնդումներէն՝ Գայիանէի պիսաւորութեամբ եւ այլ կոյսերու հետ Հայաստան կ'ապաստանի, ուր աւելի մեղմ եւ բարեացակամ վերաբերմունք կար քրիստոնեաներու նկատմամբ:

Եկեղեցական աւանդութենէ կ'իմանանք թէ Գայիանէ, Հռիփսիմէի վզէն Քրիստոսի խաչափայտէն մասունք մը անցուցած էր փորձութիւններու եւ վտանգներու դէմ որպէս պաշտպանութիւն: Կոյսերը երբ Հռովմէ կը փախչին արեւելք ապաստանելու, Հռիփսիմէ խաչի այդ նշխարը իրեն հետ Հայաստան կը բերէ: Մակայն երբ կը հասնի Վան, խաչի սուրբ մասունքը պիղծ եւ հեթանոս մարդոց ձեռքը չի յնալու համար, Վանի մերձակայ Վարագ կոչուող լեռնաչրջանի ժայռերու ծերպերուն մէջ կը պահէ Քրիստոսի խաչափայտին մասունքը: Պահուած Ս. Նշանին գաղտնի վայրին պաշտպանութիւնը կը վստահի բարեպաշտ երկու քահանաներու, իսկ ինք կ'ուղղուի Վաղարշապատ, ուր՝ հետագային պիտի նահատակուէր Գայիանէի եւ իր բոլոր միւս ընկերուհիներուն հետ, երբ Հռիփսիմէ կը մերժէ ուրանալ քրիստոնէութիւնը եւ հայոց հեթանոս Տրդատ արքայի հետ ամուսնանալ:

Կոյսերու նահատակութենէն ու երկու քահանաներուն ալ վախճանումէն ետք՝ անյայտ կը մնայ Ս. խաչափայտի մասունքին տեղը:

Ի վերջոյ 7-րդ դարուն, երբ Հայաստան կ'ենթարկուէր արաբական արշաւանքներու սերին ու կոստորածին, ահա աստուածային երկնահաս օգնութիւնը՝ Խաչի յուսաւոր երեւոյթով երկնքի վրայ կը յայտնուի, յուսադրելու նահատակ հայու բեկորները, միաժամանակ՝ երկնահաս Ս. Խաչին զօրութեամբ հայոց դիմադրական շարքերը խոտցնելու:

Before the time of Christ, the Cross represented the severest punishment possible for an individual. It was used in putting criminals and runaway slaves to death because it was such a slow and tortuous process. And because it was such a disgraceful way to die, no Roman citizen could be crucified, according to the law of the land.

Yet we know that Christ was crucified on a cross, and thereby gave it new meaning. By His death the Cross has been changed from an instrument of shame to the symbol of the highest glory.

It was not very long before the early Christians began to use the sign of the Cross as the symbol of their faith, that through Jesus Christ death had at last been conquered.

The Cross is such an important symbol to the Church, that our early Church Fathers had special feast days set aside dedicated to the Holy Cross. In the Armenian Church, there are four feasts of the Holy Cross.

- 1.- Exaltation of the Holy Cross 629 A.D.
- 2.- Holy Cross of Varak 650 A.D.
- 3.- Discovery of the Holy Cross 327 A.D.
- 4.- Apparition of the Holy Cross 351 A.D.

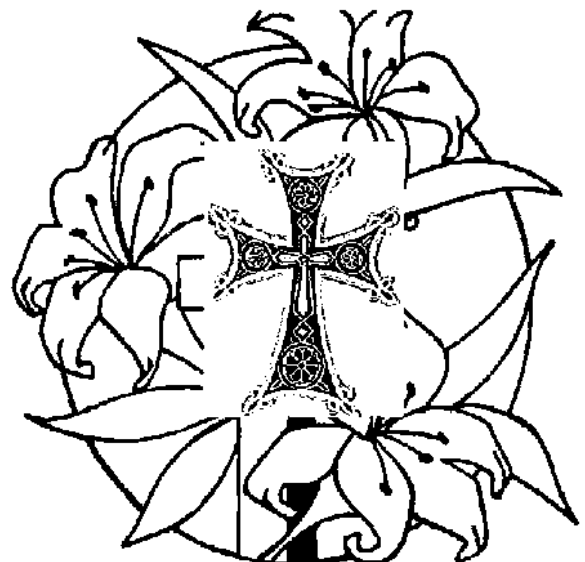
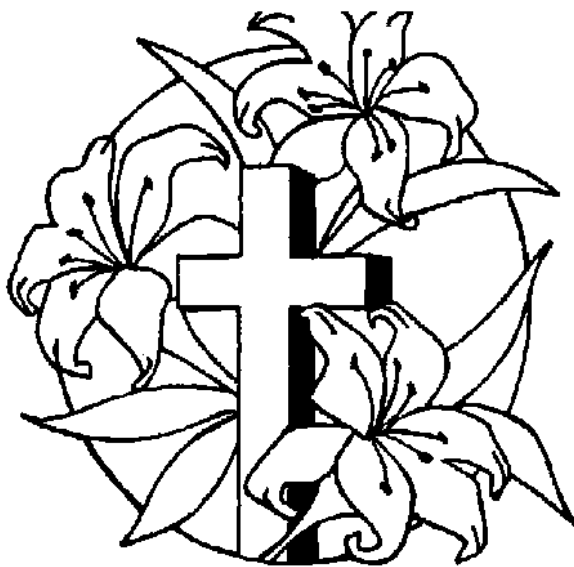
Today we celebrate and commemorate the feast of the Holy Cross of Varag. This feast is celebration of the piece of our Lord's Cross discovered on Mount Varak near Van, where it was concealed from her persecutors by Hripsime, the nun.

The Hripsimite Virgins, after coming to Armenia, dwelt on the heights of Mount Varag. Saint Hripsime always carried a small wooden cross, which was supposed to be made of a relic of the True Cross. One day, to escape persecution, she found refuge around the Varag Mountain; there she hid the cross among the rocks and fled to Vagharsapat, accompanied by the other Virgins.

Երկու ճգնաւորներ՝ Յովէլ եւ Թողիկ երկնային տեսիլքով եւ հրաշալի պարագաներու ստակ, Վարագայ լեռան ծերպերէն կը գտնեն Քրիստոսի խաչափայտին Սուրբ սճիւնը: Արդարեւ Վարագայ հայոց լեռներու կատարին 12 լուսաւոր սիւներու ու անոնց դճբեթաճեւ կատարին հանդչող Խաչի նշանը երկու ճգնաւոր վանականներուն յայտնուելով մխիթարութիւն եւ հոգեկան արխութիւն կը պարգեւէ կեղեքուող, յուսահատ եւ նահատակ հայ ժողովուրդի գաւակներուն որոնք, Ս. Խաչի նշանին այդպէս յայտնուիլը՝ երկնային բարենպաստ նշան եւ աստուածային օգնութիւն եւ միջամտութիւն կը նկատեն չընկրկելու այլ՝ հաւասարի արխութեամբ եւ համբարութեամբ գիմադրելու արաբական ներխուժումները Իսկ օրուան Ներսէս Գ. Իշխանցի կաթողիկոս եւ հայոց սպարապետ Վարդ Ռշտունի իշխանին առաջնորդութեամբ գիմադրութեան եւ ինքնապաշտպանութեան ճակատներ կը կազմակերպուին:

Ներսէս կաթողիկոս այդ առթիւ կը գրէ «Նշանաւ ամենայաղթ խաչիւդ քո Քրիստոս» գեղեցիկ շարականը եւ Ս. Խաչին յայտնուած վայրին վրայ կը կառուցէ եկեղեցի եւ կը հաստատէ Վարագայ Ս. Խաչին նուիրուած ուխտի օր:

Միւտոն Ծ. Վրդ. Ազնիկեան

According to tradition, in the year 563, a hermit named Todik, who was the abbot of the monastery of Glak, while at prayers with his disciple Hovel, and in search of the location of the hidden cross, suddenly heard a sound, followed by a brilliant light thrown on Mount Varag, and surrounded by twelve illumious columns.

After a while the lights moved inside the church and stayed on the altar. Todik and his disciple entered the church, too, fell on their knees in front of Saint Nshan, and worshipped and prayed.

The illumious lights remained inside the church for twelve days. People from remote areas had also noticed the lights.

Clergymen, accompanied by a multitude of laymen, went to the church in grand Procession.

Among them were Vard, son of prince Teodoros of Rshtooni and His Holiness Nerses Catholicos Shinogh.

On the spot where the twelve illumious columns had been seen, a church was constructed, and the church where Saint Nshan had stayed was expanded and converted into a magnificent large church.

In memory of the event, Nerses catholicos decreed the feast of the Cross of Varag which is celebrated during the month of October. He also composed the hymn of the day.

Mount Varag is situated in the south-eastern region of Van. There, in honor of the Cross, where St. Hripsime had hidden it, the monastery of Saint Nshan was also built.

ԳԻՏ ԽԱՉ

Աստուածորդի Քրիստոս մեռնել է գերեզմանուել է երբ, Անոր խաչափայտը ինչպես նաև միև երկու առաքակներուն ալ խաչափայտը ներուեցան Գողգոթայի աղբիւններուն մէջորպէս անսպէտք առարկայ:

Երկար տարիներ թաղուած մնալ է երբ Քրիստոսի խաչափայտը, զայն տեսնելու անհուն փափաք մը կ'արթննայ տակաւ օրէ օր բազմացող նորադարձ քրիստոնէայ հաւարացեալներու մօր:

Բազմահազար քրիստոնեաներ, Տօուլմէական կայսրութեան զանազան երկիրներէն Երուսաղէմ ուխտի կ'երթան, տեսնելու Քրիստոսի ապրած եւ քարոզած սրբավայրերը:

Ահա այդ տարիներուն **Յ27**, քրիստոնէութեան մեծ պաշտօնական Տօուլմի Կոստանդիանոս կայսեր մայրը՝ Տեղինէ թագուհի, ինք եւս կը ծրագրէ Երուսաղէմ սուրբ քաղաք ուխտի երթալ, իր աչքերով տեսնելու Քրիստոսի ապրած եւ նահապետուած սուրբ տեղերը: Ինչպէս նաև պեղումներ կատարելու գտնելու համար քրիստոնէութեան պարծանք եղող Քրիստոսի խաչափայտը:

Յուդա անուն հնագէտ ծերունիի մը ցուցմունքներով, երկար պրպտումներէ ետեւ հետախուզական պեղումներէ ետք, Գողգոթայի աղբիւններու մէջէն զանազան ձեւի եւ մեծութեամբ խաչեր եւ գերաններ կը գտնեն: Մասնաւորաբար անոնցմէ երեքին շուրջ ծայր առած կասկածները, թէ այդ երեք խաչերէն ո՞րն է Քրիստոսի իրաւ խաչափայտը, շփոթի եւ իրարանցումի կը մատնէ ամբողջը: Ու այսպէս, մինչ անոնք անելի՛ եւ հարցական վարանումի մէջ կը ջանային սրուգել Քրիստոսի խաչափայտը, ահա անդիէն կը նշմարեն սգաւորներու թափօր մը՝ շարկած միամօր մէկ հարիկ մեռած զաւկին դիակը, իրենցմէ ոչ շար հեռուէն կը յառաջանար:

Սգաւորներու ամբողջ մօտեցած երեք խաչափայտերուն, կը կեցնեն թափօրը եւ մեռած պարանիւն երեք խաչերու վրայ կարգաւ կը դնեն: Երբ մեռած մանուկը կը հանգչեցնեն Քրիստոսի՛ խաչափայտին վրայ... հրաշք եւ գարմանք բոլորին, ահա յանկարծ մանուկը յարութիւն առած կը կենդանանայ... անտեղեակ պարահարին եւ իրարանցումին՝ շփոթահար պակուցումով ակնա-

պիշ չորս դին կը հետախուզէ... իր վրայ սեւեռած աչքերու մէջ ուրախութեան եւ յուզումի արցունքներէն ամէն ինչ կը կռահէ եւ կը հասկնայ պարահարը եւ հրաշքը...:

Եկեղեցական պարմութիւնը անդրադառնալով այս դէպքին կը յիշարակէ թէ ներկայ հանդիսարեաներէն երկրասարդ մը, տեսնելով կատարուած այս հրաշքը դարձի գալով քրիստոնէութիւնը որպէս ճշմարիտ միակ կրօն կ'ընդունի եւ այնուհետեւ անձնօր խիզախութեամբ Քրիստոսի Աւերարանը կը քարոզէ: Պարմութիւնը կը յիշարակէ թէ Քրիստոսի սիրով վառուած այդ անձնուրաց անհարը Երուսաղէմի ապագայ եպիսկոպոս՝ Կիլիւն Երուսաղէմացին է, որ իմացական բարձր պարրաստութեամբ, լրջախոհութեամբ եւ աստուածաբանական ու սուրբ գրային լայն հմտութեամբ եւ պաշարով քրիստոնէական եկեղեցոյ մեծագոյն ջարդագովներէն ու եկեղեցական տիրաններէն մին կ'ըլլայ:

Միև կողմէ քրիստոնեաներ՝ Ս. Խաչին Գիւրով խանդաւառ, իրենց մէջ ալ աւելի բռնկած Քրիստոսի եւ քրիստոնէական հաւարքի *ակոր*՝ մեծ թափօրներ կազմած քաղաքի շուրջ-բոլոր կը պարզցնեն *խաչափայտը* եւ կը փառաւորեն զԱստուած: Որովհետեւ արժանի ըրաւ տեսնելու քրիստոնէից պարծանք՝ Խաչին իմանալի, շօշափելի գորութիւնը: Խաչը, նախքան Քրիստոս եւ քրիստոնէութիւն՝ մահուան եւ պարիժի անարգ ու սարսափելի գործիք մըն էր, այնպէս ինչպէս մերօրեայ կախաղանը, Ելեքորական այթուը, թունաւոր կազի ներարկումը կամ թէ զանազան պեղութիւններու, կառավարութեանց որդեգրած մահապարիժի այլազան ձեւերն ու միջոցները, որոնք նպարակ ունին ոճրագործ մահապարիւն մահուան դարապարտել:

Բերդեիէմածին Աստուածորդի Քրիստոսի երկրաւոր կեանքը, Գողգոթայի բարձունքին, մահուան գործիք՝ խաչին վրայ բեւեռուած կամաւոր յանձնառութեամբ շարեւորն փրկագին պարգեւելով՝ խաչին տուաւ նոր իմաստ եւ տարողութիւն:

Քրիստոսով խաչը դարձեցաւ մահուան, անարգ եւ վախազու գործիք մ'ուլլալէ: Որովհետեւ Քրիստոս հասարակ մեղապարտ մահկանացու մը չէր, այլ իր կեանքը կը գոհագործեր եւ որպէս

փրկագին կու րար մեղքի եւ մահուան ճիւղաներէն, գերութենէն ազապելու մարդը:

Քրիստոսով խաչը նուիրականացաւ, եւ վերածուեցաւ մահուան վրայ յարութեան, կեանքի եւ յաղթանակի խորհրդանիշ:

Միայն Քրիստոսով խաչը դարձաւ քրիստոնէութեան պարծանք:

Քրիստոնէութեան խորհրդանիշ եւ Քրիստոսի մեր մէջ կենդանի, մշտական ներկայութեան յուշարար:

Մարդկութեան հանդէպ սիրոյ եւ գոհողութեան գերագոյն արարքը՝ Քրիստոսի խաչին վրայ յանձն առած փրկագործութիւնն էր. «Որով հետեւ Աստուած այնքան սիրեց աշխարհը, որ մին չեւ իսկ իր Միածին Որդին րուաւ, որպէսզի անոր հաւատարացողը չկորսուի, այլ՝ յաւիտեական կեանք ունենայ: Որովհետեւ Աստուած իր Որդին աշխարհի դրկեց՝ ո՛չ թէ որպէսզի աշխարհը դապապարտւի, այլ որպէսզի աշխարհը փրկել» Յովհ. 3:16-17:

Սակայն մարդիկ, կ'րուէ Աւետարանը խաւորը, մեղքը եւ մահը նախնայեցին: Որովհետեւ անոնց գործերը չար էին: Ան որ մեղք կը գործէ, կ'արէ լոյսը, ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը, եւ կը խուսափի, որպէսզի՝ ո՛չ ոք տեսնէ կամ վերահասու ըլլայ արարքին ու դապապարտւի, գինք:

Այսպէս են բոլոր մեղաւորները: Այսպէս՝ բոլոր Աստուծմէ հեռացածները: Այսպէս ենք նաեւ մենք այսօր, ինչպէս անցեալին Փարիսեցիք, հրեայ մեծամեծներ եւ օրուան կղերական իշխանութիւնը որոնք, տեսան յոյս Քրիստոսը, բայց եւ այնպէս շուռ տուին իրենց երեսները: Տեսնելով տեսա՛ն, լսելով լսեցի՛ն բայց չհասկցան, չուզեցին հասկնալ: Բա՛ց աչքերով Օրէնքի րարչին կառչած՝ մտքով եւ հոգիով կոյրե՛ր էին: Կոյրեր եւ խուլեր էին: Անոնք նախնորեցին մ'նալ մեղքի եւ մահուան դապապարտութեան մէջ:

Անոնք իրենց աչքերով տեսան Քրիստոսի իրաշագործ գորութիւնը: Աստուծոյ փառքը երկրի վրայ: Աստուծոյ կամքը եւ կեանք պարգեւող խօսքը երկրի վրայ: Քրիստոսի վերանորոգ կեանքի հրաւերը, սակայն մ'նացին անարարեր՝ հին մարդու, մեղքի եւ ապականութեան խաւորի շապիկը գզեցած:

Քիչեր էին, աշխարհէ արհամարհուած րկար մարդիկ որոնք տեսան, կրցան յոյս Քրիստոսի աստուածային իրա՛ւ նկարագիրը ըմբռնել եւ ընթանալ խաչի ու *աւետարանի* ճամբով եւ վկայել յայուցեալ Տէրը:

Անոնք առաքեալներն ու Քրիստոսի հետեւորդներու ալի մը անձնութեաց, Ա. Տոգիին գրահով սպառազինուածներն էին, որոնք խաչին նշանով յաղթեցին աշխարհի:

Անոնք գրած էին խաչը, վեհագոյն իմաստը եւ պարծանքը այս կեանքին: Որով, Քրիստոսի մշտական ներկայութիւնը իրենց մէջ րեւիլք, ուղղութիւն, յանձնառութիւն եւ նապաստակ պիտի րար նորանոր գոհողութիւններ յանձն առնելու:

Անոնք կեանքի աղբիւսներէն բարձրացած՝ Քրիստոսի առաքեալները, աշակերտներն ու հետեւորդները, հետագայ դարերու եկեղեցոյ սրբազան հայրապետները, աշխարհէն ու ստորեայ մարտագութիւններէն բարձրացած *գրան* իրա՛ւ ճանապարհը, ճշմարտութիւնը եւ կեանքը:

Սրբազան մեր նախնիք, կեանքի աղբիւսներէն եւ աշխարհիկ գնայուն արժէքներէ բարձրացած՝ *գրան խաչը* եւ գիւրն այդ տուաւ Գիր ու գրականութիւն, եղաւ հաւատքի ու հայրենիքի սրբազան գոյամարտ, վեհասոց գմբէթ, երկնայոյզ հոգեթով աղօթք եւ աստուածաբարբառ շարական, ինքնութեան կնի՛ք:

Սակայն ո՛րք ենք մենք այսօր: Ո՛րք է *խաչին* ու *խաչեալին* րեղը մեր կեանքին մէջ մասնաւորաբար եւ հաւայն մարդկութեան կեանքին մէջ ընդհանրապէս:

Տակառակ կեանքի րոհուրոհին, վերիվայրումներուն, սուգին, րառապանքին եւ նեղութեանց՝ մարդկութիւնը րակա՞ կը յամառի մ'նալ աշխարհիկ պաշտօնութիւններու ազդեցութեանց ներքեւ եւ անոնց հերամուր, կը յանձնուի կեղծ խաչերու, կեղծ աստուածներու պաշտօնութիւնին եւ սին ու գնայուն արժէքներու անձնաւոր կ'րոյլայ: Տոգիէ, հոգեկան արժէքներ ու բարոյական հասկացողութիւններէ պարտուած, աշխարհին եւ աշխարհայինին գերին դարձած, նիւթական յաջողութիւններով սնապարծ մարդ արարածը ինքզինք մեկուսացուցած, Աստուծմէ անջարուած իր սիրտն ու ուշքը սեւեռած միայն երկրաւոր ժամանակաւոր հարստութեանց, իր

Բախտն ու ճակատագիրը անոնց միայն կապած, նման է աւերարանի անմիւր այն մեծահարուստին (Ղուկ. 12:16-21), որ իր սիրտը, իր կեանքը երկրաւոր հարստութեան եւ գանձերու կը կապէ: Կը մոռնայ թէ ինք միայն ժամանակաւոր տնտես մըն է: Ուրիշի մասին չի խորհիր: Իր ամբողջ ուշքը եւ իր ամբողջ մտածելակերպը նիւթական այս աշխարհն է: Իր սրտէն, իր հոգիէն, իր կեանքէն բացակայ են Աստուած, մարդկութիւն եւ բարոյական ամէն չափանիշ ու արժէք, որովհետեւ ան իր կեանքը եւ հոգին կապած ու յանձնած է աշխարհին ու աշխարհիկ աստուածներու: Ան հարուստ է աշխարհին համար, բայց հոգիով աղքատ թշուառական մը Աստուծոյ աչքին: Ահա այսախոսներուն է որ Քրիստոս կ'ըսէ. «Ուր որ է ձեր հարստութիւնը՝ հոն կ'ըլլայ նաեւ ձեր սիրտը» (Ղուկ. 12:34):

Մեր նախնիք իրենց սիրտը, կեանքը եւ ամբողջ հոգին, ճշմարիտ եւ միակ Գանձը՝ Աստուած զգնելէ ետք, միայն Անոր յանձնեցին ու Անոր ծառայութեան նուիրուեցան առաւել քան հազար եօթը հարիւր տարիներ: Սակայն ճանապարհորդութիւնն այդ դիրքին չեղաւ: Այլ երկար ու դժուարին, փափաքներով եւ փուշերով լի, Գողգոթայի ու արեան ճանապարհորդութիւն՝ նման իր Որդւոյն Քրիստոսի:

Մենք այսօր, որպէս ժառանգորդները մեր նախնեաց հաւատքին ու տեսիլքին՝ պէտք է մենք եւս զգնենք ու պայծառ պահել գիտնանք Քրիստոսի *իրան խաչը*:

Անաղարտ ու անխառն հաւատքով, յոյսով եւ սիրով պահպանենք ու պայծառացնենք *լուսաւոր յեան կանթեղին խղը*:

Ահա մենք մեր հայրերու հաւատքով քու առջեւ ծնրադիր սեռակնաձեւ ով Ա. Նշան, քու միջոցաւ Աստուծոյ կ'ընծայենք մեր լալահատաչ աղօթք հառաչանքը աղերսելով.

*Ո՛վ սուրբ քառաթեւ,
Քեզմով սարանան պարտուեցաւ, մահը
խախանուեցաւ,
Դժոխքի դռները խորտակուեցան...
Քեզմով երկնքի դռները բացուեցան, երկրի
վրայ նոր երկինք ու երկիր արարուեցան:*

*Ո՛վ կենաց սուրբ՝ վաչար, աստուածընկալ
վէ՛մ, աստուածապաշտիս կրկինք, իմանալի խորան
եւ բանալի արքայութեան:*

Գաւազան գորութեան եւ պարխապ ամբողջեան,

Քրիստոնէութեան խորհրդանիշ ու անյարդա պահապան:

Յաղթութեան նշան եւ հզօր աշտարակ,

Ճշմարիտ Բանին ուսուցիչ եւ աշխարհի դաստիարակ:

Օրհնութեան կնիք եւ լոյսի շարրուան,

Բժշկութեան դեղ բազմաութեան կիւանդութեանց:

Պաշտպան երեւելի եւ աներևոյթ բոլոր տեսակի վրանգներու, վտորձութիւններու եւ թշնամական յարձակումներու:

Քրիստոսի խաչափայտը կենդանի հաւատքի, վկայութեան եւ սիրոյ նոր Օրհնագիրք է, աստուածորդւոյն կեանքի օրինակը ցուացնող:

Քրիստոսի խաչափայտը քրիստոսակերպ 'Դրախորին' եկեղեցոյ մէջ հասարակութեամբ երկրորդ Օտոն է, որուն պտուղը Քրիստոս՝ *կեանք եւ փրկութիւն* կը պարգեւէ՝ *առաջին Օտոն* պտուղէն դարձապարտեալ աղամորդիներու:

Քրիստոսի խաչափայտը մեր ձեռքերուն *Մովսէսի զատազանն է*, աշխարհի փառասուններէն հալածական եւ Սինայի անապարներու վերածուած աննպարակ մեր կեանքերուն ուղղութիւն եւ նախարակ արուղ:

Մտաւաճ ու պսակակաճ մեր հոգիներուն աստուածաբուն *կեանքի աղբիւր է* եւ անսպառ *կրկնառաք մանանայ է*:

Քրիստոսի խաչափայտը պղինձէ օձին օրինակով *իմանալի գոհասեղան է*, որուն վրայ Աստուած ինք պարարագուեցաւ. որպէս անարար Գառն, ո՛չ միայն Աբրահամի, Իսահակ որդիին փոխարէն, այլեւ՝ համայն մարդկութեան կեանքը երաշխաւորելու եւ վրկելու համար:

Քրիստոսի խաչափայտը կեանքի ծովուն վրայ Նոյեան *փրկութեան տապանն է*: Քառաթեւ աշխարհաբայած *ճանապարհը* Աւերարանի լոյսը աշխարհի բոլոր ծագերուն փարածող հորիզոնէ՝ հորիզոն:

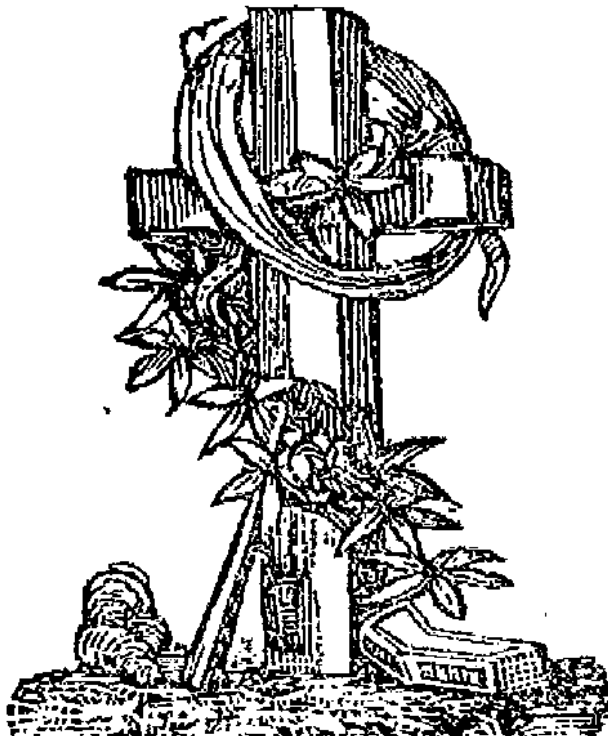
Քրիստոսի իսաչափայլը *խնամալի սանդուխ*
 է մեզ երկրէն երկինք փոխադրող: *Յարութեան*
աւազան, որուն մէջ մկրտուածներս, Քրիստոսով
 նորոգ կեանքի մի հանդերձր կը կրենք:

Ո՛վ աստուածանուէր սուրբ Քառայթել,
 Քեզմով մեր անձերը կը սրբագործուին,
 եկեղեցւոյ խորհուրդները կը նուիրագործուին:

Քեզմով այս աշխարհէն բաժնուած
 ննջեցեալները իրենց աչքերը աստուածամերձ
 խորաններու լոյսերուն կը բանան, երկնային
 հանգիստը ժառանգելու...

Քեզմով կը յուսադրուին հոս մնացողներս՝
 Քրիստոսի Գալուստը Ա. Խաչիդ նշանով
 ողջունելու...

Միսոն Ծ. Վրդ. Ազնիկեան

KUD KHACH OR THE DISCOVERY OF THE HOLY CROSS

“Christ himself carried our sins in his body to the cross, so that we might die to sin and live for righteousness. It is by his wounds that you have been healed” (Peter 2:24).

According to the custom prevalent during Jesus’ lifetime criminals were punished by crucifixion. Then, both their bodies and crosses were left on the spot as a reminder to the rest of the population as to how a criminal is punished to death and destruction. As we know from Christ’s entombment story, Joseph of Arimathea removed the body of Jesus by a special request granted to him by Pontius Pilate (the Roman Governor). But the cross was left on the spot of His crucifixion, along with the other two crosses upon which two thieves were crucified with Jesus (Matthew 27:33-61; Mark 15:22-47; Luke 23:33-56).

After the death of Christ, the Christian were persecuted in Palestine (Acts 5:17-18; 6:8-15). They were mocked and ridiculed for their belief in Jesus. To insult the Christian congregation of Jerusalem the Jews turned the hill of Calvary, where Jesus was crucified, into a dumping ground. Thus the three crosses remained under trash for almost three full centuries.

When Constantine the Great proclaimed Christianity as the state religion of the Roman Empire, 325 A.D., his mother, Queen Helena, became a Christian. Queen Helena was a pious person. As a tribute to the holy places, she decided to visit Palestine and especially to search for the Cross of Jesus. When Queen Helena arrived in Jerusalem in 327 A.D. she immediately started to investigate the city officials as how to go about finding the Cross of Jesus. A knowledgeable Jew by the name of Judas who was an archeologist gave specific information to the Queen’s personnel about the location of Christ’s crucifixion. After clearing up the entire hillside of its twenty feet of rubbish, three crosses were discovered, but because of their similarities it became impossible to distinguish the true cross of Jesus from that of the thieves were crucified with Him.

When everyone was under mental stress as how to distinguish the true cross from the other two, a burial procession was passing by holding the coffin of a young boy just passed away. Someone suggested to lay the dead young man down on the crosses expecting a miracle which might lead toward the discovery of the true cross. When the young man was laid on the cross upon which Jesus was crucified, the expected miracle happened. The boy started to breath again while his face assumed the color of a living person, little by little.

Upon this miracle, the entire city of Jerusalem was overjoyed. The cross that performed the miracle was accepted as the true Cross of Jesus. Soon a church was erected upon the site to accommodate both Christ's crucifixion and burial places. The church was called Holy Sepulcher. This edifice, which stands high and impressive in old Jerusalem, is owned only by Roman Catholics, Greek Orthodox and Armenians having equal shares in it. Thus, along with six hundred million Catholics and three hundred million Orthodox around the world the little Armenian nation is co-partner in the Cathedral of the Holy Sepulcher worth billions of dollars if it is possible to designate any monetary value to it.

Judas, the Jew, upon seeing the miraculous event converted to Christianity. Later he became the Patriarch of Jerusalem changing his name to Cyril. He was martyred with his mother, Anna, in Jerusalem.

What can we learn from the feast of the discovery of Jesus' Cross is as important as its finding from the dump yard of Jerusalem. Each Christian has a cross buried in his soul, but often times lays among or under strange materials, negative behavior, tendencies and vices, such as pride, jealousy, impure thoughts, arrogance, criminal tendencies, disobedience to the law of the land, disobedience to our traditions and parental authority, and especially disobedience to the Law of God. If the celebration of the discovery of the cross will not effect our inner life, thoughts, tendencies and behavior, if we are resolved to continue to pile up more and more vices upon those which we already possess, this festive day is not ours, neither can it belong to us.

"And we know that our old being has been put to death with Christ on His Cross, in order that the power of the sinful self might be destroyed, so that we should no longer be the slaves of Sin" (Romans 6:6).

"As for me, however, I will boast only about the cross of our Lord Jesus Christ; for by means of His Cross the world is dead to me, and I am dead to the world. It does not matter at all whether or not one is circumcised; what does matter is being a new creature" (Galatians 6:14-15).

This is a time for a deep search in the utmost corners of our souls that we may find the Cross of Jesus (the teachings of the Gospel and the Saving Grace of The Holy Spirit) in our hearts. That Cross should prevail both on our thoughts and desires that we may arise above our vices and control them instead of being controlled and enslaved by them. Remember the cross was found once. But we can find it in our hearts every moment of our life. The Kud Khatch, therefore, is not a one day event, but evolves our entire life.

*Lord Jesus Christ,
For the sake of thy holy cross,
Be with me to shield me.*

*Lord Jesus Christ,
By the memory of thy blessed
cross, Be within to
strengthen me.*

*Lord Jesus Christ,
For thy holy cross,
Be ever round about me to protect
me.*

*Lord Jesus Christ,
For thy glorious cross,
Go before me to direct my steps.*

*Lord Jesus Christ,
For thy adorable cross,
Come thou after me to guard me.*

*Lord Jesus Christ,
For thy cross worthy of all praise,
Overshadow me to bless me.*

*Lord Jesus Christ,
For thy noble cross,
Be thou in me to lead me to thy
kingdom.*

11th Century prayer

Գ. Կիրակի

Նիւթ՝ Մեր Սրտի Ընծան
Աւետարանի Հատուած (Մարկ. 12:41-44):

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
«Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, տուր ինձ
իմաստութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել
առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի
բանից եւ ի գործոց փրկեա՛ զիս. եւ ողորմեա քո
արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս »:

• **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**
ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՄՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
Սաղմոս 23

- **Տէ՛րն է հովիւս: Կը հողայ պէտքերս:**
= Դալար արօտավայրերու մէջ կը հանգչեցնէ զիս
եւ հանգստարար ջուրերու ափին կը սնուցանէ:
- **Կը վերանորոգէ զիս եւ ուշիւ ճամբաներէ
կ'առաջնորդէ, որպէսզի իր տնունը փառա-
ւորուի:**
= Նոյնիսկ եթէ մահուան շուքը ծանրանայ իմ
վրաս՝ չարէն չեմ վախնար, որովհետեւ Դուն իմ
հետս ես Տէ՛ր: Քու առաջնորդութիւնդ եւ պաշտ-
պանութիւնդ ապահովութիւն կու տան ինձի:
- **Արդարեւ ինձի համար սեղան պատրաստեցիր
թշնամիներուս առջեւ, իւղով օծեցիր զլուխս եւ
ուրախութեան բաժակդ տուիր, որ թունդ պինիի
պէս արբեցուց զիս:**
= Տէր, վստահ եմ, ողորմութիւնդ անպակաս
պիտի ըլլայ վրայէս կեանքիս ամբողջ տեւողու-
թեան, որպէսզի ընդմիշտ տաճարիդ մէջ բնակիմ:

• **Սաղթանք խղօթք/ սակեղէն համարի ուսու-
ցում [10 վայրկեան]**

Ոսկեղէն համար

«Երանի՛ անոր որ աղքատին հոգ կը տանի:
Նեղութեան օրը Տէ՛րը պիտի փրկէ զայն» (Սաղմոս
41:1):

«Տէրը բարիք կ'ընէ բարիներուն եւ սրտով
ուղիղներուն» (Սաղմոս 125:4):

«Ի՞նչ օգուտ, եթէ մարդ ամբողջ աշխարհը
չահի, բայց իր կեանքը կորսնցնէ, որովհետեւ սեւէ
բանով չի կրնար իր կեանքը ետ առնել» (Մատթ.
16:26):

4.- Sunday

Theme: The Gift of our Heart
Gospel Reading: (Mark 12:41-44)

• **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;**
“Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom,
that I may at all times think, speak and do before
You that which is good in Your sight. And save
me from evil thoughts, words and deeds. Have
mercy upon Your creatures, and upon me great
sinner that I am”.

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 23

- The Lord is my shepherd; I shall not want. He
makes me to lie down in green pastures; He leads
me beside the still waters.
= He restores my soul; He leads me in the paths of
righteousness for His name's sake.
- Yea, though I walk through the valley of the
shadow of death, I will fear no evil; for You are
with me; Your rod and Your staff, they comfort me.
= You prepare a table before me in the presence of
my enemies; You anoint my head with oil; my cup
runs over.
- Surely goodness and mercy shall follow me all the
days of my life; and I will dwell in the house of the
Lord forever.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 min-
utes]**

Biblical Verse

- “Blessed is he who considers the poor; The Lord
will deliver him in time of trouble” (Psalm 41:1).
- “Do good, O Lord, to those who are good, and to
those who are upright in their hearts” (Psalm
125:4).
- “For what profit is it to a man if he gains the
whole world, and loses his own soul? Or what will
a man give in exchange for his soul?” (Matt.
16:26).

«Աւելի երջանկաբեր է տալը քան առնելը»
(Գործք. 20,35),

«Աստուած զուարթաւստ կերպով նուիրալը կը սիրէ» (Բ.Կորնթ.9,7),

- Շարականի ուսուցում [10 վայրկեան]
Ս. Պատարագի երգերէն՝
«Մարմին Տէրունական»

Մարմին տէրունական եւ արիւն փրկչական, կայ անաշխի. երկնային զօրութիւնք յաներեւոյթս երգեն եւ ասեն անհանգիստ բարբառով. Սու՛րբ, Սու՛րբ, Սու՛րբ, Տէր զօրութեանց:

- Անդրագառնալ կրօնական-ազգային տօներուն [5 վայրկեան]

Այս կիրակի խօսիլ «Այրի կնոջ օրինակով ոչ թէ պայմանական, ցուցադրական, բարիք կամ օգնութիւն կատարելու մասին, այլ՝ անյիշաչար, կամաւոր եւ անձնազոհ նուիրումով մեր տաղանդէն, շնորհքներէն եւ նիւթական կարելիութիւններէն ինչպէ՛ս գոհողութեամբ եւ անպայմանական սիրով բաժին պէտք է հանել գիտնանք Աստուծոյ, եկեղեցիին ու կարօտեալին»:

Աղօթք

«Պահապան ամենայնի Քրիստոս, աջ քո հովանի լիցի ի վերայ իմ ի տուէ եւ ի գիշերի, ի նստիլ ի տան, ի գնալ ի ճանապարհ, ի ննջել եւ ի յառնել, զի մի՛ երբեք սասանեցայց. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բարձրամեղիս»:

- "It is more blessed to give than to receive" (Acts 20:35).

- "God loves a cheerful giver" (2 Corinthians 9:7).

- Teaching of 'sharagan' or Spiritual hymns. [10 minutes]

From the Hymns of Holy Badarak "The Body of the Lord"

Marmin deroonagan yev aryoun purgchagan gaarachi, yergnayin zorootyounk hanere-vooyts yerquen yev asen anhanquisd parparov. Soorp, Soorp, Soorp, Der zorootyants.

The Body of the Lord and the Blood of the Savior are represented before us; the invisible heavenly hosts are singing and saying with unceasing voice: Holy, Holy, Holy is the Lord of Hosts.

On this Sunday it is appropriate to talk about love-offerings; gifts which are outflow of a loving sacrificial spirit. It is not the size/ amount of the gift that matters, but the loving heart; sharing our gifts, using our talents for the glory of God by serving His church and reaching out the needy.

Prayer

"Christ, Guardian of all creatures, let Your right hand be a shadow over me day and night, tarrying at home and traveling, sleeping and rising, that I may never fail. Have mercy upon Your creatures, and upon me, great sinner that I am".

Ա. Կիրակի

Տօն Ամենայն Սրբոց

- Որո՞նք են Սուրբերը, Եկեղեցու Հերոսները
- Նիւթ՝ Մեր անունը գրուած է Յիսուսի մօտ
 - Աւետարանի հատուած (Եփեսացիս 1:3-14, Ղուկաս 8:17-21):

• **Տէրունական աղօթքը «Հայր Մեր»,** եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, տուր ինձ իմաստութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց փրկեա՛ գիս. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս»:

- **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՒՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹՆԱՄԲ
Սաղմոս 26. 1-6

- Դատէ՛ գիս, Տէր, անմեղ եմ ես: Քեզի յուսացի, եւ պիտի չսասանիմ:

= Փորձէ՛ գիս, Տէր, քննէ՛ գիտ: Քու կրակովդ փորձէ ցանկութիւնները սրտիս եւ խորհուրդները մտքիս:

- Որովհետեւ ողորմութիւնդ չհանեցի ես մաքէս, եւ հաճոյքս փնտռեցի՝ քու ճշմարտութեանդ մէջ:
 = Անպէտ մարդոց ընկերութիւն չըրի ես, անօրէնին հետ բնաւ գործ չունեցայ:

- Ատեցի միշտ հաւաքոյթը չարերուն, ամբարիշտին հետ բարեկամ չեղայ:

= Որպէս նշան անմեղութեան՝ պիտի լուամ ձեռքերս եւ սեղանիդ շուրջ դառնալով՝ պիտի սպասարկեմ Քեզի, Տէր:

- **Մաղթանք/ աղօթք/ ոսկեղէն համարի ուսուցում [10 վայրկեան]**

Ոսկեղէն համար

«Վհուկներուն մի՛ գիմէք, ոչ այ հմայութիւն ընողներուն կարծիքին դիմեցէք, որպէսզի անոնցմէ չպղծուիք» (Ղեւտացիս 10:31, 20:27):

1.- Sunday

- All Saints Day (Halloween)
- Saints: Champions of the Church
- Theme: Where are our names written?
- Gospel Readings: (Ephesians 1:3-14, Luke 8:17-21).

• **Lord’s Prayer and Prayer on beginning work;** “Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom, that I may at all times think, speak and do before You that, which is good in Your sight. And save me from evil thoughts, words and deeds. Have mercy upon Your creatures, and upon me great sinner that I am”.

- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 26:1-6

- Vindicate me, O Lord, for I have walked in my integrity. I have trusted in the Lord; I shall not slip.

= Examine me, O Lord, and prove me; try my mind and my heart.

- For Your loving kindness is before my eyes, and I have walked in Your truth.

= I have not sat with idolatrous mortals, nor will I go in with hypocrites.

- I have hated the assembly of evildoers, and will not sit with the wicked.

= I will wash my hands in innocence; so I will go about Your altar, O Lord.

- **Teaching of Prayer/ Biblical verses [10 minutes]**

Biblical Verse

- “Do not turn to mediums or wizards; do not seek them out, to be defiled by them” (Leviticus 19:31, 20:27).

- “Do not practice divination or sorcery, or interpret omens, or engage in witchcraft, or cast spells. Do not seek a medium or spiritist or one who consults the dead” (Deuteronomy 18:9-12, Isaiah 8:19-20).

«Զեր սղան կամ աղջիկը կրակին վրայէն մի' անցրնէք: Ոչ ալ ձեզմէ մէկը բախտի նույի կամ գուշակութեան, կամ թէ դիւթական հմայութիւններու պիտէ: Զեր մէջ չըլլայ սեւէ կախարդ, վհուկ կամ նշանագէտ ու մեռելահմայ: Որովհետեւ ով որ այս բաները կ'ընէ՝ Աստուծոյ առջեւ պարշեյի եւ պաղրեյի կ'ըլլայ (Բ. Օրինաց 18:10-12, Եսայի 8:19-20):

«Լծակից, գործակից մի' րոյաք անհաւատներուն, որովհետեւ ի՞նչ կապ ունի արդարութիւնը անօրէնութեան հետ, եւ կամ ի՞նչ համեմատութիւն կայ լոյսի եւ խաւարի միջեւ. ի՞նչ միաբանութիւն՝ Քրիստոսի եւ Բեյխարի միջեւ» (Բ. Կորնթացիս 6:14-18, Եփեսացիս 5:8-14):

- **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]
Ամենայն Սրբոց կամ Համօրէն Մարտիրոսաց երգերէն՝ ԱԶ

Ժողովեա՛լքս ի յիշատակ սրբոց մարտիրո՛սացրն միաբանութեամբ երգե՛լով. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

Քանցի հեղմամբ արեան սոցա՛ պարտեցա՛ւ թրչնամին, եւ մեծարեա՛յ պարճի Սիոպն երգե՛լով. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

Դասակցելոցն ընդ զօ՛րրս վերի՛ն զըլարթնոցն յիշատակաւ բերկրեալ, ի սրբութիւնն սոցա երգե՛սցուք. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

- **Անդրադառնալ կրօնական-ազգային տօներուն** [5 վայրկեան]

Այս կիրակի խօսիլ կամ պատմել Քրիստոնէական հաւատքի ու Քրիստոսի եկեղեցւոյ պաշտպանութեան եւ անկախութեան համար, հին թէ նոր, ծանօթ թէ անծանօթ լուրս հաւատացեալ սուրբերու, հաւատքի ախոյեան անձնազոհ վկաներու եւ Քրիստոսի անունը նահատակութեան պնով դաւանող մարտիրոս հերոսներու մասին:

-“What fellowship can light have with darkness? What accord has Christ with Satan?”

- “Live as children of light...and find out what pleases the Lord” (2 Corinthians 6:14-18, Ephesians 5:8-14).

- **Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns.**
[10 minutes]

On this Sunday it is appropriate to talk about All the Saints old and new, known and unknown, who lived loving good Christian lives to the end of their earthly lives, and are in heaven now. With life and martyrdom they witnessed Jesus as their Lord and Savior.

The saints in heaven are true heroes of our Christian faith, because they were cheerful when it was difficult to be cheerful; patient, where it was difficult to be patient; they made our Lord Jesus Christ the most important and central element in their lives”. [5 minutes].

On this feast it is commendable to encourage the students to wear masks and costumes of biblical heroes and characters as well as to personify our Armenian national and ecclesiastical saints and heroes.

Prayer

Թեև դու ինչպես ասես, Ամենայն Արքայ տօնին առթիւ քաջալերել կրելու աստուածաշնչական գէժքերու եւ հերոսներու տարազներ, ինչպէս նաեւ հայ ազգային հերոսներու, թագաւորներու, իշխան-իշխանուհիներու թէ՛ եկեղեցական սուրբերու, նահապետ վկաներու սուհմիկ տարազներն ու դիմանկարները:

“Christ, Guardian of all creatures, let Your right hand guard and shelter me day and night; when I sit in the house, and when I walk or travel, when I lie down, and when I rise up, that I may never fail. Have mercy upon Your creatures, and upon me, great sinner that I am”.

Աղօթք

«Պահապան ամենայնի Քրիստոս, աջ քո հոգանի լիցի ի վերայ իմ ի տուէ եւ ի գիշերի, ի նստի ի տան, ի գնալ ի ճանապարհ, ի ննջել եւ ի յառնել, զի մի՛ երբեք սասանեցայց. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս»:

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՄՐՔՈՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՒ
ՀԱՆՄՈՒԹՅՈՒՆՔ ԾԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Հայ Եկեղեցւոյ Տօնացոյցին մէջ Ամենայն Սրբոց տօնախմբութեան թուականը շարժական է: Այսինքն՝ անփոփոխ որոշ թուականի մը չի տօնուիր, այնպէս՝ ինչպէս են պարագաները Ս. Ծննդեան, Տեառնընդառաջի կամ այլ անշարժ տօներուն: Իսկ այն տարիներուն, երբ Խաչվերացը յաջորդող կիրակիները ինը շաբաթներու վրայ կը տարածուին, Ամենայն Սրբոց յիշատակութիւնը կը տօնախմբուի եօթներորդ Կիրակիի Ծարաթ օրը, այսինքն՝ Հոկտեմբեր 29-էն Նոյեմբեր 4-ի միջեւ: Իսկ այն տարիներուն, երբ Խաչվերացի յաջորդող կիրակիներու թիւը տասն է, այդ պարագային Ամենայն Սրբոց տօնախմբութիւնը կը կատարուի Նոյեմբեր ամսուան վերջաւորութեան կամ տասներորդ Կիրակին նախորդող Ծարաթ օրը:

Արեւմտեան եկեղեցիներու մէջ սակայն, Ամենայն Սրբոց տօնախմբութիւնը կը կատարուի անփոփոխ՝ Նոյեմբեր 1-ին: Իսկ Ամերիկայի մէջ տօնախմբուող *Հալաուիկնի* (որ հեթանոսական կրօնի մնացորդաց է) հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր 31-ի երեկոյին:

Ամերիկեան կամ Արեւմտեան երկիրներու մէջ տօնախմբուող Հալաուիկնի տօնը, (որ հաւանաբար բառերու տառադարձութեամբ կը նշանակէ, *բոլոր սուրբերու յիշատակը տօնախմբելու նախորդող երեկոյ*), հին հեթանոսական հաւատալիքներու մէկ մնացորդացն է, որուն քրիստոնէական կրօնը առաջը չէ կրցած առնել: Ըստ այդ հեթանոսական հաւատալիքներուն, Հալաուիկնի գիշերը, բոլոր անոնք, որոնք սուկալի եւ սահմուկեցուցիչ կերպով մահացած են, վրէժ առնելու եւ սարսափ տարածելու համար դուրս կու գան իրենց գերեզմաններէն:

Մենք՝ քրիստոնէաներս, բնաւ վախճալու

չենք, ոչ ալ տօնախմբելով հաւատք ընծայելու ենք նման երեւոյթներու, որովհետեւ Աստուծորդի Քրիստոսով՝ բոլոր պիղծ ոգիներն ու դէտերը պարտուած եւ յախտեճապէս բանուած են:

Չէ՞ որ Քրիստոս իր մահուամբ եւ յարութեամբ դժոխքի դռները խորտակեց, դեւերուն եւ սատանաներուն զօրութիւնը, իշխանութիւնը պարտութեան մատնեց եւ մեզ իր յարութեան եւ յաղթութեան մասնակից դարձուց:

Ընդհակառակը՝ պէտք է յարգենք եւ տօնախմբենք *սուրբերու յիշատակը*, որոնք իրենց անյողորդ քաջութեամբ, առաքինի վարքով եւ քրիստոնէական օրինակելի կեանքով, վկայութեամբ եւ նահատակութեամբ *հաւատքի* ճշմարիտ հերոսներն ու Եկեղեցւոյ կենդանի *քարերը* հանդիսացան:

Հետեւաբար Հալաուիկնը, որ հին նախաքրիստոնէական դարաշրջանէն՝ Անգլիոյ, Իրլանտայի եւ Ֆրանսայի խորերէն կու գայ, կը յիշատակէ նախապաշարեալ տգէտ մարդոց այն հաւատալիքը, ըստ որուն՝ անոնք ուտելիք եւ նուէրներ կը տանէին մեռելներուն՝ ուրքելու, խուսափելու համար չար ոգիներու վրիժառութենէն կամ անոնց պատճառած փորձանքներէն: Սեւ կատունք, լապտերներ, կամ խարոյկներ վառելը՝ հեթանոսական հաւատքի վերաբերեալ նախապաշարումներու մնացորդացներն են: Այս իսկ պատճառաւ, ո՛չ քրիստոնէական սովորութիւններու առաջը առնելու եւ *ոգեսպաշտական* մոլոր հաւատալիքներուն հակազդելու մտահոգութեամբ՝ Հռոմի Կրեկորի Գ. Պապը Նոյեմբերի առաջին օրը կը հաստատէ Ամենայն Սրբոց տօնը, յիշատակելու եւ պատուելու համար քրիստոնէական հաւատքի բոլոր սուրբերն ու նահատակ հեյոս վկաները:

Իսկ այս տօնը նախորդող երեկոն, այսինքն՝ Հոկտեմբեր 31-ի երեկոն ալ կոչուեցաւ Խթման Գիշեր Ամենայն Սրբոց: Հակառակ այս բոլոր միջոցներուն, Հալաուինը իր հեթանոսական այլանդակութիւններով տակաւին կը շարունակուի:

Ուրեմն, *Հալաուինը* բացարձակապէս ոչ-քրիստոնէական տօն մը ըլլալով, առնչութիւն ունի սատանայի, դեերու, վիուկներու, կախարդներու եւ պիղծ ոգիներու հետ:

Հեթանոսական անհիմն հաւատալիքներու եւ առասպելախառն սաւանդութիւններու վրայ հաստատուած ժողովրդային աւելորդապաշտութիւններու խաբուսիկ երեսակայութիւններով սնանող մնացած սովորութիւններ, դժբախտաբար առեսորդական թէ այլ հաստատութիւններու կողմէ չարաշահուելով՝ ներկայիս կը ծառայեն եկամտներ ապահովելու: Որպէս քրիստոնէաներ, պէտք է դատապարտենք նման տօնակատարութիւն մը եւ որեւէ ձեւով չբաջալերենք անոր յիշատակը: Այլ փոխարէնը քրիստոնէական վսեմ հաւատքի սկզբունքներով ջահաւորուած, ջանանք մեր կեանքերը ապրիլ նմանութեամբ Քրիստոսի եւ իրեն հետեւող սուրբերու օրինակով: Այս մտահոգութեամբ յաւելեալ լուսաբանութեան, ինչպէս նաեւ հաստատելու եւ զգուշացնելու համար մեր հաւատացեալները, հոս կը մէջբերենք սուրբօրային կարգ մը հատուածներ, որոնք միեւնոյն *խրատականները* կը փոխանցեն:

«Վիուկներուն մի՛ երթաք, մի՛ դիմէք, ոչ ալ հմայութիւն ընողներուն կարծիքին դիմեցէք, որպէսզի անոնցմէ չսղծուիք» (Նետագիս 19:31, 20:27):

«Ձեր տղան կամ աղջիկը կրակին վրայէն մի՛ անցընէք: Ոչ ալ ձեզմէ մէկը բախտի նայի կամ գուշակութեան, թէ դիւթական հմայութիւններու դիմէ: Ձեր մէջ չըլլայ ոեւէ կախարդ, վիուկ կամ նշանագէտ ու մեռելահմայ: Որովհետեւ ով որ այս բաները կ'ընէ, Աստուծոյ առջեւ գարշելի եւ զազրելի կ'ըլլայ» (Բ. Օրինաց 18:10-12, Եսայի 8:19-20):

«Լծակից, գործակից մի՛ ըլլաք անհաստներուն, որովհետեւ ի՞նչ կապ ունի արդարութիւնը անօրէնութեան հետ, եւ կամ ի՞նչ համեմատութիւն կայ յոյսի եւ խաարի միջեւ. ի՞նչ միաբանութիւն՝ Քրիստոսի եւ Բելիարի միջեւ» (Բ. Կորնթացիս 6:14-18, Եփեսացիս 5:8-14):

Հայ եկեղեցին Ամենայն Սրբոց յիշատակը կը կատարէ Հոկտեմբերի վերջին Ծաբաբը, կամ Նոյեմբերի առաջին Ծաբաբ օրը:

Ամենայն Սրբոցը տօնախմբութիւնն է Եկեղեցոյ կողմէ պաշտօնապէս հռչակուած, հին թէ նոր, ծանօթ թէ անծանօթ բոլոր հաւատացեալ սուրբերու, հաւատքի ախոյեան անձնագոհ բոլոր վկաներու եւ Քրիստոսի անունը նահատակութեան գինով դաւանող մարտիրոս հերոսներուն:

Հայ եկեղեցին իր հաւատացեալներով կը յայտարարէ թէ այդ օրը, կը սլատուէ, կը մեծարէ յիշատակը բոլոր այն *Սուրբերուն*, որոնք իրենց հաւատքին մէջ մինչեւ վերջ անասան, եւ Քրիստոսի հաւատարիմ մնացին եւ հիմա՝ յոյսով կը սպասեն Քրիստոսի խոստացած *Փառաց Պաակին*:

Անոնք հանդերձեալ կեանքի մէջ հիմա կը վայելեն Աստուծոյ երանաւետ, քաղցր եւ մշտական ներկայութիւնը երկնային զօրքերու, հրէշտակներու եւ այլ սուրբերու հետ:

Ամենայն Սրբոց (*բոլոր սուրբերուն նուիրում*) տօնի յիշատակութիւնը եւ տօնախմբութիւնը յիշեցում մըն է մեզի, թէ սուրբերը մեզի նման փորձութեան ենթակայ մարդիկ էին եւ ունէին մարդկային տկար բնութիւնը յատկանշող բոլոր տուեալները: Սակայն այն մէկ բանը որ զիրենք իրենց շրջապատէն եւ ուրիշները կը զատորոշէր՝ *իրենց անշէտ, հաստատակամ եւ մտասեւեռեալ հաւատքն էր հանդէպ Քրիստոսի*, եւ որուն համար սլատուատ էին ամէն զրկանք, զոհողութիւն եւ մարտահրաւեր սիրով յանձն առնելու:

Հալաուինի վախազդեցիկ եւ հեթանոսական կրօնի հաւատալիքներէն փոխանցուած ոչ-քրիստոնէական ըմբռումներուն նկատմամբ, մեր հակազդեցութիւնը պէտք է բոլոր *սուրբերուն* եւ քրիստոնէական հաւատքի ախոյեան բոլոր մարտիկներուն նման անսակարկ ու անզիջող ըլլայ: Որովհետեւ քրիստոնէան ոչ մէկ բանէ պէտք է վախճայ, այնքան ատեն որ իր հետ ունի Քրիստոսը, եւ վստահի թէ Անով պիտի կարենայ *չարին բոլոր միացող նետերը մարել*, Անով միայն *խաարի բոլոր տեսակի ասպետներու յարած որդայնները Քրիստոսի Լոյսով խորտակել*:

Ամենայն Սրբոց տօնին նուիրուած հայ եկեղեցոյ շարականները այսպէս կ'եղանակեն.

«Այսօր եկած ենք պատուելու սուրբերու յիշատակը, եւ անոնց կեանքի զգօնութեան օրինակով մեր ալ կեանքերուն սկիզբ եւ իմաստ տալու, եւ Քրիստոսի մեր Տիրոջ փառք վերառաքելու:

«Ձեր արեան հեղումով, ո՛վ սուրբ նահատակներ, թշնամին պարտուեցաւ... երկնային զօրքերուն հետ դասակից դուք ըլլալով, ձեր յիշատակով այսօր մենք կ'ուրախանանք եւ օրհնութեան երգեր կը վերառաքենք երկնաստր թագաւորին:

«Այսօր եկեղեցին՝ սուրբերու ժողովը միատեղ հաւարուած կը պատուէ ձեր յիշատակը, եւ ձեր քաջութիւնը կը պանծացնէ, որովհետեւ ձեր առաքինի վարքով արժանացաք Աստուծոյ խոստացած Փառաց Պսակին:

«Այսօր մենք կը պատուենք ինն եւ նոյր, ծանօթ եւ անծանօթ բոլոր սուրբերը, որոնք երկրաւոր կեանքի ընթացքին չարին դէմ պատերազմը հաւատարմաբար եւ քաջութեամբ տարին ու արժանացան երկնային ժառանգութեան»:

Սուրբերը Քրիստոսի սիրով վառուած՝ քրիստոնէական հաւատքին ու Գառիին նուիրուած ճշմարիտ հերոսներ են, որոնք հաւատարմաբար ապրեցան, գործեցին, վկայեցին ու Բարիի պատերազմը պատերազմեցան, բայց մանաւանդ՝ գործադրեցին Աւետարանի աստուածային պատուիրանները:

Ո՛վ սուրբ վկաներ եւ Քրիստոս ճշմարիտ Աստուածը դաւանողներ, մեր նեղութեան եւ փորձութեան տկար պահերուն՝ ձեր օգնութիւնը շնորհեցէք, որպէսզի երկնային լուսազգեսաց խորաններէն մեզի պաշտպան, ապաւեն եւ ընկերակից ըլլաք, ցանկալի խաղաղութիւնը եւ Աստուծոյ Արքայութիւնը երկրի վրայ ու մարդոց սրտին մէջ հաստատելու:

THE ARMENIAN CELEBRATION OF ALL SAINTS DAY

(HALLOWEEN)

"I tell you my friends, do not be afraid..." Luke 12:6-8

In the Armenian Church the day designated for the Feast of All Saints is variable. In years when the season of the Cross is nine weeks long, the Feast of All Saints is observed on the Saturday of the seventh week (October 29-November 4).

When the season is ten weeks long, the feast is observed later in November, on the Saturday of the tenth week.

In the Western Church All Saints' Day is always observed on November 1. The American holiday *Halloween* (celebrated on the evening of October 31), despite having pagan origins, derives its name from "All Hallows' (All Saints') Eve".

Thus, Halloween (All Saints), is an old English word for *Hallows-eve*, or *holy saints eve*.

The evening before All Saints Day when, according to Anglo-American tradition, those who suffered horrible and tormented death spread their fear.

The Western Anglo-American celebration of All Saints-Halloween emphasizes the tormented, terrible torture, suffering deaths as well as witches, goblins, ghosts and vampires, demons and pagan occultists and recently, creatures from the X File and even creatures from the Outer Space and other things of the night come to take part in this observance of Halloween, from which the faithful Christian has no need to fear. As Christians we should not celebrate or encourage *Halloween observances*, but instead we should honor and celebrate the saints' life, their witness, their unshaken courage and heroic example and martyrdom for the glory of Christ and Christian Church.

Halloween is a pagan festival of the ancient Druids which honor Samhain, the "lord of the dead". It predates Christianity. Food and gifts were provided by the people as "treats" in order to avoid the "tricks" of roving evil spirits. Black cats, jack-o-lanterns, bonfires etc. are all pagan occult magical practices and beliefs. In an effort to accommodate pagan influence in Christianity, Pope Gregory III established a festival for each November 1st, known as "All Hollowed", to honor dead saints. The night before October 31st became known as "All Hallows' Eve" or "Halloween" when the spirits of the dead were released.

Therefore, *Halloween*, being a pagan festivity, we as Christians ought to condemn it and refuse to encourage any of its practices with our children. Instead, we should choose an exciting Christian alternative celebration of our life in Christ. For the Scriptures in this regard remind us:

"Do not turn to mediums or wizards; do not seek them out, to be defiled by them" (Leviticus 19:31; 20:27).

"Do not practice divination or sorcery, or interpret omens, or engage in witchcraft, or cast spells. Do not seek a medium or spiritist or one who consults the dead" (Deuteronomy 18:9-12; Isaiah 8:19-20).

"What fellowship can light have with darkness? What accord has Christ with Satan?" "Live as children of light...and find out what pleases the Lord" (II Corinthians 6:14-18; Ephesians 5:8-14)

The oldest church document that mentions the celebration of "All Saints" is 363 A.D. This calendar indicates the names of the churches; martyrs, both east and west, together with the days on which they received the crowns of victory. The calendar set aside one day to honor "all those who confessed Christ; those known", as well as those "whose names are known to God alone".

The Armenian Church celebrates All Saints in late October or on the first Saturday in November.

The observance of All Saints can be traced back to an early date of 608 A.D. Its purpose is to commemorate all saints, those who have other official feasts, as well as those who do not.

On this day the Armenian Church honors and celebrates "All the Saints Old and New, Known and Unknown" who lived loving, good Christian lives to the end of their earthly lives.

On this day the Church, the whole company of Saints, the baptized people of God, gather to honor those who have been faithful to our Lord Jesus Christ, and are promised the victory, reward and eternal glory of being in the loving presence of God, and in the company of all the angels and saints in heaven.

The purpose of All Saints Day is a reminder that Saints are important because they are/were precisely like us, human. As such, they are/were subject to all the human frailties and temptations that we are, but on the other hand they made our Lord Jesus Christ the most important and central element in their lives. The key attribute of All Saints, is that their *eyes are fixed on Jesus*, the source of our faith and teacher and best example. Jesus endured the humiliation and pain of death on the cross for the purpose of our salvation. So, also, we each have our own race to run through the journey of life, with its own challenges, and temptations.

Jesus completed his race as have the saints,
known and unknown, old and new.

On this day, the good news proclaimed and
celebrated by all the ancient Apostolic Churches, is
that, we have nothing from which we must be afraid.
No matter how mistreated, persecuted, painful, op-
pressed or depressed our lives or horrible our death;
in Christ we shall be eternally victorious in the *love,*
light and *presence* of *God.*

On this day, the whole company of saints
gather to honor the faithful in heaven because of
their promised victory, reward and glory in God's
loving presence in Heaven.

On this day, we honor and celebrate all the
saints, old and new, known and unknown, who lived
loving, good Christian lives and are in Heaven now.

The Saints in Heaven are true heroes of our
Christian faith, because they have faithfully lived the
Great Commandment: love the Lord your God with
your whole heart and soul and love your neighbor as
yourself. Because they were cheerful when it was
difficult to be cheerful; patient, when it was difficult
to be patient; and because they pushed on, when
they wanted to stand still and kept silent when they
wanted to talk; and were agreeable when they
wanted to be disagreeable that was all it was: quite
simple and always will be.

Բ. Կիրակի

• Ճաշու Աւետարան Ըստ Օրացոյցի

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր»** եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, սուր ինձ իմաստութիւն գրարիս խորհել եւ խօսել եւ դործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բանկոյ եւ ի պործոց վրկեա՛ գիս. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ ըրազմամեղիս»:

• **Սաղմոսի ուսուցում** [10 վայրկեան]
ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ
ՍԱՀՄՈՄԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
Սաղմոս 26: 7-12
- Գոհութեան երգ պիտի երգեմ ես Քեզի, եւ Քու բոյոր սքանչելի գործերդ վերապատմեմ:
= Տէր, սիրեցի վայելչութիւնը տանդ, այս յարկին՝ ուր Քու փառքդ կը բնակի:
- Ամբարիչաներուն եւ ոճրագործին հետ զիս ալ կորուստի մի՛ դատապարտեր:
= Անօրէնութեամբ թախտախուս են անոնց գործերը, եւ անոնց աջը՝ կաշառքով լեցուն:
- Բայց ես անմեղ եմ. ողորմէ՛ ինձի եւ փրկէ՛ զիս, Տէր:
= Անսայթաք պահէ իմ քայլերս միշտ, եւ ես խմբուած ժողովուրդիդ հետ Քե՛զ պիտի օրհնեմ:

• **Մաղթանք/աղօթք/ոսկեղէն համարի ուսուցում** [10 վայրկեան]

ՀԱՒԱՏԱՄՔ

Հաւատամք ի մի Աստուած, ի Հայրն ամենակար, յարարիչն երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներեւութից:
Եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ՛ միածին, այսինքն յէութենէ՛ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, ըսյս ի ըւստոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ՛, ծնունդ եւ ո՛չ արարած:
Նոյն ինքն ի բնութենէ՛ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք: (Շարունակելի)

2.- Sunday

• Gospel Reading According Church Calendar

• **Lord’s Prayer and Prayer on beginning work;** “Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom, that I may at all times think, speak and do before You that which is good in Your sight. And save me from evil thoughts, words and deeds. Have mercy upon Your creatures, and upon me great sinner that I am”.

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 26:7-12
- I will proclaim Your name with voice of thanksgiving, and tell of all Your wondrous works.
= Lord, I have loved the habitation of Your house, and the place where Your glory dwells.
- Do not gather my soul with sinners, nor my life with bloodthirsty men,
= In whose hands is a sinister scheme, and whose right hand is full of bribes.
- But as for me, I will walk in my integrity; redeem me and be merciful to me.
= My foot stands in an even place; in the congregations I will bless the Lord.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]**

HAVADAMK (THE NICENE CREED)

Havadamk ee mee Asdvadz, ee hayrn amenagal, ararichn yergni yev yergri, yerevelyatz yev anerevooteets. Yev ee mee Der Hissoos Krisdos, hortyn Asdoodzo, dznyaln Asdoodzo Horeh miadzin, aysinkn heyooteneh Hor. Asdvadz Asdoodzo, looys ee looso, Asdvadz jushmarid, Asdoodzo jushmardeh, dznoont yev volch araradz.
Nooyn inkn ee pnooteneh Hor, vorov amenayn inch yeghev hergins yev ee vera yergri, yerevelik yev anerevooytk.

- **Շարահանի ուսուցում** [10 վայրկեան]
Ամենայն Սրբոց կամ Համօրէն Մարտիրոսաց
երգերէն՝ ԱԶ

Ժողովեալքս ի յիշատակ սրբոց մարտիրոսացրն միարանութեամբ երգելով. օրհնութիւն ի բարձունս երկնաւոր թագաւորիդ:

Քանզի հեղմամբ արեան սոցա՛ պարտեցա՛ւ թղչնամին, եւ մեծարեա՛յ պա՛րծի Սիրմն երգելով. օրհնութիւն ի բարձունս երկնաւոր թագաւորիդ:

Դասակցելոցն ընդ զօ՛րրս վերին զըլարթնոցն յիշատակաւ բերկրեալ, ի սրբութիւն սոցա երգե՛սցուք. օրհնութիւն ի բարձունս երկնաւոր թագաւորիդ:

Աղօթք

Տէր Իմ Աստուած

«Տէր Իմ Աստուած Տէր բարերար,
Դուն պահպանէ մեզ այս գիշեր,
Տուր հօրս ու մօրս երկար կեանք, եւ
Երջանիկ հանդիստ օրեր:
Քու սուրբ հրեշտակդ մեր մօտէն
Բնաւ չհեռանայ, այլ՝ փորձանքներէն
Մեզ միշտ պահէ ու առաջնորդէ, եւ
Իր պահպանութեամբ
Առաւօտուն արթնցնէ»:

We believe in one God, the Father Almighty, the Creator of heaven and earth, of things visible and invisible.

And in one Lord Jesus Christ, the Son of God, begotten of God Father, Only-Begotten, that is of the substance of the Father. God of God, Light of Light, true God of true God, Begotten and not made.

Himself of the very nature of the Father by whom all things came into being in heaven and on earth, both visible and invisible.

- **Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns.** [10 minutes]

From the hymns of All Saints or Martyrs

Prayer

My Lord God

*My Lord God, and Lord benefactor,
Take care of us this night.
Grant my father and mother long life
And happy, comfortable days.
May Your holy angel never depart
From our side, but keep us always
From temptation, and danger, and awaken us
happily.*

Գ.- Կիրակի

• Ճաշու Աւետարան Ըստ Օրացոյցի

• **Տէրունական աղօթք** «Հայր Մեր» եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, տուր ինձ խնայողութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց փրկեա՛ զիս. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս»:

• Մաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ՍԱՂՄՈՍԵՐՈՒ ԳԻՐԲԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄ

Մաղմոս 31

- Ո՛վ Տէր, քեզի՛ ապաւինեցայ. թող ամօթով չմնա՛մ բնաւ. Արդար ես դուն, ազատէ՛ զիս:

= Ականջդ ինձի՛ խոնարհեցուր, եւ վտճա՛ ազատէ՛ զիս: Ինձի պաշտպան, ապաստանարան եղիր, եւ փրկէ՛ զիս ո՛վ Աստուած:

- Իմ ապաւէնս եւ իմ ամրոցս դո՛ւն ես. դուն ինքդ զիս առաջնորդէ եւ պաշտպանէ, որպէսզի քու անունդ փառաւորուի:

= Զիս դո՛ւրս բեր որովայնիցն, զաղտուկ ինձի՛ զէմ յարուած, որովհետեւ դո՛ւն ես իմ ապաստանս:

- Քու ձեռքերուդ ես կը յանձնեմ իմ հոգիս, ո՛վ Տէր, Աստուած ճշմարտութեան, դուն որ փրկեցիր զիս:

= Դուն կ'ատես անոնք՝ որոնք սնտի կուռքեր կը պաշան, մինչ ես ինքզինքս քեզի՛ Տիրոջ վստահած եմ:

• Մաղթանք/աղօթք/ոսկեղէն համարի ուսուցում [10 վայրկեան]

ՀԱՒԱՏԱՄՔ (Շար. 2)

Որ յաղագրս մեր մարդկան, եւ վասն մերոյ փրկութեան, իջեալ ի յերկնից մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարեալապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւոյն Սրբոյ: Որով էաւ մարմին, հոգի եւ միտ եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ո՛չ կարծեօք:

Զարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, երեալ ի յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

3.- Sunday

Gospel Reading According Church Calendar

• **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;** "Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom, that I may at all times think, speak and do before You that which is good in Your sight. And save me from evil thoughts, words and deeds. Have mercy upon Your creatures, and upon me great sinner that I am".

• **Reading/teaching of Psalms [10 minutes] Psalm 31**

- In You, O Lord, I put my trust; let me never be ashamed; deliver me in Your righteousness.

= Bow down Your ear to me, deliver me speedily; be my rock of refuge, a fortress of defense to save me.

- For You are my rock and my fortress; therefore, for Your name's sake, lead me and guide me.

= Pull me out of the net which they have secretly laid for me, for You are my strength.

- Into Your hand I commit my spirit; You have redeemed me, O Lord God of truth.

= I have hated those who regard useless idols; but I trust in the Lord.

• **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]**

HAVADAMK (The Nicene Creed Part 2)

Vor haghaks mer martgan, yev vasun mero pergootyan, itchyal ee hergnits, marmnatsav, martatsav, dznnav gadarelaves ee Maryama surpo goosen, Hokvovun Surpov.

Vorov eyar uzmarmin, hoki yev mid, yev zamenayn vor inch eh ee murt, jushmardaves yev votch gardzyok.

Charcharyal, khatchyal, taghyal, herort avoor harootsyal, yelyal ee hergins novin marmnovn, nsdav unt atchmeh Hor.

Kalot's eh novin marmnovn yev parok Hor, ee tadel uzgentanis yev uzmaryals, voro takavootyann votch ko vakhjan.

Գարոց է նովին մարմնովն՝ եւ փառօք Հօր,
ի դատել ըզկենդանիս եւ ըզմեռեալս, որոյ թագա-
ւորութեանն ո՛չ գոյ վախճան:

(Շարունակելի)

• **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ, որ էնն
Աստուած աստ բազմեցաւ. խաղաղութեան ճուղի
հնչեցաւ, սուրբ ողջունի հրաման տուաւ:
Եկեղեցիս մի անձն եղել. համբոյրս յօղ լրման
տուաւ: Թշնամութիւնն հեռացաւ սէրն յընդ-
հանուրս սփռեցաւ: Արդ պաշտօնեայք՝ բարձեալ
զձայն տուք զօրհնութիւն ի մի բերան, միաս-
նական աստուածութեանն, որում սրովբէքն են
սրբարան:

Աղօթք

Տէր իմ Աստուած

«Տէր իմ Աստուած, Տէր լարերար,
Դուն պահպանէ մեզ այս գիշեր,
Տուր հօրս ու մօրս հրկալս կեանք, եւ
Երջանիկ հանդիստ օրեր:
Քու սուրբ հրեշտակդ մեր մօտէն
Բնաւ չհեռանայ, այլ՝ փորձանքներէն
Մեզ միշտ պահէ ու առաջնորդէ, եւ
Իր պահպանութեամբ
Առաւօտուն արթնցնէ»:

Who for us men, and for our salvation com-
ing down from heaven, was incarnate, was made
man, born perfectly of the Holy Virgin Mary by the
Holy Spirit. Thus He assumed flesh, soul and mind
and everything that is in man, truly and not in sem-
blance.

He suffered and was crucified and was bur-
ied, and on the third day He rose again; and ascend-
ing into the heaven with the same body, sat at the
right hand of the Father.

He is to come with the same body and with
the glory of the Father, to judge the quick and the
dead, of whose kingdom there is no end.

• **Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns.**
[10 minutes]

*Krisdos ee metch mer haydnetsav, vor em
Asdvadz asd pazmetsav, khaghaghootyan tsayn
hmtchetsav, soorp voghtchooyini hraman duvav,
Yegheghetsis mi antzn yeghev, hampooyrus hot lur-
man duvav, tushnamootyoomun heartsav sern un-
thanoorus supretsav, art bashdonyayk partzyal
utzayn dook zorhnootyoon ee mi peran, miyasnagan
asdvadzootyan voroom srovpekn yen surpa-pan.*

Christ has been revealed among us; He who
is God is here scated, the voice of peace has
sounded, the command for Holy greeting has been
given. The Church has become one soul, the kiss has
been given as a full bond, the advcrsity has been re-
moved, and love has been spread among us all.
Now, O you ministers, raising your voice, give
praise in unison, to the united Godhead to whom
Seraphim give praise.

Prayer

My Lord God

*My Lord God, and Lord benefactor,
Take care of us this night.
Grant my father and mother long life
And happy, comfortable days.
May Your holy angel never depart
From our side, but keep us always
From temptation, and awaken us happily.*

7.- Կիրակի

ԳՈՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆ

- Նիւթ՝ Ինչպէ՞ս Կրնանք Աստուծոյ Գոհութիւն Յայտնել

- Աստուածաշնչական Հատուածներ

(Ղեւտացիս 22:29, Ա. Մնացորդաց 16:7-10, Սաղմոս 26:6-7, 50:14, 69:30, 100:2-5, 116:17, 118:1, Երեմիա 30:19, Աճոփս 4:5, Բ. Մնացորդաց 9:11-15, Բ. Կորնթացիս 9:11, Ա. Թեսաղոնիկեցիս 3:9, 5:16-18, Ա. Տիմոթէոս 4:4-5, Եբրայեցիս 13:15-16, Փիլիպպեցիս 4:6-7, Մատթէոս 11:25):

- **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ «Իմաստութիւն Հօր Յիսուս, առը ինձ իմաստութիւն զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն ժամ. ի չար խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց փրկեա՛ զիս. եւ ողորմեա քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս »:**

- **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Սաղմոս 100

- Տիրոջ աղաղակեցէք, ամբողջ աշխարհ:
- = Ուրախութեամբ ծառայեցէք Տիրոջ:
- Ցնծութեան երգերով եկէք անոր ներկայութեան:
- = Գիտցէք թէ Տէրը ինքն է Աստուածը: Ան մեզ ստեղծեց, եւ մենք անորն ենք. իր ժողովուրդն ենք, այն հօտը՝ որ ինք կ'արածէ:
- Գոհութեամբ մտէք անոր ստճարը, օրհներգութեամբ մտէք անոր չրջափակէն ներս. շնորհակալութիւն յայտնեցէք իրեն, օրհնաբանեցէ՛ք իր անունը:
- Բարի եւ ողորմած է Տէրը, անոր սէրը յաւերժական է, եւ բոլոր սերունդներուն կը ցուցաբերէ իր հաւատարմութիւնը:

- **Մաղթանք/աղօթք/ուկեղէն Համարի ուսուցում [10 վայրկեան]**

4.- Sunday

THANKSGIVING

Theme: How Can We Be Thankful ?

Biblical Readings:

(Leviticus 22:29, I Chronicles 16:7-10, Psalm 26:6-7, 50:14, 69:30, 100:2-5, 116:17, 118:1, Jeremiah 30:19, Amos 4:5, II Chronicles 9:11-15, I Thessalonians 3:9, 5:16-18, I Timothy 4:4-5, Hebrew 13:15-16, Philippians 4:6-7, Matthew 11:25).

- **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;** "Jesus, Wisdom of the Father, grant me wisdom, that I may at all times think, speak and do before You that which is good in Your sight. And save me from evil thoughts, words and deeds. Have mercy upon Your creatures, and upon me great sinner that I am".

- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 100

- Make a joyful shout to the Lord, all you lands!
- = Serve the Lord with gladness;
- Come before His presence with singing.
- = Know that the Lord, He is God; It is He who has made us, and not we ourselves; we are His people and the sheep of His pasture.
- Enter into His gates with thanksgiving, and into His courts with praise. Be thankful to Him, and bless His name.
- = For the Lord is good; His mercy is everlasting, and His truth endures to all generations.

- **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]**

Գոհարանական Առաւօտեան Աղօթք

Morning Prayer of Thanksgiving

Շնորհակալութիւն քեզի, ո՛վ Աստուած՝ մեր Տէրը, որ քու տեսանելի լոյսովդ ուրախացուցիր մեզ՝ քու բոլոր արարածներդ, իսկ քու պատուիրաններուդ հոգեւոր լոյսովը լուսաւորեցիր քեզի հաւատացողները:

Մե՛զ ալ զօրացուր, Տէ՛ր, որպէսզի կարենանք քու պատուիրաններդ պահել այսօր եւ ամէն ատեն, որպէսզի լուսաւորուած միաքով՝ միշտ քու կամքդ կատարենք եւ քու պատրաստած բարիքներուդ հասնինք բոլոր սուրբերուդ հետ միասին, մեր Տիրոջ եւ Փրկչին՝ Յիսուս Քրիստոսի պարգեւած շնորհքովըն ու մարդասիրութեամբը: Անո՛ր կը վայելեն փառքը, իշխանութիւնն ու պատիւը, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն:

- **Շարականի ուսուցում [10 վայրկեան]**
Ս. Պատարագի Երգերէն

«Գոհանամք»

Գոհանամք ըզքէն, Տէ՛ր, որ կերակրեցեր ըզմեզ յանմահական սեղանո՛յ քո: Բաշխելով ըզմարմինդ եւ զարիւնդ ի փրկութիւն աշխա՛րհի ե՛ւ կեանք ա՛նճա՛նց մե՛րոց:

Թեկադրելի է որ այս առթիւ խօսուի ոչ միայն ընտանեկան հաւաքի եւ ճաշկերոյթի մասին, այլեւ՝ Գոհարանութեան տօնին հոգեւոր եւ բարոյական խմասաները շեշտուին: Բացատրել թէ ի՞նչ միջոցներով մեր հրախտազխտութիւնը կրնանք արտայայտել: Կամ ի՞նչ կը հասկնանք «երախտազէտ ոիրտ» բացատրութեամբ: Կարդալ ‘Տասը Բորոտնե-րուն’ բժշկութիւնը (Ղուկ. 17:11-19):

We give You thanks, O Lord our God, who by Your visible light have given joy to all Your creatures, and by the divine light of Your commandments have enlightened all who believe in You.

Strengthen us also, O Lord, to keep Your commandments this day and at all times, that having been enlightened in mind, we may do Your will and receive Your heavenly gifts with all Your saints, through the grace and mercy of our Lord and Savior Jesus Christ, to whom be glory, dominion and honor, now and forever, world without end. Amen.

- **Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns. [10 minutes]**

From the Hymns of Holy Badarak
“Thanksgiving”

Qohanamk uzken, De՛r, vor geragretzer uzmez hanmahagan seghuno՛ ko. Pashkhelev uzmarmint yev zaryount ee pergoutyoon ashkharhi, yev gyank antzants merots.

We thank You, O Lord, for having fed us from Your Immortal Table, by giving Your Body and Blood for the salvation of the world and for the everlasting life of our souls.

It is highly recommended to speak about the family gathering to celebrate and give thanks to God for His many blessings. How do we express our gratitude? Explain the meaning of “a grateful heart.” Read the miracle of ‘Ten Lepers’ (Luke 17:11-19).

ԱՂՕԹՔ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ

Գոհունքիս եւ փառք
Քեզի միշտ կու տանք.
Դուն որ դաշտի ծաղիկին
Եւ երկնքի թռչունին
Մնունդ կու տաս ատենին:
Շնորհքներդ ով Հայր,
Կը վայելենք յարս
Աստուած բարերար,
Փառք Քեզ անդադար: Ամէն:

PRAYER OF THANKSGIVING

Thanksgiving and glory
We will give You always.
You give nourishment
To the flowers of the valley,
And to the birds in the sky.
We always enjoy Your graces,
Dear Father, beneficent God.
Glory to You, forever. Amen.

**Աղօթք
Ճաշելէ Առաջ**

*«Ճաշակեսցուք խաղաղութեամբ
ըզկերակուլս որ պատրաստեալ է մեզ ի Տեառնէ,
օրհնեալ է, Տէր ի պարզեւս իւր. ամէն»:*

**Prayer
Before Meal**

*"Let us peacefully eat this meal which the
Lord provides for us. Blessed is the Lord in all His
gifts. Amen".*

Ճաշէն Յետոյ

*«Փառք կերակրողին տիեզերաց, որ ըզմեզ
կերակրեաց եւ լիացուց, նմա փառք յաւիտեանս.
ամէն»:*

After Meal

*"Let us give thanks and glory to the
Nourisher of the universe who have nourished and
filled us. To Him be glory forever. Amen".*

ԳՈՂԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Գոհարանութեան օրը Միացեալ Նահանգներու մէջ կը տօնախմբուի Նոյեմբերի չորրորդ Հինգշաբթի օրը: Թէև Հայ Եկեղեցւոյ Տօնացոյցին մէջ Գոհարանութեան Տօնին համար մասնատր օր չէ նշանակուած, սակայն եւ այնպէս համոզիչ պատճառներ կան որ մենք մեր եկեղեցիներուն մէջ այս տօնը տօնախմբենք:

Միացեալ Նահանգներու նախագահներէն ճորճ Ուաշինկթըն այս տօնին մասին հետեւեալը կ'ըսէ. «Գոհարանութեան այս տօնը ըլլալով աղօթքի եւ շնորհակալութեան օր, ժողովուրդին կողմէ պէտք է յիշատակուի որպէս երախտագիտութիւն այն բոլոր բարիքներուն համար, զորս մեզի շնորհուած է Ամենակալ Աստուծոյ կողմէ»:

Հին Կտակարանի Ծննդոց գիրքին մէջ Աստուծոյ գոհութիւն տալու առաջին օրինակներու կարգին դասուած են Արեք, Նոյը եւ Աբրահամը: Իսկ Նոր Կտակարանի մէջ Քրիստոս շատ յաճախ զանազան առիթներով Երկնատր իր Հօր գոհութիւն կը յայտնէր եւ կը հաստատէր Աստուծոյ՝ բարիքներու աղբիւրին հանդէպ երախտապարտ ու շնորհակալ ըլլալու անհրաժեշտութիւնը:

Իսկապէս գեղեցկագոյն եւ ազնուագոյն զգացումներէն մին է Երկնատր մեր Հօր եւ Արարիչին հանդէպ յայտնելու մեր շնորհակալութիւնը, այն բոլոր անհրաժեշտ բարիքներուն զորս Աստուած մեզի տրամադրած ու հայթայթած է, որպէսզի գոհացնէ մեր տարական կարիքները եւ մարդկային պահանջները: Այս ազնիւ զգացումը եւ վերաբերումը ո՛չ միայն քրիստոնէութեան յատուկ զգացում, վերաբերում է, կամ թէ միայն քրիստոնէական գաղափարաբանութեան կը պատկանի, այլ համամարդկային է եւ բոլոր կրօններու եւ հաւատքներու կը վերաբերի:

Մեր հայ եկեղեցւոյ ժամերգութիւններու, արարողութիւններու թէ պատարագի աղօթքներուն, տաղերուն եւ շարականներուն մէջ Աստուծոյ փառք տալու, գոհութիւն յայտնելու եւ իր տուած բոլոր տեսակի բարիքներուն համար երախտապարտ ըլլալու բազում օրինակներ կը գտնուին: Այսպէս օրինակ, մեր եկեղեցւոյ հայրերի իրենց աղօթքներով ոչ միայն երախտապարտ եղած են Աստուծոյ պարգեւած կեանքի բարձրագոյն ընծաներուն համար, այլեւ՝ ամենապարզ ու ամենաջնջիւն շնորհներուն համար: Մեր հայրերը երախտապարտ եղած են օրինակի համար, *արեւոյ յային*, զոր ամէն օր կը վայելենք: Որպէս քրիստոնէական մենք Աստուծոյ փառք կու տանք ու պէտք է տանք, որովհետեւ՝

ա.— Աստուած մեզ իր պատկերին համաձայն ստեղծած է:

բ.— Որովհետեւ քրիստոնէայ ծնողքէ ծնած ու դաստիարակուած ենք:

գ.— Որովհետեւ Աստուած մեզի ձրի պարգեւ եւ շնորհք տուած է ըլլալու իր որդիները եւ անդամները իր եկեղեցիին:

Այն սրտերու մէջ ուր շարութիւնը եւ հպարտութիւնը ծուարած են, իոն՝ բնաւ չեն աճիր սուաքինութիւնները: Որքան ալ մարդու կեանքը ըլլայ ճոխ, շքեղ ու պատուական, եթէ չունենայ խոհեմութիւն եւ իմաստութիւն, այսինքն՝ եթէ մարդ գիտակցական կեանք չ'ապրի՝ ըստ Սաղմոսերգու Դաւիթի, «անասուններէն ոչ մէկ տարբերութիւն կ'ունենայ» (Սաղմոս 49:20):

Երախտապարտ ըլլալու ազնիւ զգացումը, մեր մէջ մոլիչ ներքին այն ուժը պէտք է ըլլայ, որ Աստուծոյ մեզի պարգեւած երկրաւոր բարիքներէն *մաս* եւ *բաժին հանել գիտնանք* մեզմէ նուազ բախտաւորներուն եւ կարիքաւորներուն: Որովհետեւ մենք ախեղերքի տէրը չենք, ոչ ալ մնայուն սեփականատէրերը

մեր նիւթական ստացածքներուն, այլ միայն
անտեսները:

Հետեւաբար, եկէ՛ք սիրելիք, ըլլանք շնոր-
հակալ եւ յիշենք այն բոլոր բարի պարգեւները,
որոնք աստուածային Իր մեծ սիրոյն արտա-
յայտութիւններն են, եւ այս ո՛չ միան տեսանելի
Իր պարգեւ-ընծաներուն համար ըլլանք երախ-
տապարտ, այլեւ՝ չտեսնուած եւ մեր աչքերէն
բաքնուած բարքներուն համար: Այդ բարիքնե-
րէն հոս կարելի է յիշել *ընկերասիրութեան* եւ
պարտականութեան, *բարի յոյսերու* եւ *լաւ*
թանկագին յիշատակներու, *ուրախութեանց* եւ
այն ամէն բարի պարգեւներուն զորս առատօրէն
վայելած ենք ու կը վայելենք:

Շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն
պէտք է յայտնել մանաւանդ Քրիստոսի, որ մեր
սիրոյն գերագոյն գոհողութիւն յանձն առաւ,
աստուածային իր փառքէն ու դիրքէն երկիր
խոնարհեցաւ, մարմնացաւ ու մարդացաւ եւ իր
պատուական արիւնը խաչին վրայ թափեց
որպէսզի, մեղքին պատճառած մահուան եւ
դատապարտութեան կնիքը խորտակէ եւ մեզ
յաւիտենական կորուստ ազատէ:

Գոհութիւն եւ յաւեր փառք ու պատիւ
բարեաց տուիչին, կեանքի պարգեւիչին:

Գոհութիւն եւ յաւեր օրհնութիւն շնորհաց
բաշխիչին եւ արդարութեան արեգակին:

THE FEAST OF THANKSGIVING

Thanksgiving Day is celebrated in the United States on the fourth Thursday of November. Although Thanksgiving Day does not appear on the calendar of the Armenian Church, there are good reasons which make it necessary that we should observe it in our churches. One of the main reasons for this is that the origin and aim of Thanksgiving Day is *religious*. Another reason is that it is an American holiday, and we, as American citizens, have to observe it, not only by taking the day off but also by attending a church service.

In the Old Testament Abel, Noah and Abraham were ranked as the first ones whose acts of thanksgiving have been recorded in the Book of Genesis. In the New Testament Christ Himself thanked the Heavenly Father on various occasions and reaffirmed the beauty and necessity of thanksgiving.

The Christian Church in general and the Armenian Church in particular, keep alive the spirit of thanksgiving in daily Services as well as in the Divine Liturgy. Our fathers found reasons for gratitude not only for the higher gifts of God, but for the most ordinary things in life. They thanked God, for example, for the *light* which we enjoy every day: "We give Thee thanks, O Lord our God, Who by Thy visible light hast given joy to all Thy creatures. We give Thee thanks, O Lord our God, Who by the divine light of Thy commandments hast enlightened all who believe in Thee". Our fathers gave thanks to God even for that common nightly rest, which we hardly think of as something worthy to be thankful for. "Let us give thanks unto the Lord, Who by His own mercy has guided us in our daily labor and granted us to come to rest this night". (Prayer Book)

Indeed, thankfulness to God is the heart of religion. It is acknowledging God's Providence and expressing the dependence of mankind on His bounty. Thankfulness is the act of a noble heart.

In hearts that are full of meanness and pride, virtues never grow. Without a sense of thankfulness it is hard, even impossible to be sociable or religious. "Man, for all his splendor, if he have not prudence, resembles the beasts that perish." (Ps. 49: 20)

Thanksgiving helps to make the best kind of living because an appreciative person is one who is glad for everything God gives.

Historically the first American Thanksgiving was celebrated in 1621 by the Pilgrims, Plymouth colonists who had settled in the new land. The first dreadful winter in Massachusetts had killed nearly half the members of the colony. But new hope grew up in the summer of 1621. The corn harvest brought rejoicing. Governor William Bradford decreed that a three-day feast be held.

In 1789, President George Washington issued a proclamation for the day of Thanksgiving, in which he stated: "As a day of public Thanksgiving and prayer, to be observed by acknowledging with grateful hearts the many and signal favors of Almighty God".

Then, in 1863, President Lincoln proclaimed the last Thursday in November, as an official Thanksgiving Day.

The expression of gratitude to God for His bounty, when He has supplied the necessary means and resources to satisfy the most primary human needs, is an idea which is by no means exclusively Christian; it belongs almost to all faiths. Nevertheless, in the Christian religion, following the personal example of our Savior, the obligation of thanksgiving has been emphasized from the very beginning.

One of the major problems, is that many have lost their sense of actual and literal dependence upon God. The Pilgrim Fathers considered it sufficient to give thanks to God because they had crude dwellings to shelter them, a few wild turkeys to feed them, and an abundant crop which would ensure their food supply for the year. As far as our present material needs are concerned, we are a hundred times better off than the Pilgrim Fathers, but we, in our indifference, no longer consider that today to be a sufficient grounds for giving thanks to God. In fact, many people do not even consider it necessary to express their thanks to God at all. Today we take many things for granted, and complain when we fail to obtain luxuries that we feel we should have. On Thanksgiving Day we may give half-hearted thanks, while inwardly we are bitter and complain about our bad luck on the other days of the year.

On Thanksgiving Day let us give hearty thanks to God for all visible and invisible gifts through which He has blessed us as a church and community.

How do we express gratitude?

We can express our gratitude in words, deeds and return giving.

The gift of gratitude should help each of us to have a burning desire to share with others. The good gifts which God has provided, including the obvious and the unrecognized, are truly His gifts. The world is God's, and we are stewards. Blessings come to us in order that we might thankfully share them. Let us keep the emphasis upon the giver of the gifts rather than the gifts themselves.

Most famines are not natural disasters but social disasters, resulting from unjust economic and political arrangements, not acts of God.

Gratitude to God will help make possible the full, rich use of His gifts.

On this day let our people as befits Christian citizens of this land, gather in their appointed places of worship to offer heartfelt thanks to God in the name of Jesus Christ our Redeemer and our Lord.

Let us gratefully remember all of his dealings with us which manifest his great love for us and for those also in which love is hidden from our eyes; for friendship and duty; for good hopes and precious memories; for the joys that cheer us and the trials that teach us to trust in him.

Let us gratefully remember his unbounded favor unto our land; his gifts of liberty and order; unity and peace; peaceful times and fruitful season.

Let us, therefore, as we give thanks to almighty God for all his benefits toward us, also beseech him to give us that due sense of all his mercies, that our hearts may be unceasingly thankful and that we may show forth our praise not only with our lips but also in our lives.

Let us observe some biblical verses on Thanksgiving:

“Serve the Lord with gladness. Come before His presence with singing...

Enter into His gates with thanksgiving, and into His courts with praise. Be thankful to Him, and bless His name. For the Lord is good. His mercy is everlasting, and His truth endures all generations” (Ps. 100:2-5).

“I will praise the name of God with a song, and will magnify Him with thanksgiving” (Ps. 69:30).

“Therefore by Him let us continually offer the sacrifice of praise to God, that is, the fruit of our lips, giving thanks to His name. But do not forget to do good and share for with such sacrifices God is well pleased” (Heb. 13:15-16).

“Rejoice always, pray without ceasing, in everything give thanks; for this is the will of God in Christ Jesus for you” (I Thessalonians 5:16-18).

“Be anxious for nothing, but in everything by prayer and supplication, with thanksgiving, let your request be made known to God; and the peace of God, which surpasses all understanding, will guard your hearts and minds through Jesus Christ” (Phil. 4:6-7).

Ա.- Կիրակի

Տօն Առաջին Լուսաւորիչ՝

Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս Առաքեալներու

- Նիւթ՝ Քրիստոնէութեան Մուտքը Հայաստան
- Աւետարանի հատուած (Մատթէոս 28:16-20, 9:35-10:7, Ղուկաս 9:1-6):

• **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
 «Ձգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ
 Տէր եւ ըզգործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ Տէր-
 ամէն»: Կամ՝

«Տէ՛ր, եթէ իմ շրթունքներս բանաս՝ իմ
 բերանս քու օրհնութիւնդ պիտի երգէ:

Օրհնեա՛լ ըլլայ համագոյ եւ միասնական,
 անբաժանելի Ս. Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին
 եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
 յաւիտենից: Ամէն»:

• Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ՍԱՂՄՈՄՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
 Սաղմոս 113

- Օրհնեցէ՛ք Տէրը, ո՛վ ծառայողներ, Տիրոջ
 անո՛ւնը օրհնեցէ՛ք:

= Տիրոջ անունը օրհնեա՛լ ըլլայ այժմէն մինչեւ
 յաւիտեան:

- Արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք, Տիրոջ անո՛ւնը
 օրհնեցէ՛ք:

= Տէ՛րն է որ կ'իշխէ բոլոր ազգերուն վրայ,
 երկինքներէն ալ վեր է անոր փառքը:

- Ո՞վ կայ մեր Տէր Աստուծոյն նման, որ երկինքի
 բարձունքին կը բնակի,

= Բայց դէպի վար կը խոնարհի՝ տեսնելու համար
 այն ինչ որ կայ երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ:

- Գետնէն կը բարձրացնէ սկարները, աղւա-
 կոյտէն դուրս կը բերէ չքաւորները,

= Չանոնք նստեցնելու համար իշխաններուն քով,
 իր ժողովուրդին իշխաններուն հետ:

- Ամուլ կնոջ ընտանիք կը պարզեւէ, զաւակներով
 երջանիկ մայր դարձնելով:

1.- Sunday

Feast of The First Illuminators:
 Sts. Thaddeus and Bartholomew
 Theme: Christianity In Armenia

- Gospel Readings (Matt. 28:16-20, 9:35-10:7, Luke 9:1-6).

• Lord's Prayer and Prayer on beginning work; "Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and forever. Amen." Or

"Let the words of my mouth and the meditation of my heart be always acceptable in Your sight, O Lord, my strength and my redeemer. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always, world without end. Amen."

• Reading/teaching of Psalms [10 minutes]
Psalm 113

- Praise, O servants of the Lord, praise the name of the Lord!

= Blessed be the name of the Lord from this time forth and forevermore!

- From the rising of the sun to its going down the Lord's name is to be praised.

= The Lord is high above all nations, His glory above the heavens.

- Who is like the Lord our God, Who dwells on high, = Who humbles Himself to behold the things that are in the heavens and in the earth?

- He raises the poor out of the dust, and lifts the needy out of the ash heap,

= That He may seat him with princes, with the princes of His people.

- He grants the barren woman a home, like a joyful mother of children.

• **Մաղթանք/աղօթք/ ոսկեղէն համարի ուսուցում** [10 վայրկեան]

- «Գացէ՛ք եւ բոլոր ժողովուրդները ինծի աշակերտ դարձուցէ՛ք: Զանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին անունով: Անոնց սորվեցուցէ՛ք այն բոլոր պատուիրանները որ ես ձեզի տուի. եւ ահա միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչեւ աշխարհիս վախճանը» (Մատթէոս 28:19-20):

- «Թագաւոր երկնաւոր գեկեղեցի քո, անշարժ պահեա՛. եւ գերկրպագուս անուանըք քում, պահեա ի խաղաղութեան»:

• **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Մանկունք ԱԿ

Աշակէ՛րսք Քրիստոսի, եւ առ ա՛մենա՛յն տիեզէ՛րս առաքեա՛լք. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէ՛ր վասն մե՛ր:

Որք առի՛ք յգպատուէ՛ր քարոզել աներկիւղ ըզբանն կենա՛ց աշխարհի՛. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէ՛ր վասն մե՛ր:

Որք արժանի՛ եղէ՛ք սեսանել մարմնով զՈրդին Աստուծո՛յ յայտնապէ՛ս. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէ՛ր վասն մե՛ր:

**Համօրէն Առաքելոց
Օրհնութիւն ԳԶ**

Երանելի սուրբ առաքեա՛լք հրաւիրեալք ի սկզբանէ՛ եւ ընտրեալք յորովայնէ, սպասաւորք եւ բարեկա՛մք եւ վկայք աստուածորդւոյն. բարեխօսեցէ՛ք առ Տէ՛ր վասն անձանց մերո՛ց:

Որք առիք իշխանութի՛ւն ի վերայ ազգի մարդկան, կա՛պել եւ արձակե՛լ ի յերկինս եւ ի յերկրի. արձակեցէ՛ք ըզմեզ ի կապանա՛ց մեղաց մերո՛ց:

Զորս առեալ ի ծովակէ՛ն արարեր որսորդս մարդկան, ո՛րսալ պամե՛նեսեան յարքայական սեղանն. բարեխօսութեամբ սոցա Քրիստո՛ս խընայե՛ա ի մե՛զ:

• **Teaching of Prayer/ biblical verses** [10 minutes]

- “Go and make disciples of all the nations, baptizing them in the name of the Father and of the Son and of the Holy Spirit, teaching them to observe all things that I have commanded you; and lo, I am with you always, even to the end of the age” (Matt.28:19-20):

- “Heavenly King, preserve Your Church unshaken, and keep the worshippers of Your name in peace”.

• **Անդրադառնալ կրօնական-ազգային տօներուն** [5 վայրկեան]

Այս կիրակի խօսիլ Առաջին Հուսաւորիչներու եւ Հայոց քրիստոնէութեան դարձի (301) պատմական իրողութեանց եւ Հայ Եկեղեցւոյ սուրբալիանութեան, առաքելական ծագման մասին:

On this Sunday it is appropriate to speak about the historical background of the conversion of the Armenian people to Christianity, and the Apostolic origin of the Armenian Church. It was through the missionary efforts of St. Thaddeus and St. Bartholomew that the Gospel of Jesus Christ spread throughout the land of Armenia. Their lives ended in martyrdom in the first century. Then in the third century we adopted Christianity as state religion.

[5 minutes].

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱԽՈՐԻՉՆԵՐԸ

Քրիստոնէութենէ առաջ Հայոց դաւանած կրօնքը

Հայ ժողովուրդը քրիստոնէութիւնը ընդունելէ առաջ կրօնապաշտ էր, կը պաշտէր հետեւեալ աստուածները

Արամազդ (Զեւս, Ժուպիտեր, Որմիզդ), մին էր հին Հայոց մեծագոյն աստուածներէն, որ իբրեւ Հայրը երկրին՝ ստեղծած էր երկինքն ու երկիրը: Իր գաւակներն էին Անահիտ, Միհր, եւ Նանէ, որոնք ծնած էին առանց մօր:

Անահիտ (Արթեմիս, Տիանա, Նահիթ), մայրն էր ամենայն զգաստութեան, արգասարբութեան, եւ կեցուցիչը Հայաստան աշխարհի:

Վահագն (Հերաքլես, Մարս), պատերազմի եւ քաջութեան աստուածն էր, միաժամանակ ան կը խորհրդանշէր լոյսը, արեւը եւ բարութեան ոգին:

Աստղիկ (Աֆրոտայթ, Վենուս), դուստրն էր Անահիտի, եւ կը կոչուէր Առաւօտեան աստղ:

Տիր (Ափոլո, Մերքիւրի), ներկայացուցիչն ու պաշտպանն էր դրականութեան եւ գեղարուեստի, ինչպէս նաեւ դրաքիրր Արամազդ աստուծոյ Մեր մէջ անէծք այն ասութիւնը՝ «Կրողը (դրողը) տանի քեզ» կ'ակնարկուի այս Տիր աստուածին:

Միհր (Հեֆայսթաս, Վայքում), ան Արամազդ աստուծոյ գաւակն էր եւ արեգակի աստուածն էր, միաժամանակ արդարութեան, ճշմարտութեան, լոյսի եւ ճշդապահութեան աստուածութիւնը կը մարմնաւորէր:

Նանէ (Աթենէ, Միներվա), ան Արամազդ աստուծոյ դուստրն էր եւ յաղթութեան աստուածուհին:

Պարչամին (Հերա-Ժունո), օտար աստուած մըն էր, զոր Մեծն Տիրոսն իր հետ Միջագետքէն բերած էր եւ կը նկատուէր երկնից սէրը:

Քրիստոնէութեան Հայաստան Մուտքը

Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ առաջին քարոզողները եւ հաստատողները եղան Սուրբ Թադէոս եւ Սուրբ Բարթողիմէոս առաքեալները:

Յիսուս իր Յարութենէն եւ Համբարձումէն հոգ իր առաքեալներուն պատուիրեց երթալ աշխարհի բոլոր կողմերը եւ մարդոց քարոզել իր

Աւետարանը: Առաքեալները Յիսուսի պատուէրին համաձայն գացին աշխարհի բոլոր կողմերը, քարոզեցին Յիսուսի Աւետարանը եւ քրիստոնէական եկեղեցիներ հիմնեցին ուր որ գացին:

Թադէոս առաքեալ առաջին անգամ քրիստոնէութիւնը քարոզելու համար դնաց Ասորիներու Եդեսիա քաղաքը:

Այդ ժամանակ Եդեսիոյ թագաւորն էր Արգար: Արգար թագաւոր հիւանդ էր: Ան կանուխէն լսած էր որ Հրէաստանի մէջ մարդ մը՝ Յիսուս անուենով հրաշալի բժշկութիւններ կ'ընէր: Ուստի ան լուր ղրկած էր Յիսուսի ուր գայ եւ բժշկէ զինք: Բայց Յիսուս քարոզութեամբ եւ բժշկութեամբ շատ զբաղած ըլլալով՝ խոստացած էր առաքեալներէն մէկը զրկել:

Յիսուսի երկինք համբառնալէն եւ տուրքեալներ Վերնատան մէջ Ս. Հոգին ստանալէ հոգ՝ համաձայն Քրիստոսի պատուէրին, անոնք գացին

աշխարհի բոլոր անկիւնները, եւ Քրիստոսի Աւետարանն ու Նոր Կրօնը քարոզեցին եւ տարածեցին աշխարհի բոլոր ազգերուն եւ ժողովուրդներուն: Սուրբ Թադէոս Առաքեալ Յիսուսի կողմէ Արգար թագաւորին սուած խոստումը գործադրելու նպատակաւ՝ նախ զնաց Եդեսիա, եւ Արգար թագաւորին ու պալատականներուն քարոզեց Յիսուսի կեանքը եւ քրիստոնէական վարդապետութիւնը: Արգար թագաւոր հաւատաց Յիսուսի եւ բժշկուեցաւ:

Արգարը բժշկելէ հոգ, Թադէոս քրիստոնէութիւնը քարոզեց Եդեսիոյ իշխաններուն եւ ժողովուրդին: Բազմաթիւ մարդիկ հաւատացին եւ քրիստոնէութիւնը ընդունելով մկրտուեցան:

Ապա Թադէոս Առաքեալ, Եդեսիայէն անցաւ Հայաստան: Իր քարոզութեան գլխաւոր կեդրոնը եղաւ Վասպուրական նահանգի Արտազ գաւառի Շաւարշան զիւղաքաղաքը, ուր կը գտնուէր Հայոց Սանատրուկ թագաւորին պալատը:

Թաղէոս Առաքեալ արքունի շրջանակին մէջ քարոզութիւն եւ բժշկութիւններ ըրաւ եւ շատեր հաւատացին Քրիստոսի եւ ընդունեցին քրիստոնէական կրօնը: Թագաւորին աղջիկը՝ Սանդուխտ Կոյս եւ այլ պալատականներ տեսնելով առաքեալին հրաշքները, հաւատացին Յիսուսի եւ մկրտուեցան:

Սանատրուկ թագաւոր լսելով իր աղջկան քրիստոնէայ ըլլալը, փորձեց զինք ետ դարձնել հին հեթանոսական կրօնքին: Սանդուխտ սակայն անդրդուելի մնաց: Թագաւորը զայրացաւ եւ բանտարկել սուլաւ Սանդուխտն ու այլ քրիստոնէականեր: Թաղէոս Առաքեալ բանտ այցելելով քաջալիքեց Սանդուխտն ու միւս քրիստոնէայ բանտարկեալները: Ծնորհիւ Թաղէոսի քարոզութիւններուն, նոյնիսկ ոճրային արարքներով դատապարտեալներ քրիստոնէայ դարձան ու մկրտուեցան: Թագաւորը ասիկա լսելով աւելի զայրացաւ եւ երբ տեսաւ Սանդուխտը համոզելու բոլոր փորձերը ի զուր կ'անցնին եւ ան հաստատ կը մնայ իր հաւատքին մէջ, սպաննել սուլաւ նախ Սանդուխտ Կոյսը եւ ապա Թաղէոս Առաքեալը, ՅԵ Թուին: Նոյն շրջանին նահատակուեցան նաեւ լազմաթիւ այլ քրիստոնէականեր:

Թաղէոս Առաքեալի շերտեւանդ քարոզութեան եւ Սանդուխտ Կոյսի անխախտ հաւատքին շնորհիւ՝ երեք հազար հինգ հարիւր (3500) նորագարձներ, քրիստոնէական եկեղեցւոյ առաջին սաղմերը կը գրին Հայաստանի մէջ:

Լսելով. «Դուն ես Աստուծոյ Որդին»:

Թաղէոս Առաքեալի քարոզութիւններուն ատեն Հայաստան եկաւ նաեւ Բարթողիմէոս Առաքեալ, որուն բուն անունն էր Նաթանայէլ: Յիսուս երբ առաջին անգամ հանդիպեցաւ Նաթանայէլի, ըսաւ. «Ահա ասիկ ճշմարիտ խորայէրացի մը, որուն մէջ նենդութիւն չկայ»: Բարթողիմէոս կոչուած է նաեւ Նախադաւան, որովհետեւ ինքն էր որ առաջին անգամ դաւանեցաւ Քրիստոսի աստուածութիւնը

Բարթողիմէոս Առաքեալ Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի կողմերը քրիստոնէութիւնը քարոզելէ ետք եկաւ Հայաստան՝ Սիւնեաց Նահանգի կողմերէն: Իր քարոզութեան գլխաւոր տեղերէն մէկը եղաւ Գողթն գաւառը, որմէ ետք անցաւ Արտաշատ քաղաքը. աւանդութիւնը կը պատմէ թէ հոն հանդիպեցաւ Թաղէոս Առաքեալին: Արտաշատէն անցաւ Հեր եւ Զարեւանդ գաւառները, ապա Անձեւացեաց գաւառը, եւ ի վերջոյ հասաւ Ադրակ գաւառ: Հոն հանդիպեցաւ Սանատրուկ թագաւորի քրոջ՝ Ոգուհի իշխանուհիին: Ոգուհին առաքեալի քարոզութեան շնորհիւ հաւատաց Քրիստոսի եւ մկրտուեցաւ: Երբ Սանատրուկ լսեց որ իր քոյրն ալ քրիստոնէայ եղած է, աւելի զայրացաւ եւ իր իշխաններէն՝ Տերենտ Հագարապետը դրկեց որպէսզի համոզէ Ոգուհին որ ետ կենայ, չանարգէ հայրերու աստուածներն ու հեթանոս կրօնի հին հաւատալիքները: Սակայն ճիշդ հակառակը պատահեցաւ եւ Տերենտ իշխանը ընդունելով Աւետարանը, Քրիստոսը Տէր եւ Փրկիչ դաւանելով՝ քրիստոնէայ մկրտուեցաւ: Թագաւորին զայրոյթը զագաթնակէտին հասաւ, եւ հարցաքննութեան համար իր քով բերել սուլաւ Բարթողիմէոս Առաքեալը, Ոգուհի իշխանուհին եւ Տերենտ Հագարապետը: Ու երբ գանձք համոզելու վերջին ճիգերը եւ գործ դրուած բոլոր միջոցները ի թերեւ ելան, թագաւորը հրամայեց սրամահ գլխատել իր քոյրը՝ Ոգուհին եւ Տերենտ Հագարապետը, ապա հրամայեց նախ մորթագերծ ընել Առաքեալը, ապա փշոտ դաւազաններով դանակոծուծով սպաննել: Անոնք նահատակուեցան ՅԵ Թուին:

Այսպէս Քրիստոսի տառնեղիւ առաքեալներէն Սուրբ Թաղէոս եւ Սուրբ Բարթողիմէոս քաջաբար նահատակուեցան Հայաստանի մէջ: Անոնք իրաւամբ կոչուած են Առաջին Լուսաւորիչները հայ ժողովուրդի եւ հիմնադիրները՝ Հայց. Առաքելական եկեղեցւոյ:

Անոնց նահատակութենէն ետք իրենց յաջորդները հակառակ ամէն տեսակ նեղութեանց ու չարչարանքներուն, վճռակամ հաւատքով եւ անյողդողդ քաջութեամբ շարունակեցին քարոզել քրիստոնէական հաւատքն ու Աւետարանը եւ Քրիստոսի Լոյսով լուսաւորել կռապաշտ Հայերու խաւար հոգիները:

The Conversion of Armenia to Christianity

At the time Christ was born, life in Armenia was very simple. Only some of the nobles and the priests of the old religion went to school or had private teachers. Most of the people of Armenia shared problems common to the rest of humanity. Would the weather be favorable for their crops? Would they or their children be stricken with illness? Would their men be killed in battle?

Although their lives were filled with routines that followed the seasons of the year—spring sowing, autumn harvesting, or major events in life—birth, adolescence, marriage, death, there were so many things the ancient people of Armenia would not understand. Why did it rain one week and not the next? Why would the farmer's wife be taken sick and not the potter's wife? Even such simple things as the reason why the sun rises in the east every morning, but sets in the west each evening, were mysteries to them. Long before Christ's birth, they had begun to explain each mystery by starting the idea that a god, or invisible spirit, was responsible for the events they could not understand. Over the centuries, the gods of Armenia had been given names. The feelings of the people toward these gods were direct. They always tried to please the gods by giving them gifts, or offerings. People believed that if the gods were pleased, the course of events would favor the people. When the gods were angry, misfortune and disaster would result.

Since the people's lives were so closely connected to the natural rhythm of the earth, most of these pagan gods were thought to be connected with nature, the moon, the sun, and the stars.

Aramazd, or Ahura Mazda, the god whose worship was spread by the Persian prophet Zoroaster, was identified with the sun. He represented the forces of light, or good, as opposed to darkness. At first a very moral faith, the worship of Aramazd, called Zoroastrianism, became little more than fire worship. In modern Iran, some people still follow this religion.

The Armenian god, Mithra, or Mihr, was also connected with the sun. When the sun shone, the Armenians believed this was Mithra's blessing.

Mithra's wife, Anahit, was considered the source of all womanly virtues. She was worshipped as the goddess of motherhood, of the fertility of the soil, and of the life-giving waters without which their crops would not grow. The people also believed she controlled the mountain lakes and streams which gave them their drinking water. Responsible for the earth in which they planted their crops and the water which they needed to live, she became the most important of the gods. The Armenians thought she was loving, understanding of human weakness, and forgiving. They built many temples in her honor, and filled them with rich gifts. Special statues of Anahit were made of gold. That is why she was sometimes called *Voskedzin*, meaning, "born of gold", or *Voskemayr*, meaning "mother of gold".

The most popular goddess was Astghik, the goddess of love and beauty. She was often identified with the Greek goddess Aphrodite. The rose (vart) was her favorite flower, the dove her favorite bird. Her festival, called Vartavar, was held at the beginning of summer.

The ancient Armenians were very superstitious, and believed in imaginary spirits and monsters. They also thought that oak and popular trees were sacred to the gods.

The pagan priests became very wealthy and powerful. The common people would make gifts to the gods, which were kept by the priests. They sometimes received as much as one-fifth of the riches that the Armenian kings would bring back when they defeated other armies or conquered foreign lands. The priests owned vast amounts of land. They even had their own armies, and did not have to pay taxes to the kings. Their sons did not have to serve in the king's army. The position of priest was hereditary, passed down from father to son.

The New Faith

As the years passed, many Armenians began to feel that the pagan gods were not protecting their country. In spite of all their offerings made to please the gods, foreign armies came and stole their horses, burned their houses, and carried off their women and children. Even gifts of gold and silver no longer seemed to make the gods happy. They only made the priests rich. The farmer who had offered his sheep to the gods would see his crops wilt during a dry summer. As foreign armies passed through Armenia, each with different gods, the people began to wonder which were the right gods.

Just as the time that many Armenians had begun to doubt their gods, a man named Thaddeus, one of the twelve Apostles of Jesus Christ, came to Armenia to spread the new faith called Christianity. Saint Thaddeus told the people that the gods they worshipped did not exist. He explained that there could not be many gods, each with different interests. Only one God, who created the universe, existed. He taught the people that the Son on this one God had taught him, that they should love and help one another. He told them that riches were not important to this God, who could only be pleased by good behavior, not by gifts of gold or silver. Those who would lead good lives in this world would have great wealth of spirit in the next. He taught them about the Ten Commandments, and the life and good works of Jesus. These examples, he said, would show them how they could live in peace with their own families and with their neighbors. The people of the world should not act according to their superstitions, but should base their treatment of each other on this higher code of conduct.

St. Thaddeus gained many followers in Armenia. Among them was the beautiful Princess Sandoukht, daughter of King Sanadruk. The King was very angry with Sandoukht when he learned that she had become a Christian. He would not allow her to see the other Christians, and had his guards watch her night and day. He forced her to attend the great feasts, which he held in the palace every night. He gave her lavish gifts – unusual birds, small caged animals, beautiful silk gowns – but she hardly noticed them. She would not give up her new religion.

The king became furious at his daughter. "How dare you accept this foreign religion? Do you now what the Armenian people are saying? They are whispering to each other that their king is a fool, and your conversion proves that even the gods have abandoned them!" The king paced back and forth as he shouted at this once-beloved daughter. His face had turned bright red with anger. The veins at his temples pounded visibly with the force of his heartbeat.

Princess Sandoukht sank timidly into a chair. Her face remained calm. She gazed firmly into her father's eyes. "The Christian God does not come and go with foreign armies," she asserted. "He is a God of kindness, truth and wisdom. These virtues are as much Armenian as they are Jewish or Roman. They are the same all over the world."

"How dare you defy me!" the king exclaimed. He suddenly rushed toward her and grabbing her shoulders, began to shake her. Seeing the tears welling up in her eyes, he stopped, and for a moment, gently stroked the smooth skin of her cheek as he had done when she was a baby. Then, just as abruptly, he turned away.

"Take her to the dungeon and place her in chains," he ordered the guards. "Perhaps that will make you appreciate your father more than your religion," he muttered in a hoarse whisper.

Throughout Armenia, everyone talked about Princess Sandoukht and her imprisonment. Those who were not Christians became very curious about the new religion that had changed the princess so much that she disobeyed the king himself, her own father. Many more people came to the Christians' meetings, and many more were converted. The pagan priests grew anxious that they might gradually lose their power and wealth if this religion continued to spread. The priests complained to the king.

"These Christians call their Christ the king of Man," the clever priests told King Sanadruk. "Now that your own daughter defies you and chooses to go to prison for her King, the Armenian people are saying that this King must be powerful indeed."

The King became livid with anger. "Fetch this rebellious woman!" he roared at the palace guards.

"And you," he shouted, poling the chief priest of the goddess Anahit in the chest. "You take your friends and get out of here. Go count your gold pieces, polish your statues!"

The startled priests backed away from the king, frightened. No one had ever dared to talk to them in such language.

"Get out, get out!" He bellowed, just as Princess Sandoukht was brought into his presence.

King Sanadruk was shocked at his daughter's appearance. Her once-beautiful robbars were tattered and filthy. Her face was thin and haggard. Her dark eyes, however, seemed lovelier than ever. For an instant he wanted to run to his little girl – the same girl who, since his wife's death, would never sleep at night until she knew he was safely in bed. He wanted so much to embrace her; to see her eyes shine with happiness again. Then he remembered how she herself betrayed him and made him look foolish to the priests and to the people of Armenia. He ordered the guards to lead her to a table near his throne, then sent the guards away.

As Sandoukht watched, the king placed a crown and a sword on the table.

"The choice is yours," her father told her. "Either you give up this idle religion and sit by my side as ruler of Armenia, or you choose death by the sword."

Princess Sandoukht looked up at him. She felt very tired. Her months of imprisonment had seemed like years. She felt far, far older than this man who stood before her.

When she finally spoke, her voice seemed very weak. "Father, I wish I could make you understand that I am no less a faithful daughter to you because of my new religion. Being a Christian has even made me understand you far better than I ever did before. Christ did not condemn those who put him to death, but prayed for God to forgive them

because they did not realize that he had come to help everyone, and wished them no harm."

"Are you trying to say that *I* don't understand *you*?" the king began to shake with fury. "Choose, child!"

The princess lowered her eyes. She stood there for a minute, completely motionless and silent.

"Choose!" the king bellowed.

Princess Sandoukht slowly raised her hand and reached out toward the table. She first touched the crown. Her fingers moved slowly over the cold metal, the smooth precious stones. Her hand dropped to her side again. She hesitated, then again raised her hand.

The king watched with disbelief as she lifted the heavy sword and handed it to him. He felt as if he himself had been stabbed,

Princess Sandoukht became the first Armenian martyr. She was the first Christian to lose her life in Armenia for her faith.

Until modern times, many Armenian women have equaled Sandoukht's devotion to her religion. The fact that the first Christian to die for her faith was a woman, and that many other women martyrs followed her, has given the Armenian women the strength to cling to their beliefs in times of national and personal crisis.

After St. Sandoukht's death, King Sanadruk wanted to rid Armenia of the religion that had made his own daughter choose death. He ordered that all Christians should be killed, including his sister, Vosgouhe.

Another of Christ's twelve apostles, St. Bartholomew, had come to the northern part of Armenia to spread Christ's teachings in that region. Both St. Bartholomew and St. Thaddeus were also martyred by King Sanadruk's soldiers.

St. Thaddeus and St. Bartholomew are called our first illuminators. They first brought the New Light to the Armenian people in the first century. For its Apostolic origin the Armenian Church is called Apostolic.

The Armenian Church is a true branch of the One, Holy, Apostolic and Catholic (Universal) Church of Christ. All Churches established by the Apostles of our Lord have Apostolic Succession.

The Armenian Apostolic Church is one of the three oldest Christian Churches, the other two being the Greek Orthodox and the Roman Catholic Churches.

Armenia was the first country to accept Christianity as the religion of the state, and Armenians had the first Christian king in history, king Tirtad, who after being cured and healed from his illness, through the relentless efforts and courageous preaching of St. Gregory the Illuminator, proclaimed Christianity state religion of Armenia in 301 A.D.

(Excerpts from the book "Retracing the Footsteps of our Forefathers.")

ՏՕՆ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՑ

Հայ եկեղեցին, հրեշտակներու եւ երկնային զօրքերու յիշատակը, յարկապէս Գաբրիէլի եւ Միքայէլի փօնը կը փօնախմբէ Խաչվերացի ութերորդ Կիրակիին նախորդող Շաբաթ օրը:

Հրեշտակներու սրելծման կամ անոնց մասին *յարակ* եւ *որոշակի* կերպով որեւէ մէկ յիշատակութեան չենք հանդիպիր Ա. Գիրքի առաջին հինգ գիրքերուն՝ Հնգամարտանին եւ արարչագործութեան դրուագին մէջ:

Եթէ կ'ընդունինք թէ Աստուած սրելծած է նիւթական աշխարհը եւ էակներ, որոնք միայն նիւթ եւ նիւթական են, ու սրելծած է էակներ՝ որոնք միաժամանակ նիւթ եւ հոգի են, ինչպէս մարդ արարածը, Աստուած սրելծած պէրք է ըլլայ նաեւ զուր հոգեղէն էակ՝ հրեշտակները: Հերեւաբար, եթէ գոյութիւն ունի հոգեկան աշխարհ մը, ուրեմն կան նաեւ հրեշտակներ:

Աստուծոյ սրելծած արարածներուն կարգին, իբրեւ *տուրք* եւ *մաքուր* հոգիներ կամ *հոգեկան էակներ*՝ հրեշտակները օժտուած ըլլալով բանականութեամբ եւ ազար կամքով, մարդկային ասուն արարածներէն եւ անբան անասուններէն կը նախադասուին, որովհետեւ անոնք մնալով իրենց կոչումին եւ շնորհքին մէջ, առաջին օրէն մերժեցին չարին հրապոյրը եւ նուիրուեցան արարիչ Աստուծոյ փառաբանութեան եւ արժանացան յաւիտեանական երանութեան:

Մինչ հրեշտակներու այլ խումբ մը, առաջնորդութեամբ՝ *Լուսաբերի*, հոգեկան եւ բանական իրենց ազատութիւնը մարդոց նման չարաշահեցին եւ Աստուծոյ՝ իրենց արարիչին դէմ ըմբոսբացան, այդ պատճառաւ ալ Աստուած զանոնք պարծեց եւ

խորխորապը բանարկեց: Անոնք իրենց դիրքերէն թաւալազլոր վար նկրուեցան որպէս ըմբոսաչար ոգիներ, դեւեր կամ սաբանաներ:

ՀՐԵՇՏԱԿ ԲԱՌԻՆ ԱՏՈՒԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հրեշտակ բառը կը թարգմանուի կամ կը նշանակէ՝

ա.—Ոգեղէն, աննիւթ լուսաւոր երկնային արարած կամ զուարթուն (Մարթ. 24:36):

բ.—Պարզամաւոր, պարզամաքեր, դեպքան կամ միջնորդ Աստուծոյ եւ մարդոց միջեւ (Մարթ. 11:10, Յոբ. 1:14, Ա. Թագ. 11:3, Դուկ. 9:52, Եսայ. 42:19, Ժող. 5:6 Մաղ. 2:7, 3:1):1

Արդարեւ, հրեշտակները ասիմանուած են սայասաւորելու հոգիներու փրկութեան այն մարդոց, որոնք երկնից արքայութիւնը պիտի ժառանգեն: «Չէ՞ որ հրեշտակները Աստուծոյ ծառայող հոգիներ են եւ իր կողմէ կը դրկուին օգնելու համար անոնց՝ որոնք փրկութիւնը պիտի ժառանգեն» (Եբր. 1:14):

Թէեւ Աստուծոյ առջեւ հրեշտակներու հետ մարդիկ նա Աստուծոյ ծառայակից են, սակայն մարդոց եւ հրեշտակներու տարբերութիւնը մեծ է:

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուած այնպէս՝ ինչպէս սրելծեց նիւթական աշխարհը իր բոլոր անշունչ երեւելի գոյութիւններով, եւ կենդանական աշխարհը՝ շնչաւոր անբան անասուն—արարածներով, ու մարդկային էակները՝ նիւթական, բանական շնչաւոր—հոգեկան, ասուն երկեակ գոյութիւններով, Աստուած սրելծեց նաեւ զուր հոգեկան, աննիւթ, անրեսանելի աշխարհ մը՝ հոգեւոր արարածներով կամ լուսաւոր հրեշտակներով: Հերեւաբար հրեշտակները մարդոց նման բանական եւ ազար կամքով օժտուած ըլլալով, բնութեամբ ալ աւելի *բարձր* դասի կը պարկանին քան մարդիկ: «Մարդիկ հրեշտակներէ քիչ մը վար, սրորադաս արարածներ են», կը հաւարարէ Սաղմուտագուն (Սաղմ. 8:4-6, 2:12, 22:22, Նբր. 2:7): Յոբի գիրքին Ա. Գլուխի 4-7 համարներուն մէջ կը պարզուի թէ հրեշտակները, կամ Աստուծոյ որդիները, աստղերու սրելծումէն առաջ եւ սրելծագործութեան Երկրորդ Օրը արարուած են զԱստուած օրհնելու եւ փառաբա-

նելու, այն ժամանակներուն, երբ փակալին մեղքը աշխարհ մուպք չէր գործած:

ՏՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ԹԻԻԸ

Տամաձայն Ա. Գրոց մէջ յիշարակուած հրեշտակներու անուներու, րարքեր պաշտօններու եւ դասակարգերու, Տայ Եկեղեցին կ'ընդունի հրեշտակներու *հիշ* դասակարգ, անոնք են՝ հրեշտակներ, հրեշտակապետներ, իշխանութիւնք, գորութիւնք, բիւրք-բիւրոց կամ հազարք-հազարաց, րլրութիւնք, արոռք, սերովբէք եւ բերովբէք:

ՏՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ԲՆՈՒԹԻԻՆԸ

Տրեշտակները անտեսանելի, անարմին հոգիներ են ու չեն մեռնիր: Անոնք ոչ կ'ամուսնանան, ոչ ամուսնութեան կը րրուին եւ ոչ այ կը սերնդագործեն: «Երբ մեռելները յարութիւն առնեն, կ'ըսէ Քրիստոս, մարդիկ եւ կիներ պիտի յամուսնանան, այլ երկինքի հրեշտակներուն նման պիտի ըլլան (Մարկ. 12:24, Մարթ. 22:30): «Անոնք որոնք գալիք աշխարհին եւ մեռելներու յարութեան կ'արժանանան՝ պիտի յամուսնանան: Անոնք այլեւ չեն կրնար մեռնիլ, բանի հրեշտակներու նման պիտի ըլլան» (Ղուկ. 20:36):

Բայց երբ Աստուած ուզէ զանոնք աշխարհի դրկել, մարդոց բան մը հաղորդելու՝ մարտու կերպարանք կ'առնեն (Ծննդ. 18) եւ րեսանելի կ'ըլլան, նորք, եւ թափանցիկ ո՛չ շօշափելի (Եզկկ. 1:26, Դան. 8:15):

Անոնք մեր մամնին գործունէութիւնը կամ գործարանային կառոյցն ու կազմուածքը չունին, այլ՝ հոգեւոր էակներ են եւ հոգեւոր մարմին ունին: «Առաջին մարդը՝ Ադամ, արեղծուեցաւ իբրեւ շնչաւոր էակ, մինչ երկրորդ Ադամը՝ կենդանարար հոգի է (Ա. Կորնթ. 15:45, Ծննդ. 2:7, Ա. Կորնթ. 15:51-52, Բ. Եզր. 6:23, Ա. Թես. 4:15-17, Ա. Կորնթ. 15:54, Եսայ. 25:8):

Տրեշտակները սեռ չունին, ո՛չ արական են եւ ո՛չ իգական, այլ՝ լուսազգեայց րեսքով եւ աստուածային դէմքով, անոնք կը ներկայանան մարդկային թէ բոցեղէն եւ կամ հրեղէն երևոյթով, ինչպէս զանազան առիթներով Տիրոջ հրեշտակը, եւ նոյնինքն Եհովա Աստուած, որտրումի եւ կայծակի թէ ամպերու կամ ծուխերու ընդմէջէն երեւցաւ Աբրահամի, Տազարի, Ղովրի, Մովսէսի, Յեսուի, Գեթէնի, Մենուայի, Եղիայի ու Դանիէլի (Ելք 3:1-3, 19:16-19, 20:18, Սաղմ. 29): Սաղմոսերգունք բառերով՝ «Աստուած իր հրեշտակները հոգիներ կ'ընէ եւ իր պաշտօնեաները կրակի բոց» (Սաղմ. 104:4):

Տրեշտակներ բնութեամբ բարի են, բարին կը կամենան ու կը գործեն: Բարիին կ'առաջնորդեն եւ բարիին կ'ուղեկցին: «Ես ձեր առջեւէն հրեշտակ մը պիտի դրկեմ ձեզ պահպանելու եւ առաջնորդելու այն վայրը, ուր ես ձեզի ցոյց պիտի րամ», կ'ըսէ Աստուած (Ելք. 23:20-22, Ծննդ. 16:7, Սաղմ. 34:7, Ծննդ. 28:12, Բ. Թագ. 6:17):

Սակայն հրեշտակներ ալ կան, որոնք «չար ոգիներ», «դեւեր» կամ «չար հրեշտակներ» կը կոչուին: Անոնք խռովութեան պարճառ կ'ըլլան եւ մարդոց դժբախտութիւն կը բերեն (Սաղմ. 78:49): «Չար հրեշտակին յանձնուած էր խռովելու համար Սաուուդի հոգին» (Ա. Սամ. 16:14): Աստուածային նախախնամութիւնը միաժամանակ, կ'իշխէ նաեւ չար ուժերու՝ չար ոգիներու եւ դեւերու վրայ եւ զանոնք իր նպարակներու իրագործման համար կը ծառայեցնէ: Մարդիկ կամ հաւարացեալներ, որոնք անասլաշխար եւ յամառօրէն կը մերժեն զԱստուած եւ Անոր Խօսքը՝ իրենք զիրենք առաւել կամ նուազ չափով յարին կ'ենթարկեն եւ դժբախտութեանց կը մարնուին (Ա. Տիմ. 4:1-4, Ա. Յովի. 4:1-4, Մարթ. 12:43-45): Նոյն չար հրեշտակները Աստուծոյ կողմէ կը րլկուին փորձելու, մոլորեցնելու մարգարէները (Ա. Թագ, 22:21-23, Եզկկ. 14:9):

Սարանան՝ անկեալ հրեշտակներուն դեւ-
րուն, չար եւ պիղծ ոգիներուն զլիաւորագոյնը
հակառակորդ եւ թշնամի է Աստուծոյ եւ մարդուն
միջեւ (Յայր. 12: 9, Մարթ. 4:8-11, 13:38, 39,
25:41, Մարկ. 1:34, Ղուկ. 4:33, 8:29, Ա. Պետրո.
5:8, Ա. Յովհ. 3:8), իր ամբարտաւան հպար-
տութեան եւ ապարամբութեան որպէս արդիւնք՝ իր
փառքէն զրկուեցաւ եւ իր դիւրբէն խորխորաբը
ներուեցաւ (Ա. Տիմ. 3:6): Միաժամանակ պէտք է
նկատի ունենալ որ Սարանան ալ համարաբար է եւ
Աստուծոյ կենդանակուի: Միայն Աստուծոյ թողութեամբ
է որ Սարանան կամ աշխարհի Իշխանը
կրնայ չարիք գործել կամ չարիք պարճառել (Յոր
1:12, 2:5, 6, Ղուկ. 22:3,32, Գործք. 5:3, 26,:18,
Բ. Կորնթ. 4:4, Բ. Թեա. 2:9, Յայր. 12:9):

ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՂՕԹՔ

Ա. Գիրքի մէջ հրեշտակներուն երկրպագել
եւ աղօթել բացարձակապէս արգիւում է:

Եկեղեցական հայրերու, Տերութիւնոսի եւ
այլ ուղղափառ ջարագովներու կողմէ առաջին
դարերէն իսկ հրեշտակապաշտութիւնը դատա-
ւարտուած էր, եւ հրեշտակապաշտներ Եկեղեցոյ
կողմէ հերետիկոսներ նկատուած էին: Յովհաննէս
առաքեալ իր գրած Յայրնութեան գիրքին մէջ
կ'ըսէ, թէ երբ ուզեց իր տեսիլքին մէջ երեւցող
Հրեշտակին երկրպագել, հրեշտակը ըստ...
«Զգուշացիւ, երկրպագութիւն մի՛ ըներ, որովհերեւ
ես ալ ծառայակից եմ քեզի եւ եղբայրներուդ...
Աստուծոյ երկրպագէ» (Յայր. 22:8-9, 19:10,
Բ. Օրէնք. 6:13, Մարթ. 4:10):

Հրեշտակներու միայն յարգանք կարելի է
ընծայել: Անոնց պէտք չէ երկրպագութիւն կամ
պաշտամունք կարարել, ո՛չ ալ անոնց բարեխօ-
սութեան դիմել: Հրեշտակները Աստուծոյ ներկա-
յութեան մէջ միշտ պարտասար եւ արթուն սպասման
մէջ, միայն Աստուծոյ կամքը կարարելու, Անոր
երեսը տեսնելու, զԱստուած փառաւորելու եւ իր
պարգամներն ու հրամանները գործադրելու նա-
խասահմանուած են: Հայ Եկեղեցին հրեշտակներու
եւ հրեշտակապետներու տօնախմբութիւնը կա-
րարելով հանդերձ, կը մերժէ անոնց բարեխօ-
սութեան դիմել: Հրեշտակներու եւ երկնային գոր-
քերու յիշարակութիւնը կամ տօնախմբութիւնը,
Աստուծոյ ծառայութեան եւ փառաբանութեան

նուիրուած երկնային հոգեկան էակներու հանդէպ
ընծայուած յարգանք միայն կը նկատուի: Միւս կողմէ
սակայն, Հայ Եկեղեցին կ'ընդունի սրբոց բարեխօ-
սութիւնը, բայց սուրբերու չ'երկրպագելու, ո՛չ ալ
զանոնք կը պաշտուի: Հայ Եկեղեցին կ'երկրպագէ, կը
պաշտուի եւ կ'աղօթէ միայն Աստուծոյ:

Սաղմոս 91-էն կ'իմանանք թէ իւրաքան-
չիր անհար ունի իր «սպառնալից հրեշտակը» որ
իւր թելերուն ներքեւ պարսպարած գիշերին թէ
ցերեկին, ամէն ժամանակ եւ բոլոր տեսակի
փորձութիւններէ, ներքեւ ու խայթոցներէ կը պահ-
պանէ (Սաղմ. 91:4-7, 11:15):

Յիսուս կը հաւարարէ այս մտածումը, թէ
իւրաքանչիւր հաւարացեալ ունի իր հրեշտակը, որ
կ'ընկերակցի հաւարացեալին, եւ կը խնդակցի կամ
կը ցաւի ըստ հաւարացեալին կարարած լաւ ու
բարի կամ թէ վար եւ չար արարքներուն համար:
Աստուած նայելով այդ հրեշտակին դէմքին՝ կը
գիտնայ հրեշտակին պարկանող կամ զայն
ներկայացնող հաւարացեալը թէ ան ինչպիսի՛
կեանք մը կ'ապրի: Այսպէս, Յիսուս սոյն հաւա-
րակիքը կը հաւարարէ երբ կը խօսի մանուկներու
մասին ու կ'ըսէ. «Զգուշացէք, մի՛ արհամարիէք այս

փոքրիկներէն ոեւէ
մէկը, որովհերեւ
անոնց հրեշտակները
երկնքի մէջ միշտ կը
տեսնեն իմ երկնաւոր
Հայրս» (Մարթ. 18:10-11): Հերեւա-
բար, բարի հրեշ-
տակներ կը հսկեն,
կ'առաջնորդեն եւ կը
պահպանեն իւրա-
քանչիւր քրիստոն-
եայ, ու երբ տեսնեն
մեր բարի, արդար ու
առաքինի գործերը՝
ուրախութեամբ կը
հաւատարման ինչ
խնդութեամբ կը
ճանաչուին թէ ն
Աստուծոյ Գահին
առջեւ (Ղուկ. 15:10,
Ա. Պետրո. 1:12, Տովբիթ

12:15):

ԳԼԽԱԽՈՐ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐ ԿԱՄ ՀՐԵՇՏԱԿԱ- ՊԵՏՆԵՐ

Ա. Գրոց մէջ յիշարակուած հրեշտակներու եւ անոնց փարբեր դասակարգերու անուններէն կարելի է յիշել *հրեշտակներն ու հրեշտակապետները, իշխանութիւններն ու գօրութիւնները, բխորք-բխորոց ու հազարք-հազարացոյ, փէրութիւնք եւ այնուքն* (Կողոսացիս 1:15-16):

Սակայն, երկնային անթիւ ու անհամար հրեշտակներէն եւ կարգերէն, ըստ Ա. Գրոց մեզի հաղորդած փեղեկութիւններուն, միայն *եօթն* են գլխատուննր կամ գերագոյնները: Գլխատոր այդ եօթը հրեշտակապետներն են.—

ա.— *Գարբիէլ* (Դան. 8:16, 9:21, Ղուկ. 1:11-22, 19, 26): Աստուծոյ խնորանքնր ներկայացնողներու աղաչանքները, փափաքները գործադրող հրեշտակապետ:

բ.— *Միքայէլ* (Դան. 10:13, 21, 12:1, Յուդա 9, Յայր. 12: 7): Նախապէս Հրէից, իմա՛ր նոր Իսրայէլի կամ քրիստոնէից պահապան, պաշտպան հրեշտակապետ: Ան կը թարգմանուի «ո՞վ է որպէս Աստուած» եւ կը ներկայանայ որպէս երկնային գօրքերու առաջնորդ գօ— րավար ու պաշտպանը Աստուծոյ Եկեղեցոյ:

գ.— *Ռաֆայէլ* (Տովբիթ 3:17, 5:4, 12:15): Կը նշանակէ «Տէրը կը բուժէ»: Ան ցատերը մեղմող, վերբերը եւ հիւանդութիւնները բուժող եւ ապաշխար, աղօթանուէր կեանքը, սրբոց աղօթքները Աստուծոյ ներկայացնող հրեշտակապետ է: Ռաֆայէլ հրեշտակապետ, խօսքը Տովբիթի ուղղելով այսպէս կը պատգամէ. «Ես Ռաֆայէլն եմ, մէկը Աստուծոյ եօթը հրեշտակապետներէն, Աստուծոյ կողմէ դրկուած եմ բուժելու եւ սրբոց աղօթքները փառաց սրբութեան Աթոռին ներկայացնելու (Տովբիթ 12:14-15):

դ.— *Ռւրիէլ* (Եզրաս 4:1, 5:20): Ան որպէս վերահսկիչ, դէր եւ «Աստուծոյ կրակը» կոչուած է, եւ ըստ Ենովբի 20:2-րդ համարներուն՝ վերակացու կարգուած է հսկելու աշխարհի եւ Տարարոսի դժոխքի սանդարամետներուն:

ե.— *Շէմուէլ* (Chamuel), *Ժոքիէլ* (Jophiel) եւ *Չարկիէլ* (Zadkiel), երեք դասի այլ հրեշտակապետներ, որոնք հրէից գերութեան վերադարձէն ետք միայն հրեշտակապետներու դասակարգին անցած են եւ որոնց մասին յարակբան չենք գիտեր:

զ.— *Սերուբէլ* (Եսայ. 6:2,3,6, Յայր. 4:4,8): Հրեղէն վեցթեւեան հրեշտակներ եւ Աստուծոյ Գահը պաշտպանող եւ հանապազօրինաբանութեան մշտանուագ սրբաաց երգերով «Սուրբ, սուրբ Տէր գօրութեանց» երգող ու գԱստուած պաշտող, վառաբանող հրեշտակներ:

է.— *Քերուբէլ* (Ծննդ. 3:24, Ելք. 37:9, 25:22, Ա. Թագ. 6:23-28, Ա. Սամ. 4:4, Յայր. 4:6-9, Եզեկ. 1:19-28, 10:1,15, Ղեպ. 16:2, Սաղմ. 18:10): Հրեղէն սուրբով երկինքի դռները եւ Աստուծոյ Գահը պաշտպանողներ, իսկ երկրի վրայ Աստուծոյ ներկայութիւնը խորհրդանշող հրեշտակներ: Ուր Ա. Գրոց մեկնաբաններու, անոնց յարկանիշն է՝ մարդկային մարմնի ուշիմութիւնը, ցուլի գօրութիւնը, առիւծի քաջութիւնը եւ արծիւի ազատ ճայտանքը:

Որպէս եզրակացութիւն, կրնանք հաստատել, թէ հրեշտակները կամ երկնային ոգեղէն արարածները, երկրաւոր շնչաւոր արարածներէն աւելի բարձր դասի կը պատկանին եւ բնութեամբ ու պաշտօնով այլ իրացարուկ դերերու մէջ՝ անոնք Աստուծոյ ծրագիրներուն, պարգումներուն, յայտնութիւններուն աւելաբեր դեպքաններն ու միջնորդ սպասաւորներն են արարիչ Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ, նպարակ ունենալով մարդկային ցեղը Աստուծոյ ճամբաներուն, օրէնքներուն եւ պատուիրաններուն մէջ պահելու եւ փրկագործութեան խորհուրդին ու ծրագիրներու յայտնութեանց առաջնորդելու:

Անոնք իրենց զանազան դասակարգերով եւ պաշտօններով թէեւ աներևոյթ բայց միշտ ներկայ են փեղեկութի եւ եկեղեցոյ մէջ, ընկերակից են հաւաւրացեալներու եւ ննջեցեալներու դէպի յաւիտեանակայութիւն ճանապարհորդութեան ուղեկից են:

Հրեշտակները որպէս լուսաւոր ոգեկան էակներ՝ դէր եւ հսկիչ կացուցուած են Աստուծոյ սրբեղծագործութեան, աշխարհի ու մարդոց վրայ: Արարուած Աստուծմէ, անոնք ինչպէս որ ներկայ էին փեղեկութի արարչագործութենէն առաջ, սրեղծագործութեան ընթացքին եւ յետագայ ժամանակներուն եւ աստուածայայտնութեան դէպքին ու Աստուածորդոյն կեանքի զանազան հանգրուաններուն, առաքելական ժամանակաշրջանին ու եկեղեցոյ կեանքի անցեալի ու ներկայի բոլոր դարաշրջաններուն, այնպէս ալ անոնք ինչպէս

անցնալին, ներկային ու ապագային բայց մանաւանդ Բրիտոսի Երկրորդ Դաւարեան ժամանակ երբ Ասրուծոյ հրեշտակապետը յարութեան եւ դաւաւարանի փողերը հնչեցնէ, երկնային բոլոր դասակարգի հրեշտակները իրենց գունդերով եւ գումարակներով Բրիտոսի պիտի ընկերանան Ասրուծոյ Դաւաւարանին առջեւ դարելու կենդանիներն ու ննջեցնալննոր:

Երանի՛ բոլոր անոնց, որոնց անունները գրուած պիտի ըլլան Կենաց Գիրքին մէջ եւ Բրիտոսի գլխաւորութեամբ ու Ասրուծոյ հրեշտակներու ընկերակցութեամբ երկինք պիտի առաջնորդուին՝ ժառանգելու երկնից արքայութեան անսպառ ուրախութիւնը եւ Փառաց Պաակը:

Միւռոն Ծ. Վրդ. Ազնիկեան

Angels are preeminent and considered holy in all of God's creation. They are those spiritual beings who remained steadfast in grace and from the beginning refused the charm of evil, dedicated themselves to the perpetual glorification of the Creator.

THE ANGELS

Although their creation is not recorded specifically in the story of Creation, in the Book of Job (38:7), it is written, "When the morning stars sang together, and all the angels of God shouted for joy;" it is implied that they were created prior to the stars, in other words, on the second day of Creation. Both the Old and New Testaments abound with references confirming the existence of the angels. In harmony with the plan of Creation certain creations were credited with only body, others with body and spirit; it is logical, therefore that certain creations were only of the spirit. One group of those spiritual beings was able to defeat evil and obtain everlasting joy through the exercise of free will and conscious decision while the other group, defeated by evil, lost their holiness. The first group of good and holy beings are called 'angels' the latter are called 'devils' or evil spirits.

In Christian understanding as established by the Holy Scriptures, the angel's duty is the glorification of God.

The Christian Church venerates not only saints but also the angels. The Armenian Church celebrates and commemorates the feast of the angels, archangels, and all the Heavenly host specially Michael and Gabriel on the Saturday preceding the Eight Sunday after the Exaltation of the Holy Cross.

Therefore, the Armenian Church believes in the existence of spiritual beings. This belief is

biblical, and is confirmed by both the Old Testament and the New Testament. There are many passages in the Bible about angels. For example, some angels visited Abraham in connection with the de-

struction of the sinful cities of Sodom and Gomorrah. It was the angel of God who guided the people of Israel into the promised land. The angels conversed with prophets. They served as guides to the servants of God. It was an angel who announced the birth of St. John the Baptist. Angels gave the good news of the Birth of the Savior to the shepherds. They sang the first Christian hymn, "Glory to God in the highest" (Luke 2:14). Our Lord often spoke about angels. They were the first and joyous witnesses of His glorious resurrection. Thus angels appear every now and then in the course of the biblical history from the beginning to the end.

The existence and appearance of angels being a matter of historical record, we must learn something about their nature

Angels are spiritual beings created by God at the beginning of the creation of the world. They are gifted like men, with intelligence and free will, but they are distinctly different from men in the fact that they do not possess physical bodies.

They are by nature invisible to men, but they can manifest themselves, if God so wills, in assumed apparent bodies.

The word Angel is a Greek word meaning 'messenger.' The Armenian word for Angel, 'hreshdag,' has the same meaning. This gives a clue to the nature of their function: angels attend God and execute His commands on earth and in the universe as a whole. St Paul said, "They are ministering spirits sent to minister to them who shall receive the inheritance of salvation" (Heb.1:14). In other words, they are God's servants who carry out His orders.

Angels are represented throughout the Bible as a class of spiritual beings, intermediate between God and men. It is commonly accepted that there are nine orders or classes of Angels. The degree of their closeness to God and the character of their function, serve as the basis for their classification into different orders.

It is an established belief that all Christians, at least all children, have their Guardian

Angels. "See that you despise not one of these littler ones," said Christ, "for I say to you that their angels in heaven always see the face of my Father who is in heaven" (Matthew 18:10).

The function of these Guardian Angels is to lead us, if we so wish, to the Kingdom of Heaven. I said, "If we so wish," because our Guardian Angels can act upon our senses and upon our imagination, but never against our will; it is up to us to put our will into action.

There are two or three angels who are mentioned by name in the Bible; Gabriel is one of them. His name means 'fortitude of God.' Gabriel is first mentioned in the book of Daniel, where he gives the explanation of certain visions which the prophet Daniel had seen (Dan. 8:16). Gabriel appears under his own name twice in the New Testament, first to Zachary, father of St. John the Baptist, announcing the birth of a child to him (Luke 1:19), and second to Mary, mother of Jesus, announcing the birth of Christ (Luke 1:26).

"I am Gabriel who stands before God," said he about himself. From this reference some have been led to believe that this Angel belongs to the highest rank.

The next Archangel mentioned by name is Michael, which means 'who is like God?' According to a tradition, 'who is like God?' was the war-cry of the good angels who fought against those angels who had rebelled against the authority of God. As the leader of rebellious angels boastfully identified himself with God the Almighty, the loyal angels used to cry, 'who is like God?' This war-cry was given as a proper name to the leader of the good angels, St Michael. He also is mentioned in the Book of Daniel as the assistant and colleague of Gabriel, as 'one of the chief princes' in heaven (Dan. 10: 13). He is also mentioned in the Epistle of St. Jude (1:19) and in the Book of Revelation of St. John, as the champion of the Church against the powers of evil (Rev. 12:7).

In Christian art St. Michael is represented as an angelic warrior fully armed with helmet, sword, and shield, standing over a dragon with his lance pierced through the monster. On other occasions he holds a pair of scales in which he weighs the souls of the departed, showing that he has a function in the last judgment of souls.

Besides the two individual Archangels, the names of two groups of angels are also mentioned in the Bible. The first are Seraphim; these are a special class of attendants of God's heavenly court. These angelic

beings are distinctly mentioned only in the book of the Prophet Isaiah. While he, Isaiah, stood in the Temple, he saw the presence of God on the Throne of His Glory. On each side of the Throne stood mysterious guardians, each supplied with six wings: two of these wings were for holding them up, two for veiling their faces, and two for covering their feet in the majestic presence of the Almighty. They are the closest servants of God, standing near His Throne and ministering to Him and proclaiming His Glory, each calling to the other, 'Holy, Holy, Holy is the Lord of Hosts, the whole earth is full of His Glory' (Isaiah 6:3).

One of these Seraphim flew towards the Prophet, having in his hand a burning coal with which he touched and purified the Prophet's lips, so that henceforth those lips might be consecrated to the utterances of divine inspiration. The number of Seraphim is thousands and thousands. They appear around the heavenly Throne in a double choir and the volume of chorus is such that the sound of their song shakes the world (Isaiah 6).

The other class of heavenly beings are frequently mentioned in the Bible is Cherubim. They are supposed to be the heavenly throne-bearers of God. That is why we see this sentence frequently used for God, 'who sittest upon Cherubim.'

Angels, like Saints, were held in the greatest veneration in the Christian Church. Churches have been dedicated to the names of angels. Their protective power is clearly recognized by the Church and it is asked in prayers by the faithful. God is asked to sustain those who are laboring in this world by the protecting power of His heavenly hosts. God is praised and thanked for the favor of this angelic protection.

Belief in angels is in full keeping with our deepest and holiest feelings. We naturally long for spiritual and heavenly connections beyond this world. In our calm and thoughtful moments we feel the impression that we have direct and unbroken fellowship with intelligent beings higher and better than we are. This peculiar impression attains a greater depth and richer sweetness when a spirit feels itself alone, or when it has freed itself from the bondage of perishable things.

Angels Day, therefore, is a day when we remember our better and higher friends, who are willing to assist us in our fight against the temptations of our common adversary, the Devil.

It is a day in which we must cultivate in ourselves the angelic virtues of faithfulness to God, holiness of heart and purity of mind and soul.

It is a day to invoke angelic assistance in carrying our prayers before the Throne of the Almighty.

Finally it is a day in which we praise the most Holy Name of God, saying in unison with the angels: 'Holy, Holy, Holy is the Lord of Hosts: Heaven and earth are full of Thy glory. Blessing in the Highest. Amen.'

(Excerpts from "Saints and Feasts" Patriarch Torkom Koushagian, pp.56-57, and "Saints and Sacraments" Bishop Shnork Kaloustian)

Բ.- Կիրակի

- **Տօն Յղութեան Ս. Կուսին Մարիամու յԱննայէ**
Ընտրել նիւթ մը՝
Հաւատարմութիւն, Հնազանդութիւն,
Աստուածապաշտութիւն, Մոտապիտակութիւն,
Երասխապահութիւն
- **Աւետարանի հատուած** (Ղուկաս 1:39-56, 12:16-31, 13:6-9),
- **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
«Զործս ձեռաց մերոց ուղի՛ղ արա ի մեզ
Տէր եւ ըզզործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ Տէր.
ամէն»: Կամ՝
«Տէ՛ր, եթէ իմ շրթունքներս բանաս՝ իմ
բերանս քու օրհնութիւնդ պիտի երգէ:
Օրհնեա՛յ ըրայ համագոյ եւ միասնական,
անբաժանելի Ս. Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին
եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
յաւիտենից. ամէն»:
- **Սաղմոսի ուսուցում** [10 վայրկեան]

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

Մարիամի Օրհներգութիւնը
(Ղուկաս 1:46-56) Մեծացուցէ

- Ինչպէ՛ս Տէրը գովաբանեմ. Ահա հոգիս կ'ուրա-
խանայ Աստուծոմով, իմ Փրկիչովս.
- = Որովհետեւ Ան տեսաւ իր աղախինին հեղու-
թիւնը՝ Ասկէ ետք բոլոր սերունդները երանի պիտի
տան ինձի,
- Քանի հզօրն Աստուած ինձի համար մեծամեծ
զործեր կատարեց: Սուրբ է անունը անոր:
- = Բոլոր ժամանակներուն մէջ ողորմութեամբ Ան
կը նայի աստուածավախ մարդոց վրայ:
- Իր զօրաւոր բազուկով ոչնչացուց հպարտ-ները՝
իլենց բոլոր խորհուրդներով:
- = Գահազրկեց հզօրները եւ բարձրացուց խո-
նարհները:
- Անօթիները բարիքներով լիացուց, մինչ հա-
րուսանելը գոտարկածն արձակեց:
- = Պաշտպան եղաւ իր ծառային՝ Իսրայէլի, որով-
հետեւ յաւերժական ողորմութիւն խոստացած էր
մեր հայրերուն՝ Արլահամի եւ անոր զաւակնե-
րուն:

2.- Sunday

- **Feast of Conception of the Virgim Mary from Anna her mother**
Select one of these themes: Loyalty; Obe-
dience; Godliness; Gratitude.
- **Gospel Readings** (Luke 1:39-56, 12:16-31, 13:6-9).
- **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;**
“Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and forever. Amen.” Or
“Let the words of my mouth and the medita-
tion of my heart be always acceptable in Your sight, O Lord, my strength and my redeemer. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always, world without end. Amen.”
- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**

The Magnificat (Luke 1:46-56)

- My soul magnifies the Lord, and my spirit has re-
jected in God my Savior.
- = For He has regarded the lowly state of His maid-
servant; for behold, henceforth all generations will
call me blessed.
- For He who is mighty has done great things for me,
and holy is His name.
- = And His mercy is on those who fear Him from
generation to generation.
- He has shown strength with His arm; He has scat-
tered the proud in the imagination of their hearts.
- = He has put down the mighty from their thrones,
and exalted the lowly.
- He has filled the hungry with good things, and the
rich He has sent away empty.
- = He has helped His servant Israel, in remembrance
of His mercy, as He spoke to our fathers, to Abra-
ham and to his seed forever.

- **Teaching of Prayer/ biblical verscs [10 minutes]**

• **Մաղթանք/աղօթք/ուսկեղէն համարի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Բարեխօսութեան խնդրանք

- Անկանխօք աւաջի քո, սուրբ Աստուածածին, եւ աղաչեմք զանորաւ զԿոյսդ. բարեխօսեա՛ վասն անձանց մերոց, եւ աղաչեա՛ զՄիածին Որդիդ՝ փրկել զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն վտանգից մերոց:

(Կը խոնարհիմք քու աւջեզ, սուրբ Աստուածածին, եւ կ'աղաչենք քեզի, ո՛վ անարատ Կոյս. բարեխօսէ՛ մեր անձերուն համար, եւ խնդրէ՛ քու Միածին Որդիէդ, որ մեզ ազատէ փորձութիւններէն եւ մեր բոլոր նեղութիւններէն):

ՀԱԻԱՏԱՄԲ (Շար.3)

Հաւատամք եւ ի սուրբ Հոգին, յանդին եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յՕրէնս եւ ի մարդարէս եւ յաւետարանո՛ւ Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց յառաքեալսն եւ բնակեցաւ ի սուրբսն:

Հաւատամք եւ ի մի միայն, ընդհանրական եւ առաքելական սուրբ Եկեղեցի՝ ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քառութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց:

Ի յարութիւն մեռելոց, ի դասասանն յաւիտենից հոգւոց եւ մարմնոց, յարքայութիւն երկնից եւ ի կեանսն յաւիտենականս:

• **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Ս. Աստուածածնի Մենդեան ԳԿ

Նահապետացն Աբրահամու Իսահակայ եւ Յակոբայ պարգեւեցար ի յԱստուծոյ, կոյս Մարիամ, գուստրոյ նոցին. երանեն ազգ եւ ազինք այսօր զծնեալդ ի յԱննայէ՛:

Աղախին եւ մայր կենաց աշոյն ծրնող Հօր Միածնին, որ առ ի քէն մարմնոցն ընկէց զամբարտաւանըն յաթոռոյ. երանեն ազգ եւ ազինք այսօր զծնեալդ ի յԱննայէ՛:

Որ բարձրացոյց զանկեայ բնութիւնս ի քէն ծնընդեամբ Որդին յերկինս. ըզկարօտեալսն երկց հացիս եւ զմեծատունն երոյժ ունայն. երանեն ազգ եւ ազինք այսօր զծնեալդ ի յԱննայէ՛:

Prayer of Supplication

- We fall down before you, O holy Mother of God and we beseech you, immaculate Virgin, to intercede for us and ask your only Begotten Son to save us from temptation and from all danger.

HAVADAMK (THE NICENE CREED part 3)

Havadamk yev ee Soorp Hokin, haneghn yev ee gadaryaln, vor khosetsav horens yev ee markares yev avedarans. Vor etchn ee Hortanan, karozyats arakyalsun, yev pnagetsav ee soorpsn.

Havadamk yev ee mee miyan, unthanragan yev arakelagan Soorp Yegeghetsi. Ee mee mgerdootyoun habashkharootyoun, ee kavootyoun yev ee tog-hootyoun meghats. Ee haroutyoun merelots, ee tadasdann havidenits hokvots yev marmnots, harkayootyoun yergnits yev ee gyansun havidenagans.

We believe also in the uncreated and perfect Holy Spirit who spoke through the Laws and the Prophets and the Gospels; Who descended in Jordan, preached through the Apostles and dwelt among the Saints.

We also believe in only One, Universal, Apostolic and Holy Church; in one Baptism, in repentance, in the absolution and forgiveness of sins; we believe in the resurrection of the dead, in the everlasting judgment of souls and bodies, in the kingdom of heaven and in the life everlasting.

• **Teaching of 'Sharagan' or Spiritual hymns** [10 minutes]

Ս. Աստուածածնի Մենդեան ԴԶ

Նոր Միովն ծընեալ մանկու՛նք սուրբ աւա՛գա՛նաւն, շնորհազարդեա՛լք Հոգւո՛վն Ա՛ստուծոյ. օրհնեցէ՛ք զՀայրն երկնաւոր յաւուր ծնընդե՛ան սլլրուհե՛ոյ կուսին, յոր օրհնեցա՛յք յանխօխ նախնո՛յն:

Արեան Գառինն անարատի փրկեալ ժո՛ղո՛վուրդք, յաւուր ծնընդեա՛ն մօր անաա՛նելոյն՝ զսփեցէ՛ք ըզմիածինն ու հանեցաւ աւուր մարմինն անսերմն ի՛ նմանէ, յոր օրհնեցա՛յք յանխօխ նախնո՛յն:

• Անդրադառնալ կրօնական-ազգային տօներուն [5 վայրկեան]

Այս կիրակի խօսիլ Ս. Կոյս Մարիամի ծննդեան, պատանեկութեան եւ Աստուածամայր կոչումին արժանանալու պարագաներուն, միաժամանակ ներկայացնել անոր ամբողջ կեանքը որ հնազանդութեամբ, համբերութեամբ, զոհողութեամբ եւ հաւատքով բնորոշուեցաւ: Եւ արժանացաւ «կիներու մէջ օրհնեալ, Աստուածամայր եւ Աստուածածին» կոչումներուն:

Քարոզ Մայր Սուրբ Մայր Սուրբ Բարեխօսեա

Աղաչեա վասն մեր զառ ի քէն զմարմնացեալն Աստուած, զի լռեսցին պատերազմունք. դադարեսցին յարձակմունքք թըշնամեաց. տնկեսցի սէր եւ արդարութիւն ի յերկրի. ազաչեմք:

Մայր սուրբ, դուն ուր Աստուածը մարմնացուցիր, մեզի համար բարեխօսէ՛, որպէսզի պատերազմները լռեն, թշնամական յարձակումները դադրին՝ երկրի վրայ սէրն ու արդարութիւնը հաստատուին. կ'աղաչենք:

On this Sunday it is appropriate to speak about St. Mary's obedient life; her birth, childhood and becoming the Mother of God. Her long suffering, compassionate character her simple faith and trust in God made her 'blessed among women' and became 'the Godbearer'. Do you sometimes have trouble obeying your parents? Think about St. Mary and her willingness to obey God. She trusted that God would give her jobs she could do. She obeyed God willingly because she knew God loved her. [5 minutes].

Litany Beseeching Intercession Holy Virgin Mary

*We beseech you to intercede for us.
Request from God who was incarnate through you, that wars may be silenced, that invasions by enemies may cease, that love and righteousness may be established on earth.
We beseech you to intercede for us.*

Գ.- Կիրակի

- **Տօն Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետին**
- **Նիւթ՝ Ինչպէ՞ս Աստուծոյ Հաճելի ըլլալ:**
- **Աստուած կը խօսի սուրբերուն միջոցաւ:**
- **Աւետարանի Հատուած (Ղուկաս 17:3-6):**

- **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
 «Զգործս ձեռաց մերոց ուղի՞ղ արա ի մեզ
 Տէր եւ ըզգործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ Տէր-
 ամէն»: **Կամ՝**

«Տէ՛ր, եթէ իմ շրթունքներս բանաս՝ իմ
 բերանս քու օրհնութիւնդ պիտի երգէ:

Օրհնեա՛լ ըլլայ Համագոյ եւ միասնական,
 անբաժանելի Ս. Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին
 եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս
 յաւիտենից. ամէն»:

- **Սաղմոսի ուսուցում [10 փայրկեան]**

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐԲԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ

Սաղմոս 91:1-8

- Բարձրեալ Աստուծոյ օգնութեան ապաւինողը,
 Անոր հովանիին տակ Հանգիստ պիտի գտնէ:

= Այնպիսին Տիրոջ պիտի ըսէ. «Իմ ապաստանս եւ
 ապաւէ՛նս ես, ո՛վ Աստուած, ես քեզի կը վստա-
 հիմ»:

- Ան է որ քեզ պիտի փրկէ որսացողին որոգայթէն
 եւ խռովիչ չար խօսքերէն:

= Արծիւի թեւերով պիտի պաշտպանէ քեզ եւ իր
 հովանիին տակ ապաստան պիտի դանես: Իր
 ճշմարտութիւնը իբրեւ զրահ՝ պիտի պատէ ու
 պաշտպանէ քեզ:

- Ո՛չ գիշերուան վտանգները պիտի կրնան քեզ
 վախցնել, ո՛չ ցերեկուան անակնկալ փորձանք-
 ները. ո՛չ մութին մէջ շրջող մահը, ո՛չ ալ կէսօրին
 հարուածող աղէտը:

= Նոյնիսկ եթէ հազար հոգի իյնան ճախիղ, եւ եթէ
 սասը հազար հոգի իյնան աջիգ, բայց ոեւէ
 հարուած բնաւ քեզի պիտի չմօտենայ:

- Սակայն պիտի քու աչքերովդ տեսնես՝ թէ
 Աստուած ինչպէս կը հատուցանէ ամբարիշտ-
 ներուն:

3.- Sunday

- **Feast of St. James of Medzpin**
- **Theme: How to please God?**
- **God works through His Saints**
- **Gospel Reading (Luke 17:3-6).**

- **Lord’s Prayer and Prayer on beginning work;**

“Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and forever. Amen.” **Or**

“Let the words of my mouth and the meditation of my heart be always acceptable in Your sight, O Lord, my strength and my redeemer. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always, world without end. Amen.”

- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**

Psalms 91:1-8

- **Whoever goes to the Lord for safety, and dwells in the place of the Most High, whoever abides under the shadow of the Almighty,**

= Can say to Him, ‘You are my refuge and my fortress; You are my God, in You I trust’.

- **Surely He shall deliver you from the snare of the fowler and from the perilous pestilence.**

= He shall cover you with His feathers, and under His wings you shall take refuge; His truth shall be your shield and buckler.

- **You shall not be afraid of the terror by night, nor of the arrow that flies by day, nor of the pestilence that walks in darkness, nor of the destruction that lays waste at noonday.**

= A thousand may fall dead at your side, and ten thousand at your right hand; but you will not be harmed.

- **You will look and see how the wicked are punished.**

- *Մաղթանք/աղօթք/ ոսկեղէն համարի ուսուցում* [10 վայրկեան]

Քարեխօսութեան խնդրանք

- *Կերկրպագենք Քրիստոսի ճգնաւորին եւ պատուական վկայ՝ Ս. Յակոբի մշտագոյ սուրբ նշխարներուն առջեւ որ աշխարհի պարծանքն է եւ Աստուծոյ առջեւ մեզի համար բարեխօսողը:*

- *Կաղաչենք քեզի ով գթած բարի հովիւ, աղաչանքով հայցէ Տիրոջմէ մեր Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ անշարժութիւն, քրիստոնեայ յոյս հաւատքին յաւերժ ամրապնդում եւ մեր աշխարհին խաղաղութիւն:*

- *Շարականի ուսուցում* [10 վայրկեան]

Շարական Ս. Յակոբ Մծբնացիի (Մնկ.ԳԶ)

Հայրապետ սուրբ եւ անբի՛ծ եւ ընտրեալ յորովայնէ. սքանչեյագործ վկայ՝ եւ պարծանք ազգի մարդկան. առ Քրիստոս բարեխօսեա՛ վասըն մեր տօնողա՛ցս:

Հովի՛ւ հոգեւոր բանաւոր հօտի. յուսաւորիչ տիեզերաց սիւն յուսոյ կոնդնեալ ի մէջ եկեղեցւոյ. առ Քրիստոս բարեխօսեա՛ վասըն մեր տօնողա՛ցս:

Ի տաճարի քում սրբութեան՝ երկրպագեմք քո նշխարաց, փառաւորեմք ցօր յիշատակի կատարման քո հանգստեան. առ Քրիստոս բարեխօսեա՛ վասըն մեր տօնողա՛ցս:

Այս Կիրակի խօսիլ Ս. Յակոբ Մծբնացի հայրապետի մասին, եւ վեր առնել անոր աղօթքի, ճգնութեան եւ տիպար հոգեւորականի յատկանիչները:

Արձակման Աղօթք

*Խնդրենք, ով Հայր օրտակար ըրէ՛
 Ինչ որ սորվեցանք նոր:
 Ո՛վ Տէր Աստուած, չար փորձանքներէ
 Մեզ ազատէ ու պահպանէ:
 Բիւր շնորհքներ ու բարիքներ
 Սփռէ միշտ երկիրքէդ վար:
 Մինչ մենք մանուկներ կ'արձակուինք,
 Տէ՛ր եղի՛ր մեզի հետ
 Միշտ եւ յաւէտ: Ամէն:*

- Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]
- Teaching of 'Sharagan' or Spiritual hymns. [10 minutes]

On this Sunday it is appropriate to speak about the life of St. James of Nisibis; emphasize and illustrate his unweavered devotion to God and to His Gospel; a zealous prayer and steadfast minister filled with love, hope and spirituality. [5 minutes].

Dismissal Prayer

Please, Dear Father, help us
 So that we may make useful to ourselves
 All the new things we learned today.
 Oh, Dear Father, keep us,
 Guard us, and save us from all evil.
 Spread Your grace and other favors far, far,
 Down from heaven,
 While children are dismissed, Lord,
 Be with us, always
 And forever. Amen.

Ս. ՅԱԿՈՒՄ ՄԾՔՆԱՑԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

Յուսահատութիւն չհանչցող, Հաւատքի եւ Աղօթքի Մարդը

Ս. Յակոբ սքանչելագործ հայրապետը Մծքինի պարթեւական տոհմէն էր եւ մեզի հասած եկեղեցական աւանդութենէ (Մովսէս Խորենացի) կ'իմանանք, թէ ան հորաքոչ որդին էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի:

Երբ Անակ Պարթեւի ընտանիքը կը քնաջնջուի, փոքրիկն Յակոբ, ազգակից Գրիգորի հետ, որ յետագային Հայաստանի մէջ քրիստոնէական կրօնին տարածման եւ հաստատման իրագործողը պիտի ըլլար, ինք եւս իր դայեակին միջոցաւ Կեսարիա կը փախցուի: Յակոբ Կեսարիոյ մէջ բարեպաշտ դաստիարակներու խնամքին կը յանձնուի եւ քրիստոնէական ուսման եւ հաւատքի մէջ կը զարգանայ: Ժամանակ մը Կեսարիա ապրելէ ետք, իոյրը գինք Պարսկաստան կը տանի, եւ հոն կ'ապրի արևունի պալատին մէջ: Սակայն Յակոբ խելահաս դառնալէ ետք չ'ուզեր պալատական կեանքը շարունակել կամ պաշտօն ստանձնել: Ան կը նախնորէ քրիստոնէական հաւատքը ու ինկզիմ Գրիստոսի յանձնած՝ ճգնութեան կեանքի կը նուիրուի: Ս. Հոգիի ազդեցութեամբ կ'առանձնանայ վանք մը Մծքինի մօտ, որուն վանահայրը մարգարէական շնորհներով օժտուած ճգնագրեաց եւ սրբակենցաղ Մարուգէ ճգնաւորն էր:

Երկու աստուածապաշտ սուրբերը լծուելով աւետարանի փրկչական սուրբ գործին, կ'ըլլան խաչակից Գրիստոսի:

Կոապաշտներէն շատեր լսելով անոնց հաւատքի գործերն ու վկայութիւնները եւ Գրիստոսի փրկութիւն պարգևող Աւետարանի ուսուցումները՝ դարձի գալով քրիստոնէութիւնը կ'ընդունէին եւ կը մկրտուէին: Ս. Յակոբ շատ յանախ անձամբ մինչեւ կառափնարան կ'ընկերանար եւ իր աղօթներով, չարչարաններու ենթակայ հաւատացեալները կ'օրհնէր ու կը փառաբերէր մանաւանդ մահուան դատապարտուած

քրիստոնէաները Գրիստոսով երաշխաւորուած յաւիտեանական կեանքի յոյսով կը յուսադէր:

Կը պատմուի որ օր մը երբ իր ճգնարանէն դուրս գալով կը հասնի Մաթիթմա գետը, հոն գտնուող ասորիներուն կը հարցնէ, թէ «Ո՞ր է գետին անցքը կամ թէ ինչպէ՞ս կարելի է գետը կտրել, անցնիլ», անոնք զինք ծաղրելով կ'ըսեն. «Դուն Աստուծոյ մարդ ես, ջուրերուն վրայէն ֆայէ»: Ս. Յակոբ կը հանէ վերարկուն, գայն ջուրերուն վրայ կը փոէ եւ կ'անցնի գետը: Ասիկա կ'ըլլայ սուրբին գործած առաջին հրաշքը: Անոր կը վերագրուին բազմաթիւ հրաշքներ եւ բժշկութիւններ:

Ս. Յակոբ կ'ըլլայ անմար յոյսի, զօրաւոր հաւատքի եւ յուսահատութիւն չհանչցող սուրբը, որ առանց ընկրկելու քարձրացաւ Արարատի զագաթը եւ իր հետ բերաւ մասունք մը Նոյեան Տապանէն: Նախանձախնդիր բայց կարեկից հայրը, որ գիտցաւ մեղաւորներուն ներել՝ միաժամանակ տգետները դաստիարակել: Հաւատքի մարդը որ անապատի իր ճգնարանէն դուրս գալով եղաւ բարի հովիւ, ազնիւ ծառայ Գրիստոսի բանաւոր հօտին:

Թէեւ ծագումով ասորի, բայց արեւնակից մեզի, «հորաքոչողի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչին», Ս. Յակոբ եղած է Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարբուղիմէոս Առաքեալներէն ետք մէկը առաջին այն ֆարոգիչներէն, որոնք եկան Հայաստան աշխարհի եւ քրիստոնէական հունտեր սերմանեցին հեթանոս հայ հոգիներու ու սրտերու մէջ: Անոր անունով հայը կառուցած է եկեղեցիներ, վանքեր: Անոր յիշատակին նուիրուած շարականի բառերով մեր հոգիներու խորքէն կ'ոգեկոչենք ըսելով.

«Ո՞վ սուրբ Յակոբ քու սրբութեան տաճարիդ եւ անիւններուդ առջեւ կ'երկրրպագենք եւ յիշատակի օրդ կը փառաւորենք. բարեխօսէ՛ տօնախմբողներուս մասին Գրիստոսի առջեւ»:

«Կ'աղաչենք քեզի ով գթած բարի հովիւ, աղաչանքով հայցէ Տիրոջմէ՛ մեր Առաքելական Ս. Եկեղեցոյ անշարժութիւն, քրիստոնէայ լոյս հաւատքին յաւերժ ամրապնդում եւ մեր աշխարհին խաղաղութիւն»:

Patriarch St. James of Nisibis
The Man of Faith, Prayer and Hope
(Sourp Hagop Medzbenâ Hayrapet)

HIS LIFE

The date of birth of St. James of Nisibis is unknown, but it is known that he died in the year 338.

He was educated in Caesarea, together with St. Gregory the Enlightener. He lived a very pious life, in Nisibis, where he subjected himself to the very rigorous life of hermits of the times.

As a rhetorician and miracle worker he enjoyed such widespread popularity that Patriarch Melitus of Antioch ordained him bishop in Amida and named him to the See of Nisibis (Medzbin), as result of which he became known as the Patriarch of Nisibis.

St. James, being well endowed with administrative ability, served his people well, even in civil matters. It is said that the Persian monarch Shapur II, having succeeded in far-reaching military conquests, on reaching Nisibis, besieged the city. After 70 days of siege the attack failed to break the defenses due to the wise stratagem used by St. James. It is probably based on this historical episode that St. Nerses the Gracious composed a beautiful sharakan (hymn) dedicated to St. James, starting with the words "Victorious and hallowed patriarch..."

St. James was an erudite theologian. He participated in the First Ecumenical Council of Nicaea, in the year 325, when 318 high-ranking church leaders set forth the Articles of Faith known as the Nicene Creed.

He was thought to be the son of Khosrovuhi, an aunt of St. Gregory the Enlightener. St. Gregory is thought to have assigned St. James to the challenging role of preaching and organization in the district of Sasoun.

THE GREAT POPULARITY OF ST. JAMES OF NISIBIS

Beginning in the fourth century the Armenian Church and the people have shown uncommon love and reverence toward the patriarch St. James of Nisibis.

St. James was zealous in his undertakings, especially in Sasoun and surroundings within the province where he founded churches and schools.

In order to demonstrate the truth of the Bible he tried to reach the summit of Mt. Ararat, to find remains of Noah's Ark. However, ascent to the summit having been exceedingly different, he contented himself with bringing back a small fragment of the Ark. As tradition has it, a God-sent angel, admiring the strong faith and perseverance of the patriarch in his hallowed quest, handed him the fragment, which today is on display in a golden triptych in the repository of treasures at Echmiadzin.

Patriarch St. James is the first person, historically, to have the courage to ascend to the summit of Mt. Ararat.

It is worthy to note that even St. Gregory of Narek had been an admirer of the Patriarch of Nisibis, to whom one of his penegyrics is devoted.

Armenians in large communities in Lebanon, Syria, Iran, and the United States have churches named after the Patriarch. Those parishes celebrate the Feast of St. James with great ceremony, and with the blessing of "matagh". The feast occurs on a Saturday in mid-December.

The same day, according to tradition, provides the occasion where in individual homes there is a member of the family named James (Jacob, or Hacob, or Hagop), joyful celebrations are with friends and relatives, to congratulate the honoree.

INTERCESSION

In ancient times medical means and procedures were altogether inadequate to deal with contagious and fatal diseases, such as plague. The people sought cure through prayer and faith. Armenians often did so, and in their prayers calling on patriarch St. James of Nisibis as intercessor.

ST. JAMES MONASTERY AT THE FOOT OF MASIS

The monastery bearing the name of St. James, at the foot of Masis (Mt. Ararat) was destroyed by the severe earthquake of 1840.

Դ.- Կիրակի

Տօն Սրբոց՝ Դաւիթ Մարգարէի,
Յակոբոս Առաքեալի,
Պօղոսի եւ Պետրոսի

Նիւթ՝ Մեղք-զղջում, անկում-վերականգնում:

Աւետարանի հատուածներ (Բ. Թագաւորաց 10:1-9, 11:1-27, 12:1-13, Ա. Կորնթացիս 5:1-5, 11:30-32, Եբրայեցիս 12:3-11, Սաղմոս 51:3-21, Ղուկաս 22:54-62, Թովհաննէս 21:15-18, Գործք Առաքելոց 9:2-30, 22:1-21, Գաղատացիս 1:11-24, 2:9):

- **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
«Զգործս ձեռաց մերոց ուզի՞ղ արա ի մեզ Տէր եւ ըզգործս մտաց մերոց յաջողես՝ մեզ Տէր ամէն»: Կամ՝
«Տէ՛ր, եթէ իմ չլիժունքներս բանաս՝ իմ բերանս քու օրհնութիւնը պիտի երդէ:
Օրհնեա՛լ ըլլայ համագոյ եւ միասնական, անբաժանելի Ս. Երրորդութիւնը՝ Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»:

- **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
Սաղմոս 91:9-16

- Այո՛, ո՛վ Տէր, Դո՛ւն ես իմ ապաւէնս: Դուն՝ Բարձրեալը քեզի ապաւէն դարձուցիր.
= Ոեւէ չարիք պիտի չհասնի՞ քեզի, ոեւէ փորձանք պիտի չմօտենա՞յ քու տանը:
- Տէրը քեզի համար իր հրեշտակներուն պիտի պատուիրէ, որ պահպանեն քեզ՝ ո՛ւր որ ալ երթաս:
= Իրենց ձեռքերուն վրայ պիտի բռնեն քեզ, որպէսզի չըլլա՛յ որ սաքս քարի մը զարնուի:
- Իժերու եւ քարբերու վրայէն պիտի քայես, առիւծն ու վիշապը ոտքի տակ պիտի առնես:
= Տէրը կ'ըսէ. «Քանի սիրով ինձի կապուեցաւ՝ պիտի ազատեմ զինք. ապաստան պիտի ըլլամ իրեն, քանի որ զիս իբր Տէր ճանչցաւ.
- Երբ զիս կանչէ՝ պատասխան պիտի տամ իրեն, նեղութեան մէջ իր կողքին պիտի ըլլամ, զինք պիտի փրկեմ ու փառաւորեմ:
= Զինք երկար կեանքով պիտի վարձատրեմ, եւ փրկութիւնս ցոյց պիտի տամ իրեն»:

4.- Sunday

Feast of Sts. David the Prophet,
Apostles James, Paul and Peter
Theme: Sin/Repentance, Fall/Reconciliation

Gospel Readings (II Kings 10:1-9, 11:1-27, 12:1-13, I Corint, 5:1-5, 11:30-32, Heb. 12:3-11, Psalms 51:3-21, Luke 22:54-62, John 21:15-18, Acts 9:2-30, 22:1-21, Gal. 1:11-24, 2:9).

- **Lord's Prayer and Prayer on beginning work;** "Lord, may Your loving favor rest upon us, and prosper all the work we undertake. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and forever. Amen."

Or
"Let the words of my mouth and the meditation of my heart be always acceptable in Your sight, O Lord, my strength and my redeemer. Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Spirit, now and always, world without end. Amen."

- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 91:9-16

- Because you have made the Lord, who is my refuge, even the Most High, your dwelling place,
= No evil shall befall you, nor shall any plague come near your dwelling;
- For He shall give His angels charge over you, to keep you in all your ways.
= In their hands they shall bear you up, lest you dash your foot against a stone.
- You shall tread upon the lion and the cobra, the young lion and the serpent you shall trample underfoot.
= "Because he has set his love upon Me, therefore I will deliver him; I will set him on high, because he has known My name.
- He shall call upon Me, and I will answer him; I will be with him in trouble; I will deliver him and honor him.
= With long life I will satisfy him, and show him My salvation".

- **Մաղթանք/աղօթք՝ ոսկեղէն համարի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Ողորմեա ԱԶ/ԱԿ

- *Իմ մեղքերուս բազմութենէն կը վտանգուիմ, խաղաղութեան Աստուած, օգնէ՛ ինծի:*
- *Իմ անօրէնութեան հողմով կ'ալեկոծիմ. խաղաղութեան թագաւոր, օգնէ՛ ինծի:*
- *Մեղքերու ծովուն խորերը տարուբեր կը ծփամ. բարի նաւապետ, փրկէ՛ զիս:*
- *Այս կեանքի ծովը շարունակ կ'ալեկոծէ զիս: Թշնամին մըրկած ալիքներ կը յարուցանէ ինծի: Բարի նաւապետ, ապաւէն եղիր անձիս:*

ԶԶՁՄԱՆ ԱԶՕԹԲ

- *Ողորմէ՛ ինծի, ո՛վ Աստուած, անսահման ողորմութեամբդ, քու տուտա ղթութեամբդ իմ յանցանքս ներէ՛ ինծի:*
- *Ամբողջութեամբ մտքրէ զիս անօրէնութենէս, եւ իմ մեղքէս զիս սրբէ՛:*
- *Գիտեմ, յանցանքս գործեցի, մեղքս բնաւ մտքէս չ'եյլեր:*
- *Քեզի, միայն Քեզի՛ ղէմ մեղանչեցի, Տէր, դործեցի այն՝ ինչ որ Դուն չարիք կը նկատես: Ուստի արդար ես, ինչ վճիռ ալ տրձակես իրաւունք ունիս, ինչ պատիժ ալ սահմանես: (Մաղմոս 51:1-6):*
- *Տէրը իմ լոյսս եւ փրկութիւնս է, ես սրմէ՞ պիտի վախնամ. Տէրը իմ կեանքիս ապաւէնն է, ես որմէ՞ պիտի դողամ (Մաղմոս 27:1):*

- **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]

**Դաւիթ Մարգարէ եւ Յակոբոս Առաքեալ
Շարական Մանկունք ԴԶ**

- *Օրհնեցէ՛ք ըզտէր յօրհնութիւն ի նոր. քանզի ծաղեաց մեղ եղջիւր փրկութեան ի տանէ Դաւիթի կեցուցանել ըզմեզ կամեցաւ. օրհնեցէ՛ք ըզտէր յօրհնութիւն ի նոր:*
- *Գաւազան ծաղկեալ յարմատոյն յեսեաց Դաւիթ մարգարէն. եւ ի նորին շառաւիղէ առաքեալուն Յակոբոս ահանատես եւ սպասաւոր բանին Աստուծոյ. օրհնեցէ՛ք ըզտէր յօրհնութիւն ի նոր:*
- *Յեկեղեցիս օրհնեցէ՛ք ըզտէր, որ կրկնքումբը ընտրելովք, առաքելաւրն Յակոբաւ եւ մարգարէիւրն Դաւիթիւ հաստատեաց զհիմունս սուրբ եկեղեցւոյ. օրհնեցէ՛ք ըզտէր յօրհնութիւն ի նոր:*

- **Teaching of Prayer/ biblical verses [10 minutes]**

A Prayer of Repentance

- *“Have mercy upon me, O God, according to Your loving kindness; according to the multitude of Your tender mercies, blot out my transgressions.*
- *Wash me thoroughly from my iniquity, and cleanse me from my sin.*
- *For I acknowledge my transgressions, and my sin is always before me.*
- *I have sinned against You, only against You, and done what You consider evil.*
- *So You are right in judging me; You are justified in condemning me (Psalm 51:1-6).*
- *“The Lord is my light and my salvation; whom shall I fear? The Lord is the strength of my life; of whom shall I be afraid? (Psalm 27:1).*

- **Teaching of ‘Sharagan’ or Spiritual hymns. [10 minutes]**

- Անդրադառնալ կրօնական-ազգային տօներուն [5 վայրկեան]

Թերադրելի է որ այս կիրակի խօսուի Ս. Մնունգըր սուսջող աւագ տօներէն մէկուն մասին, յատկապէս վեր առնել մեղքի, անկողմի, ուրացումի, զղջումի, բայց նաեւ վերականգնումի այն ճամբայէն ուրիշ ընթացան

ա.- Դաւիթ Մարգարէ, Յակոբոս Տաուն- եղբայր,

բ.- Ստեփանոս Նախավկայ,

գ.- Պետրոս եւ Պօղոս,

դ.- Որդիք Որոտման՝ Յակոբոս Գլխաղիր, եւ Յովհաննէս Առաքեալ:

Արձակման Աղօթք

Խնդրենք ով Հայր օգտակար ըրէ՛
 Ինչ որ սորվեցանք նոր:
 Ով Տէր Աստուած, չար փորձանքներէ
 Մեզ ազատէ ու պահպանէ:
 Բիւր շնորհքներ ու բարիքներ
 Սկսէ միշտ երկիրքէդ վար.
 Մինչ մենք մանուկներ կ'արձակուինք,
 Տէ՛ր եղի՛ր մեզի հետ
 Միշտ եւ յաւէտ. Ամէն:

On this Sunday it is appropriate to speak about the major feasts preceding Christmas; Prophet David and the brother of Christ James, St. Steven the protomartyr, Apostles Peter and Paul, James and John. Emphasize that they have walked through the paths of failures, sin, fall, denial, but at the same time they have been great examples of repentant and restored life; ready to take the great commission, make sacrifices and fulfill Christ's mission on earth. [5 minutes].

Dismissal Prayer

Please, Dear Father, help us
 So that we may make useful to ourselves
 All the new things we learned today.
 Oh, Dear Father, keep us,
 Guard us, and save us from all evil.
 Spread Your grace and other favors far, far,
 Down from heaven,
 While children are dismissed, Lord,
 Be with us, always
 And forever. Amen.

Ե.- Կիրակի

- **Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի Նախասարկաւագին**
(Մնու նդ Արեւմտեան եկեղեցիներու)
- **Նիւթ՝ Մառալութիւն եւ Աստուածային Զոհաբերուող Աէր**
- **Աւետարանի հատուածներ** (Յովհաննէս 12: 24-26, Գործք Առաքելոց 6: 8-16, 7: 1-59):
- **Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր» եւ**
«Տէ՛ր, խաղաղութեան ճամբաներուն մէջ պահէ մեր քայլերը՝ Տէ՛ր, ուղղէ եւ առաջնորդէ մեզ եւ բոլոր Քեզի հաւատացողները, որպէսզի դէպի խաղաղութիւն եւ յաւիտենական կեանք երթանք. ամէն»:
- **Սաղմոսի ուսուցում [10 վայրկեան]**

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ՍԱՂՄՈՍՆԵՐՈՒ ԳԻՐՔԻՆ ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ
Սաղմոս 118, 1 եւ 19-29

- Գոհութիւն յայտնեցէք Տիրոջ՝ որովհետեւ բարի է. Անոր սէրը եւ սորոմութիւնը յաւիտեան են:
- = Բացէ՛ք ինձի արդարութեան դռները, որպէսզի տաճար մտնեմ եւ գոհութիւնս յայտնեմ Տիրոջ:
- Տիրոջ տանող դուռն է ասիկա, արդարները միայն ասկէ ներս կը մտնեն:
- = Շնորհակալութիւն քեզի, Տէ՛ր, որ լսեցիր աղաչանքս եւ զիս վերկեցիր:
- Այն քարը, որ շինարարները արհամարհեցին, անկիւնաքարը եղաւ:
- = Տիրոջ կամքով եղաւ ասիկա, եւ մեր տէքին սքանչելի է:
- Այսօր Տիրոջ յաղթանակին օրն է. եկէ՛ք ցնծանք եւ ուրախանանք:
- = Ո՛վ Տէր, եկուր փրկէ՛ մեզ. առաջնորդէ՛ մեզ, ո՛վ Տէր:
- Օրհնեա՛ր է ան՝ որ կու գայ Տիրոջ անունով. Տիրոջ տաճարէն կ'օրհնենք ձեզ:
- = Տէ՛րն է մեր Աստուածը, որ իր լոյսը տուաւ մեզի. դալար ոտերը բռնած՝ թափօ՛ր կազմեցէք, մինչեւ ծայրերը զոհասեղանին:
- Դո՛ւն ես Աստուածս, գոհութիւն քեզի. Աստուածս ես դուն, հազար փա՛ռք քեզի:
- = Գոհութիւն յայտնեցէք Տիրոջ՝ որովհետեւ բարի է. անոր սէրը յաւերժական է:

5.- Sunday

- **Feast of St. Steven: First Deacon and First Martyr**
(Christmas for the Western Churches)
- **Theme: Serving the Lord**
Divine sacrificial love
- **Gospel Readings** (John 12:24-26, Acts 6:8-15, 7:1-59).
- **Lord's Prayer then a Prayer of Supplication:**
"O Lord, make our goings aright in the ways of peace. O Lord, direct and guide our souls and the souls of all the faithful to walk in the way of righteousness and into life eternal. Amen".

- **Reading/teaching of Psalms [10 minutes]**
Psalm 118, 1 and 19-29

- Give thanks to the Lord, for He is good! For His mercy endures forever.
- = Open to me the gates of righteousness; I will go through them, and I will praise the Lord.
- This is the gate of the Lord, through which the righteous shall enter.
- = I will praise You, for You have answered me, and have become my salvation.
- The stone which the builders rejected has become the chief cornerstone.
- = This was the Lord's doing; it is marvelous in our eyes.
- This is the day the Lord has made; we will rejoice and be glad in it.
- = Save now, I pray, O Lord; O Lord, I pray, send now prosperity.
- Blessed is he who comes in the name of the Lord.
- = God is the Lord, and He has given us light; bind the sacrifice with cords to the horns of the altar.
- You are my God, and I will praise You; You are my God, I will exalt You.
- = Oh, give thanks to the Lord, for He is good! For His mercy endures forever.

- Մաղթանք/աղօթք/ ոսկեղէն համարի ուսուցում [10 վայրկեան]

Ճաշու ԴԿ

Այսօր Աստուծոյ եկեղեցին կը ջնծայ յիշատակը վայելչապէս տօնելով, ո՛վ սուրբ Ստեփանոս, վհաներու մէջ մեծ, պատուական եւ անուանի:

Ամբողջ աշխարհի բարիներու նախաշաւիղ եւ լուսազարդ ճամբաներու ժառանգորդ եղար:

Աստուծոյ Որդին երկնքի մէջ Հօր վառքով տեսնելով՝ Սուրբ Հոգիի աստուածային գէնքով գինուեցար. ո՛վ սուրբ Ստեփանոս, վհաներու մէջ մեծ, պատուական եւ անուանի, աղաչէ՛ Աստուծոյ սր մեզի անվախճան կեանք շնորհէ:

- **Շարականի ուսուցում** [10 վայրկեան]

Տաղ Ս. Ստեփանոսի

Ստեփանո՛ս քաղցրի՛կ տատրա՛կ, սու՛րբ գրւարթու՛ն անու՛ն պը՛սակ, գեղեցկացա՛ր անօրինա՛կ, բայց ներկեցա՛ր արեան՛ն գո՛ւնակ. Տեառն Յիսու՛սի՛ քաջ նա՛հատա՛կ, այգւոյ նորի՛ն վարդ մա՛նու՛շակ, թէ՛պէտ մարմնո՛վ, սակա՛յն հրե՛շտա՛կ, ի՛ Բրի՛ստո՛սէ՛ առե՛ր պը՛սակ:

Մանկունք ԴԿ

Նախասարկաւա՛գ եւ առաջի՛ն մարտիրոս, որ ի Բրիստոսէ՛ պրսակեցար, եւ երկնաճե՛մ առաքաստի՛ն պայծառացեա՛յ բերկրեցար. աղաչեա՛ գԱստուած շնորհել մեզ թգկեա՛նս անվախճա՛ն:

- **Teaching of Prayer/ biblical verses** [10 minutes]

Jashou Hymn

This day rejoices the church of God, and solemnly celebrates your memorial, Oh saint Stephen, great, honored and renowned among martyrs.

You are the first guide to the good of all the world and the heir to the luminous ways.

You are armed with the weapon of the Holy Spirit and did behold the Son of God in heaven in his Father's glory; O saint Stephen, great, most honored and renowned among martyrs, pray to God that he may grant us life eternal.

- **Teaching of 'Sharagan' or Spiritual hymns.** [10 minutes]

Ode to St. Stephen

O thou Stephen, thou sweetest dove, holy angel, 'crown' by name. Thy comeliness was unequalled when thou was stained in blood. Thou brave champion for the Lord Jesus; a violet, a rose in his garden. Though in the flesh, thou wast an angel, O thou Stephen, thou brave champion.

Hymn to St Stephen

O first deacon and first martyr, who was crowned of Christ, and being glorified in the bright, heavenly chamber was saved, beseech God to grant us life eternal.

- Անդրադառնալ կրօնական-ազգային տօներուն [5 վայրկեան]

Թերազրելի է որ այս կիրակի խօսուի նախասարկաւազ եւ առաջին մարտիրոս Ս. Ստեփանոսի մասին:

Ս. Ստեփանոս նախասարկաւազ հոգատար ու գլխաւոր պաշտպանը բոլոր սարկաւագներու եւ Աստուծոյ խորանին ծառայողներու տիպար է եւ օրինակելի՝ իր կեանքով, ներդրամիաբայց յախտուն նկարագրի վարքով, յանձնառու քաջութեամբ, Աւետարանին ճշմարտութիւնը դաւանելուն եւ վկայելուն, մանաւանդ՝ քրիստոնէական սիրով սուշոյուն անոր անխախտ հաւատքի նահատակութիւնը:

Աղօթքը

*Ո՛վ երկնային, ով հրաշայի,
Դուն մեր Աստուած, Հայր բարի:
Տո՛ւր մեզի Տէր, շնորհք ու սէր,
Իմաստութիւն եւ խնդութիւն:
Շնորհէ՛ մեզի բարի սիրտ ու հոգի
Քե՛զ ճանչնալու, Քեզ սիրելու:
Միշտ հեռու պահէ մեզ փորձանքներէ
Հոգա՛ ու ինամէ՛ մեզ ամէն օր,
Որ աղօթեմք ու միշտ Քեզ պաշտեմք
Ամէն օր ու ամէն ժամ, յարածամ:*

On this Sunday it is appropriate to speak about St. Stephen, his life and martyrdom.

St. Stephen is known as the patron saint of all the deacons and altar servers of the church and first martyr of Christian faith.

We should all pray that Almighty God our Father will make us a brave and forgiving witness for His word and truth, as St. Stephen was. Also we should pray and ask God to always help and guide those who serve at the Holy Table of the Altar in the church. [5 minutes].

Prayer

Oh! Heavenly, oh! Wonderful
Our God, our good Father.
Grant us, Lord grace and love;
Wisdom and joy.

Also grant us clean heart and good spirit
To know You better, to love You better.
Protect and guard us from danger;
Take care of us every day.
Help us learn to pray to You,
And worship You, every day, forever.

ՎԱՐՔ Ս. ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԿԱՆԱՎԿԱՅԻՆ

Սուրբ Ստեփաննոս, պսակ եկեղեցւոյ եւ անդրանիկը մարտիրոսներուն, առաքեալներուն կողմէ ընտրուած եօթը սարկաւազներէն մէկն էր, մարդ մը՝ լի հաւատքով եւ շնորհքով:

Որովայնիչ ընտրուած, ան հանդիսացաւ դրօշակակիրը Քրիստոսի խաչին եւ պարագլուխը բոլոր նահատակուած սուրբերուն:

Մովսիսաւանդ օրէնքներուն աւելի թունդ պաշտպան էր քան հին վկայները, իսկ շնորհաց օրէնքներուն նախաշաւիղը՝ բոլոր վկաներուն:

Հարգատեւ եւ ճշմարիտ աշակերտ Քրիստոսի, եւ հետեւող անոր հետքերուն՝ որպէս նախասարկաւազ, այսինքն՝ առաջին պաշտօնեայ խաչին վրայ սշխարհի փրկութեան համար զոհուած յաւիտենական Քահանայապետին, եւ նախավկայ անոր ճշմարտութեան, թէ Յիսուս է Քրիստոսը՝ Որդի

Աստուծոյ Ան Քրիստոսէ յետոյ եղաւ վկաներու ճանապարհը, նախաշաւիղ եւ օրինակ մարտիրոսներու բազմութեան, սկսեալ առաքեալներէն եւ աշակերտներէն: Արդէն ինքն ալ աշակերտ եւ առաքեալ էր՝ եօթանասուններու թիւէն: Այս պատճառով ալ բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները մեծաշուք հանդէսներով կը տօնախմբեն անոր վկայութեան յիշատակը: Առաջին անգամ գայն կը գտնենք վկայ այսինքն՝ մարտիրոս կոչուած Ս. Պօղոսէն, երբ ան կ'ըսէ Տիրոջ. «Երբ քու Ստեփաննոս վկայիդ արիւնը կը թափուէր՝ ես էի որ կը հսկէի, եւ կամակից էի անոր սպանութեան, եւ կը պահէի սպանողներուն հազուստները» (Գործք. 22:20):

Եկեղեցական հայրեր եւ վարդապետներ մեծ գովեստով ներբողներ հիւսած են Ս. Ստեփաննոսի մասին, որոնցմէ են Ս. Եփրեմի, Ս. Պրոկոլի, Ս. Գրիգոր Նիւսացիի, Ս. Օգոստինոսի եւ այլոց ճառերը:

Իսկ անոր նահատակութեան պատմութիւնը, որ հրաշալի աստուածաբանութեամբ կը

պատմուի Ս. Ղուկաս աւետարանիչին կողմէ Գործք Առաքելոցի մէջ, համառօտուած կը գտնենք նաեւ մեր Յայրաւարքներուն մէջ՝ հետեւեալ ձևով:

Քրիստոսի նախավկան Ս. Ստեփաննոս Քրիստոսի եօթանասուններու աշակերտներէն էր: Երբ Ս. Հոգին իջաւ առաքեալներուն վրայ, եւ հաւատացեալ աշակերտները բազմացան, Պիտրոս՝ հաւատքի վէմը, համաձայնութեամբ միւս տասներկու աշակերտներուն, Ս. Ստեփաննոսը եւ անոր վեց ընկերները ձեռնադրեց սարկաւազ (յունարէն՝ տիաքոնոս, այսինքն՝ պաշտօնեայ), որպէսզի զբաղին որբերով եւ այրիներով:

Ստեփաննոս լի էր Ս. Հոգիով եւ համարձակօրէն կը քարոզէր Աստուծոյ խօսքը: Խիստ կերպով կը յանդիմանէր եւ կը կշտամբէր աստուածային օրէնքներուն եւ մարդարէններուն հակառակորդները, եւ ժողովուրդին մէջ բազմաթիւ հրաշքներ կը գործէր: Իսկ ախրասպան հրեաները նախանձով լեցուած՝ ձերբակալեցին Ստեփաննոսը եւ բերին հրէից կրօնական ատեան: Անոնք սուտ վկաներ գտան՝ որոնք կ'ըսէին թէ՛ «Լուսեցիներ անկէ (Ստեփաննոսէ), որ կը հայհոյէր Մովսէսի եւ Աստուծոյ դէմ»:

Եւ ահա անոր երեսը տեսան լուսապայծառ՝ հրեշտակի նման, եւ ան աստուածիմաստ խօսքերով սկսաւ պատմել՝ սկսեալ Աբրահամէն, եւ կարգով թուեց մարդարէններուն բոլոր խօսքերը Քրիստոսի մասին, եւ կ'ըսէր հրեաներուն:

- Դուք միշտ Ս. Հոգիին հակառակ կը կենաք, եւ ձեր հայրերը սպաննեցին մարդարէնները, իսկ դուք՝ մարդարէններուն Տէրը:

Այս լսելով՝ զայրացան անոր դէմ եւ կրճատեցին իրենց ակաւանները: Իսկ ան երկինք նայելով՝ տեսաւ երկինքը բացուած, եւ Յիսուսը՝ որ կեցած էր Հօր Աստուծոյ աջ կողմը, եւ ըսաւ անոնց.

- Ահա այն՝ զոր դուք խաչեցիք եւ սպաննեցիք, կեցած է Աստուծոյ աջ կողմը:

Այս երբ լսեցին՝ գոցեցին իրենց ակաւանները, եւ ամէնքը յարձակեցան անոր վրայ: Եւ քաղաքէն դուրս հանելով՝ քարկոծեցին Ստեփաննոսը, որ կ'աղաղակէր եւ կ'ըսէր. - «Տէր Յիսուս, առ իմ հոգիս»: Այս լսելով Քրիստոսի վկայ Ստեփաննոս ծունկի դալով բարձրաձայն կ'ըսէ.

- Տէ՛ր, մեղք մի՛ համարել ստոնց ըրածը:

ST. STEPHEN/ The First Deacon

Այս ընկելով Ստեփաննոս ննջեց եւ հոգին Աստուծոյ աւանդեց: Իսկ Սողոս, որ յառազային Պօղոս անուանուեցաւ, հոն կանգնած մեղսակից էր անոր սպանութեան: Ս. Ստեփաննոսի նահատակութեան ականատես Սօլոս՝ ազդուած յառկապէս Ս. Ստեփաննոսի արտասանած աղօթքներէն՝ կ'ունենայ առաջին հոգեկան ցնցումը եւ հոգեկան արիւնքով որ հոգեփոխութեան պիտի առաջնորդէր զինք եւ քրիստոնէական առաքելութեան եւ վկայութեան պիտի մղէր:

Հաւատացեալներ երկիւղածութեամբ առին Ստեփաննոսի մարմինը եւ մեծ յարգանքով ողբ ու կոծով թաղեցին:

Յայտնուելով կ'աւելցնէ թէ նոյն օրը հրեաներ սպանեցին նաեւ Ստեփաննոսի սարկաւազ ընկերներէն Նիկանովը եւ Քրիստոսի հետեւորդներէն շատեր:

Ըստ եկեղեցական վկայագիրներու՝ Ստեփաննոսը թաղեցին Գամաղիէյի ու անոր եղբոր՝ Նիկողեմոսի պատկանող ընտանեկան ազարակին մէջ. անոնք եւս ծածուկ աշակերտած էին Յիսուսի: Իրենք ալ մեռնելէն յետոյ թաղուեցան Ս. Ստեփաննոս նախավկային քով:

Ս. Ստեփաննոսի նահատակութեան ետք, Երուսաղէմի մէջ հրեաներ սաստիկ հարածանք շղթայազերծեցին Քրիստոսի եկեղեցոյ եւ հաւատացեալներուն դէմ: Բացի Առաքեալներէն, քրիստոնեաներ սարսափած՝ մեծ թիւով ցրուեցան Հրէաստանի դիւղերը եւ Սամարիոյ շրջանները:

HIS DAY: Every year, during the month of December, the Armenian Church remembers a very important person in the Christian Church. That person is St. Stephen. He was the first Deacon and the first Martyr of the Christian Church. We can read first hand about him and his work and his martyrdom in the Holy Bible, in chapters 6 and 7 of the Book of Acts.

One of the hymns of his feast day says: *"Today the Church of God rejoices and solemnly celebrates your memory; of St. Stephen, great, honored and renowned among the martyrs, pray to God that He will grant life eternal to us."*

HIS STORY: Briefly, St. Stephen's story is as follows: The number of people who were becoming Christians was increasing so rapidly that the Apostles, those whom Jesus Himself had chosen were having a difficult time trying to do all of the things which they were supposed to be doing. This caused a problem. Some of the believers, those who spoke Greek, claimed that when the daily distribution of food was made, their widows were being overlooked.

SOLVING THE PROBLEM: In order to solve this problem, the Apostles called a meeting of all the believers. The Apostles said, "It would be a grave mistake for us to neglect the word of God in order to wait at table. Therefore, friends, look out seven men of good reputation from your number, men full of the Spirit and of wisdom, and we will appoint them to deal with these matters, while we devote ourselves to prayer and to the ministry of the word." (Acts 6:2-5).

The main points that the Apostles were making were:

- 1) Their main job was not to distribute the food or to look after the material well-being of the Church.
- 2) Their main job was spiritual, that is prayer, preaching, teaching and so forth.
- 3) They wanted seven men to help them in looking after the welfare of the Christian community.
- 4) They asked the believers to choose these seven men.

STEPHEN IS CHOSEN

One of the seven who was chosen was Stephen. They also selected Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, and Nicolas. Then, the Apostles prayed and laid their hands on them; that is, the Apostles themselves ordained these seven men who became the first Deacons /servers/ in the Christian Church.

STEPHEN'S WORK: Stephen soon became well-known as a worker of miracles and a teacher. He began to preach and to teach the word of God. But, his actions and words began to bother some of the leaders of the Jewish people. They argued with Stephen and accused him of speaking against God and Moses. Finally, they brought him to trial.

HIS TRIAL: During his trial Stephen spoke beautifully, witnessing and explaining the truth of Jesus and God's word. He told the leaders why they were wrong. He said, "You always resist the Holy Spirit. As your fathers did, so do you;

you who received the law as delivered by the angels and did not keep it." (Acts 7:51 and 52).

STEPHEN BECOMES THE FIRST MARTYR:

When they heard this, they became very angry and took Stephen outside the city of Jerusalem where they stoned him to death. Yet, even as Stephen was being stoned and killed, he prayed, "Lord, do not hold this sin against them" (Acts 7:60).

These words were like the words which Jesus said when He was on the cross. At that time, Jesus prayed, "Father, forgive them, for they know not what they do." (Luke 23:34).

After Stephen prayed for God to forgive those who were killing him, he died, or as the words of the Bible tell us, "He fell asleep." (Acts 7:60).

REMEMBERING THE FIRST DEACON AND MARTYR: It is for this reason that each year the Church honors the holy memory of the first Deacon and Martyr, St. Stephen. He is also remembered as the patron saint of all the Deacons and altar servers of the Church.

On the feast day of St. Stephen, we should all pray that Almighty God our Father will make us a brave and forgiving witness for His word and truth as St. Stephen was.

Also, we should pray and ask God to always help and guide those who serve at the Holy Table of the Altar in the Church. We should ask God's blessings for them always and most especially on the feast day of St. Stephen.

SOME HYMNS ABOUT ST. STEPHEN

The Armenian Church has some beautiful songs which tell about St Stephen. Some of them are listed below:

O good martyr for Christ, you have come among us today and have entered into the upper room of ageless mystery.

(Benedictus Hymn)

With the choirs of the heavenly spirits, today we solemnize the memory of St. Stephen, in worshipping you, O God of our Fathers.

(Hymn of the Fathers)

O first deacon and first martyr, was crowned of Christ, and being glorified in the bright, heavenly chamber was saved, beseech God to grant us life eternal.

(Hymn of the Youth)

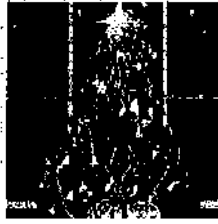
ST. STEPHEN'S EXAMPLE: In St. Stephen, we have a wonderful example of how fearless and brave and forgiving all followers of Jesus must be. Almost 2000 years after his martyrdom, we still remember him and ask him to pray to God for us. Yet, who remembers those who killed him?

Let us all ask God to help us to be like St. Stephen, the first Deacon and the first Martyr of the Christian Church.

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՐԳԵՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Ձարդարուել էս, տօնածառ,
Դարձել շքեղ ու պայծառ,
Լոյսերիդ մէջ տօնական
Խնդուեն մտնկամն ես նման:

ԿՐԿՆԵՐԳ.— Նոր տարի է, նոր տարի,
Հանդէս երգի ու պարի,
Բերել է մեզ նուէրներ.
Ձմեռ պապին մեր բարի:

Հեռուներից ես եկել,
Քո մայր անտառն ես թողել,
Որ քեզ չզգաս դու մենակ,
Շուրջդ երկ-պար ենք լուներ:

ԿՐԿՆԵՐԳ.— Նոր տարի է, նոր տարի,
Հանդէս երգի ու պարի,
Բերել է մեզ նուէրներ.
Ձմեռ պապին մեր բարի:

Բունենք շրջան ծախ-դարի,
Թող ծիծաղը վարարի,
Մեզ էլ մեր լաւ տօնածառ,
Շնորհաւոր նոր տարի:

ԿՐԿՆԵՐԳ.— Նոր տարի է, նոր տարի,
Հանդէս երգի ու պարի,
Բերել է մեզ նուէրներ.
Ձմեռ պապին մեր բարի:

ՋԱՆԳԱԿՆԵՐ

Ջանգակներ, գանգակներ,
Միրուն գանգակներ,
Կը հնչեն անդադար
Նոր տարուան գիշեր:

Ձիւնը կը տեղայ սարերուն վրայ
Իսկ Կաղանդ պապան սահնակին վրայ
Դէպի մեզ կու գան շարան եղնիկներ
Քաշելով սահնակը, բերելով խաղալիքներ:

Ջանգակներ, գանգակներ,
Միրուն գանգակներ,
Կը հնչեն անդադար
Նոր տարուան գիշեր:

ԿԱՂԱՆԴ

Կաղանդ Պապան եկեր է,
Ձիր ու չամիչ շալկեր է,
Երկար պոպոզ դրեր է,
Մեր տան դիմաց կանգներ է:

Կաղանդ Պապան շատ ծեր է,
Շալվարը վար կախուեր է,
Շալակը վար դրեր է,
Ձիւնին մէջտեղ նրստեր է:

Չար Պեսոյին մուցեր է, Պարսպ ձեռքով եկեր է,
Գող Խաչոյին խաբեր է, Չորցած կաղին բերեր է:

ՁԻՒՆԻՆ ՄէՋԷՆ

Ձիւնին մէջէն արտորալով կը հասնիս,
Անցած լեռներդ են Արագած ու Մասիս,
Գալուստը ըլլայ շնորհաւոր ու բարի,
Մեր սիրելի երջանկաբեր Նոր Տարի:

Դուն նուէրներ ունիս բերած անհամար,
Մեծին փոքրին ու բոյորին շատ յարմար,
Հայու կաղանդ առատաբեր ու բարի,
Մեր սիրելի երջանկաբեր Նոր Տարի:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՕՐ

Ահա հասաւ վերջուդէս,
Թրա լա լա լա, թրա լա լա լա,
Մեր կաղանդը սիրական,
Թրա լա լա լա, թրա լա լա լա,

Կաղանդ բարով դուն եկար,
Թրա յա յա յա, թրա լա լա լա,
Շատ կ'աղաչենք, շուտ մ'երթար,
Թրա յա յա յա, թրա լա լա լա,

Միրգեր անուշ ու պէս-պէս. Թրա լա լա լա...
Բերաւ մեզի ծերուկը. Թրա լա լա լա...
Կաղանդ բարով դուն եկար. Թրա լա լա լա...
Շատ կ'աղաչենք շուտ մ'երթար. Թրա լա լա լա...

Ուրախանանք երգ-պարով. Թրա լա լա լա...
Հեռո՛ւ մեզմէ վիշտ ու ցաւ. Թրա լա լա լա...
Կաղանդ բարով դուն եկար. Թրա յա յա յա...
Շատ կ'աղաչենք շուտ մ'երթար. Թրա յա յա յա...

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Հիւսիս արեւելք, հարաւ արեւմուտք,
Եկէք բարեւենք տօնն է ծառերուն,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:

Բաժակները վեր կարմիր գինով լի,
Խմենք ազգերի կենաց սիրով լի,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:

Թող ոչ մի որդի պանդուխտ չլինի,
Ճամբէն ճամբորդի սեւ թուխ չլինի,
Թող ցաւ չլինի եւ ոչ մի տան մէջ,
Թող ուրախ շողայ օծախներն անչէջ:
Բաժակները վեր կարմիր գինով լի....

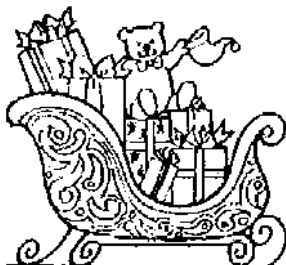
Նոր Տարին բերի աղբիւրներ կարկաչ,
Մեր ծով դաշտերին վարդեր ու կակաչ,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:
Բաժակները վեր կարմիր գինով լի....

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կաղանդ Պապա, Կաղանդ Պապա,
Սարերուն վրայէն կու գայ,
Լայն բացէք ձեր դռները,
Կաղանդ Պապան ներս թող գայ:

Ճերմակ մօրուք, ճերմակ մազեր,
Կարմիր հագուստ է հագեր,
Տոպրակ մը կռնակին վրայ,
Ձեռքն այ գաւազան մը կայ:

Նուէր կու տայ բարիներուն,
Աղուոր ծեծ մը չարերուն,
Ուստի աղաք ջանացէք,
Ըլլալ բարի խելօքիկ:
Լա լա լա լա լա լա լա լա լա լա լա

ԱՄԱՆՈՐԻ ԶՆԳՈՒՆ ԶԱՆԳԵՐ

Ամանորի գնդուն զանգեր
Կրկին հնչեցէք.
Տօնածառին շողան զարդեր՝
Միրուն, թանկարժէք.
Կը ժամանէ բարի Արքան՝
Մեր Կաղանդ Պապան:

Հնչեն երգեր, անուշ նուագ,
Բռնենք մենք շուրջպար,
Ուրախ երգեր հանդէս ու պար՝
Ըլլան անսպառ:

Բարով եկար Կաղանդ Պապա,
Ուրախ երջանիկ,
Նուէրներով ուրախացուր
Մանուկներ փոքրիկ.
Որպէսզի միշտ մնաս արքայ՝
Ո՛վ Կաղանդ Պապա:

Ամանորի գնդուն զանգեր
Կրկին հնչեցէք,
Տօնածառին շողան զարդեր՝
Միրուն թանկարժէք.
Բարով երթաւ, բարի արքայ՝
Մեր Կաղանդ Պապա:

ԾՆՆԴԵԱՆ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԵՆ ԵՐԳԵՐ

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի
Որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ.
Հովիւքն երգեն ընդ հրեշտակս,
Տան աւետիս աշխարհի:

Ծնաւ նոր Արքայ
Ի Բեթղեհէմ քաղաքի,
Որդիք մարդկան օրհնեցէք,
Զի վասրն մարմնացաւ:

Անբաւելին երկնի եւ երկրի
Ի իսնձարուրս պատեցաւ.
Ոչ մեկնելով ի Հօրէ
Ի սուրբ այրին բազմեցաւ:
«Քրիստոս Ծնաւ եւ Յայտնեցաւ»:

ՏԱՂ ԾՆՆԴԵԱՆ

Այսօր տօն է սուրբ Ծննդեան, աւետիս.
Տեառն մերոյ եւ յայտնութեան. աւետիս:

Այսօր արեւն արդարութեան. աւետիս.
Երեւեցաւ ի մէջ մարդկան. աւետիս:

Այսօր Ս. Կոյն անապական. աւետիս.
Ծընաւ երեւր զանմահ արքայն. տւետիս:

Այսօր հրեշտակք յերկնից իջան. աւետիս.
Ընդ մեզ օրհնեն զանմահ արքայն. աւետիս:

Այսօր դրժոխքն սարսեցան. աւետիս.
Գունդըք դիւաց յոյժ տրամեցան. աւետիս:
«Քրիստոս Ծնաւ եւ Յայտնեցաւ»:

ԾՆՆԴԵԱՆ ՃՐԱԳԱՆՈՅԻ

Զանճառելի յուսոյ մայր, եւ թղթնակարան
անըկղզբնակից Որդւոյն. օրհնութեամբ մե-
ծացուցանեմք:

Զանհաս տնօրէնութեան մայր, եւ զանձաւոր
տաճար Աստուծոյ Բանին. օրհնութեամբ
մեծացուցանեմք:

Զբոլորից փրկութեան մայր, որ զանտանելին
յէից ի յարգանդի եբարձ, թղնա ամենեքեան
օրհնութեամբ մեծացուցանեմք:

ՏԱՂ ԶՐՕՐ ՀՆԵԱՑ

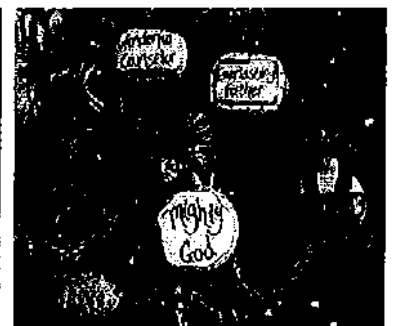
Ո՛վ զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ.
Արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ.
Կամէր մըկըրտիլ ի ծառայէն իւրմէ.
Զառնոյր Կարապեան ըզմըկըրտելն ի յանձն:

Յորդանան լլեւալ փախըտական դառնայր.
Վըտակ առ վըտակ պատգամաւոր լինէր:
Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր, քո արարիչն եմ ես,
Եկեալ մըկըրտիմ եւ լըւանամ ըզմեղս:

ԱՅՍՕՐ ԶԱՅՆԸՆ ՀԱՅՐԱԿԱՆ

Այսօր ձայնն հայրական.
Յերկնից իջեալ հաճոյական.
Սիրեցելոյ Որդւոյ վկայ
Այ, յորդորէ, դեռ յորդորէ, դեռ Յորդանան.
Յորդորական ձայնիւ երգէր
Մեծ Կարապետն Յովհաննէս:

Այսօր Սուրբ Հոգին իջեալ,
Ազանակերպ եւ նիւթեղէն,
Հրեղէն լիզու.օք յայտնեալ ի քեզ
Այ, յորդորէ, դեռ յորդորէ, դեռ Յորդանան.
Յորդորական ձայնիւ երգէր
Մեծ Կարապետն Յովհաննէս:

ԾՆՆԴԵԱՆ ԾԱՌ

Տեսէք սիրուն ծննդեան ծառ,
Տեսէք փայլի ինչ պայծառ,
Ո՛հ ինչ գիշեր հիանալի,
Յիսուս ծնաւ սիրելի:

Ամէն աչքեր խանդով վառին,
Բեռնաւորուած սա ծառին,
Ամէն սիրտեր արդ թող ցնծան,
Ձի ծնաւ Յիսուս Մեսիան:

Յիսուս Փրկիչ դու ինձ համար,
Երկնից իջար մեր աշխարհ,
Դու՛ որ ինձի կեանք ես սուեր,
Կու տամ սիրտս Քեզ նուէր:

ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

Խոր մութին մէջ այս գիշեր,
Երկինք, երկիր են թաղուեր.
Բայց դուք, սիրուն մանուկներ,
Օ՛ն, վերցուցէ՛ք ձեր աչքեր,
Տեսնել մտւր շողշողուն
Լուսով սիրուն ողողուն:

Հոն մերկ, ցուրտէն դողալով,
Կը հանգչի մանուկ մը խոնարհ,
Երկնքի փառքը թողոյով
Փրկել եկած մեր աշխարհ.
Մեզմէ կ'ուզէ իբր նուէր՝
Միայն սիրով տաք սրբտեր:

ՄԵԾԱՑՈՒՍՑԻ ՃԱՇՈՒ ԳՁ

Մուրք գԱստուածա՛ծինն օրհնութեա՛մը,
մեծացուցանե՛ մք:

Աւետաւոր հրեշտակն աւետա՛րա՛նէ՛ր
ըզժնեայ Փրկիչ չն ի սրբոյ կու՛սէ՛ն:

Ասէ՛, ուրախ լեր բերկրեալդ. քանզի Տէ՛ր
տերանց է ընդ Քե՛զ:

ԵՐԳ ԾՆՆԴԵԱՆ

Մաւրին մէջ ցուրտ ու անշուք
Մերկ, անծածկոյթ յարդին
վրայ,
Փոքրիկ Յիսուսը անշուկ
Տեսէք ի՛նչպէս կը դողդողայ:

Հայր Յովսէփը եւ իր մայրը
Քույր կեցեր են շուարած,
Գորովով յի, անուշ, գողարիկ
Աչքերն անոր վրայ յառած:

Այրին վերեւ լոյսն է ծագած,
Երկինք երկիրը կ'ողջունէ.
Մարդիկ հրեշտակ գիրար գրկած՝
«Փառք ի բարձունս» կը նուագեն:

ՓՐԿՉԻՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Լո՛ւս գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր.
Ծով ու ցամաք՝ քնով են խաղաղ.
Մեղմ կը փայլի աստղը Բեթղեհէմէն,
Եւ հեռուէն շատ աչքեր կը գրաւէ
Հոն՝ ուր Փրկիչը ծընոււ:

Լո՛ւս գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր.
Երգ մը ահա հովտին վըրայ
Հրեշտակներուն անթիւ խումբը կ'երգէ
Եւ ցնծութեան աւետախ կը բերէ.
«Տէրը, Փրկիչը եկաւ»:

Լո՛ւս գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր.
Ո՛վ դու երկիր, ալ արթնցի՛ր.
Քու օրհնութիւնդ արդ վե՛ր թող ելլէ,
«Փա՛ռք Աստուծոյ՛ ի բարձունքս» երգէ,
«Խաղաղութիւն՝ աշխարհին»:

SILENT NIGHT, HOLY NIGHT

Silent night, holy night,
All is calm, all is bright,
Round yon Virgin Mother and Child,
Holy infant to tender and mild,
Sleep in heavenly peace,
Sleep in heavenly peace.

Silent night, holy night,
Son of God, love's pure light,
Radiant beams from Thy holy face,
With the dawn of redeeming grace,
Jesus, Lord, at Thy birth,
Jesus, Lord, at Thy birth.

Silent night, holy night,
Shepherds quake at the sight,
Glories stream from heaven afar,
Heav'nly hosts sing Alleluia;
Christ, the Savior, is born,
Christ, the Savior is born.

HARK! THE HERALD ANGELS SING

Hark! The herald angels sing,
Glory to the newborn king;
Peace on earth and mercy mild,
God and sinners reconciled.
Joyful all ye nations rise,
Join the triumph of the skies:
With the angelic hosts proclaim,
Christ is born in Bethlehem.
Hark! The herald angels sing.
Glory to the newborn king.

Mild He lays His glory by,
Born that man no more may die;
Born to raise the sons of earth,
Born to give them second birth.
Ris'n with healing in His wings,
Light and life to all He brings,
Hail, the Son of Righteousness!
Hail, the heav'nborn Prince of Peace!
Hark! The herald angels sing.
Glory to the newborn king.

O COME, ALL YE FAITHFUL!

O come, all ye faithful, joyful and triumphant,
O come ye, o come ye, to Bethlehem.
Come and behold Him, born the king of angels
O come, let us adore Him,
O come, let us adore Him,
O come, let us adore Him,
Christ the Lord.

Sing, choirs of angels, sing in exultation,
Sing, all ye citizens of heav'n above:
Glory to God, in the highest:
O come, let us adore Him,
O come, let us adore Him,
O come, let us adore Him,
Christ the Lord.

DECK THE HALL

Deck the hall bought of holy
Fa, la, la, la, la, la, la, la.
See the blazing Yule before us, Fa, la, la, la...
Fast a way the old year passes, Fa, la, la, la...
'Tis the season to be jolly, Fa, la, la, la...

Strike the harp and join the chorus, Fa, la, la...
Hail the new, ye lads and lasses, Fa, la, la, la...
Don we now are gay apparel, Fa, la, la, la...
Follow me in merry measure, Fa, la, la, la...

Sing we joyous all together, Fa, la, la, la...
Troll the ancient Yule tide carol, Fa, la, la, la...
While I tell of Yule tide treasure, Fa, la, la, la...
Heedless of the wind and watcher, Fa, la, la...

O LITTLE TOWN OF BETHLEHEM

O little town of Bethlehem,
How still we see thee lie,
Above thy deep and dreamless sleep
The silent stars go by;
Yet in thy dark streets shineth
The everlasting light,
The hopes and fears of all the years,
Are met in thee tonight.

For Christ is born of Mary,
And gathered all above,
While mortals sleep, the angels keep
Their watch of wond'ring love;
O morning stars, together
Proclaim the holy birth,
And praising to God the King,
And peace to men on earth.

How silently, how silently
The wond'rous gift is given;
So God imparts to human hearts
The blessings of His heaven,
No ear may hear His coming,
But in this world of sin,
Where meek souls will receive Him still,
The dear Christ enters in.

O holy Child of Bethlehem,
Descend to us we pray,
Cast out our sin, and enter in,
Be born in us today.
We hear the Christmas angels,
The great glad tidings tell;
O come to us, abide with us,
Our Lord Emmanuel.

AWAY IN A MANGER

Away in a manger, no crib for a bed,
The little Lord Jesus laid down His sweet head;
The stars in the sky looked down where He lay,
The little Lord Jesus, asleep on the hay.

The cattle are lowing, the poor Baby wakes,
But little Lord Jesus no crying He makes;
I love Thee, Lord Jesus! Look down from the sky
And stay by my cradle till morning.

Be near me, Lord Jesus, I ask Thee to stay
Close by me for ever, and love me, I pray;
Bless all the dear children in Thy tender care,
And take us to heaven, to live with Thee, there.

JOY TO THE WORLD

Joy to the world! The Lord is come:
Let earth receive her King;
Let ev'ry heart prepare Him room
And heav'n and nature sing,
And heav'n and nature sing,
And heav'n and heav'n and nature sing,

Joy to the world! The Savior reigns:
Let men their songs employ;
While fields and floods, rocks, hills and plains
Repeat the sounding joy,
Repeat the sounding joy,
Repeat, repeat the sounding joy.

THE FIRST NOWEL

The first Noel the angel did say
Was to certain poor shepherds
In fields as they lay;
In fields where they lay
Keeping their sheep
On a cold winter's night that was so deep.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

They looked up and saw a star,
Shining in the East, beyond them far,
And to the earth it gave great light,
And so it continued both day and night.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

And by the light of the same Star,
Three Wiscmen came from country far;
To seek for a King was their intent,
And to follow the Star wherever it went.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

This Star drew nigh to the northwest,
O'er Bethlchem it took its rest,
And there it did both stoop and stay,
Right over the place where Jesus lay.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

Then entered in those Wisemen three,
Full reverently upon their knee,
And offered there, in His Presence,
Their gold, and myrrh, and frankincense.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

Then let us all with one accord,
Sing praises to our Heavenly Lord,
That hath made Heaven and earth of nought,
And with His Blood mankind hath bought.
Noel, noel, noel, noel, Born is the king of Israel.

